

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Tomáš Pernis

**Současný tisk polské národnostní menšiny na
území České republiky**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Bc. et Bc. Tomáš Pernis**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Křeček, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2016

Hodnocení:

Bibliografický záznam

PERNIS, Tomáš. *Současný tisk polské národnostní menšiny na území ČR*. Praha, 2011. 79 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Křeček, Ph.D.

Abstrakt

Autor v diplomové práci zpracoval téma současného tisku polské národnostní menšiny v ČR pohledem mediálních studií. Práce popisuje současnou strukturu polskojazyčného tisku v České republice. Část práce tvoří obsahová analýza periodik *Głos Ludu* (Hlas lidu) a *Zwrot* (Obrat). Tato periodika sehrávají v procesu emancipace a kulturním životě polské menšiny důležitou roli, čímž představují velmi specifický segment českého mediálního prostředí. Práce se snaží odpovědět na otázku, jaká konkrétní specifika to jsou.

Abstract

Author of this thesis elaborates the topic of current Polish minority press in the Czech Republic through the media studies view. The thesis describes current structure of the Polish-language press in the Czech Republic. Part of the work consists of content analysis of periodicals *Głos Ludu* (Voice of the People) and *Zwrot* (Turnover). These periodicals are playing an important part in the process of emancipation and cultural life of the Polish minority, and thus represent a very specific segment of the Czech media environment. What are the particular specifics is a question the thesis is trying to answer.

Klíčová slova

polská národnostní menšina, Česká republika, média, Głos Ludu, Zwrot, obsahová analýza, etnicita

Keywords

polish minority, Czech Republic, media, Głos Ludu, Zwrot, content analysis, ethnicity

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu, které byly řádně citovány.
2. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. 5. 2016

Tomáš Pernis

Poděkování

Rád bych poděkoval Ministerstvu školství ČR, které mi prostřednictvím svého stipendia umožnilo semestrální studijní pobyt v Polsku na základě mezivládní česko-polské dohody. Jmenovitě potom děkuji doktoru Piotru Filcińskému z Ústavu polské filologie Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani, který mi byl na tomto pobytu odbornou i lidskou oporou. Můj dík také patří doktoru Janu Křečkovi z FSV UK, který mi pomohl s prací v jejích začátcích.

Děkuji Ministerstvu Edukacji RC, které prostřednictvím svého stipendia umožnilo mi semestrální pobyt studijní v Polsce na základě mezinárodní smlouvy česko-polského porozumění. Mianovite chcu poděkovat dr Piotru Filcińskiemu z Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, který mi byl wsparciem zawodowym i ludzkim. Moje poděkovania należą také do dr Jana Křečka z Uniwersytetu Karola, který pomógł mi na początku mojej pracy.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Pernis Tomáš

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2012

E-mail diplomantky/diplomanta:

tomas.pernis@email.cz

Studijní obor/forma studia:

mediální a komunikační studia (magisterské)

Předpokládaný název práce v češtině:

Současný tisk polské národnostní menšiny na území ČR

Předpokládaný název práce v angličtině:

Contemporary Press of Polish national minority in the Czech Republic

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2014

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Práce představí současný polský tisk na území České republiky. Představí konkrétní tituly, které u nás vycházejí v polském jazyce, včetně historického kontextu. Zaměří se jak na provozně-technické a ekonomické podmínky fungování těchto médií (velikost redakce, náklad), tak na jejich samotný obsah. Součástí práce bude teoretická část, která upře pozornost na vztah národnostních menšin a médií obecně.

Největší přínos práce lze spatřovat v analytické části zaměřené na konkrétní mediální obsahy (z celého roku 2013), díky níž bude možno ověřit některé teoretické aspekty vzniku a fungování tohoto typu médií; případně potvrdit, vyvrátit či vyvodit některé obecněji platné zákonitosti svázané s médii národnostních menšin.

Dosavadní práce zaměřené na současná polská média v ČR představuje pouze nepříliš podrobná analýza menšinového tisku v ČR, kterou nechal vypracovat Úřad vlády České republiky v roce 2009. Polským médiím se zde věnuje pouze osm stran.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Média národnostních menšin představují specifický segment mediálního trhu. Smyslem existence těchto médií bývá poskytování informačního servisu dané menšině o tématech, která by jinak běžný mediální práh českého tisku nepřekročila. Poskytují menšině platformu pro vzájemnou komunikaci, čímž podporují semknutost menšiny. Drží povědomí o identitě příslušníků a jako taková svou činností brání zániku komunity v důsledku integračních snah ze strany většinové společnosti.

Média národnostních menšin slouží jako jeden z nosičů kulturních hodnot menšiny. Je pro ně charakteristické, že se neorientují na výdělek a zpravidla bývají dotována státními institucemi. Orientují se na omezenou skupinu recipientů, což podtrhuje i volba jazykového kódu. Jsou též distribuována pouze v místech s výraznějším podílem menšinového obyvatelstva, či ve formě předplatného přímo odběratelům.

H: Tyto všechny zmíněné charakteristiky, které vydělují média národnostních menšin z běžné mediální nabídky, by se měly odrazit v obsahu médií. Pro výzkum těchto obsahů bude použita kvantitativní obsahová

analýza, která následně poskytne základ i pro kvalitativní obsahovou analýzu.

Práce bude chtít zjistit, jakou mají tato média agendu témat, jak je zpracovávají, jaké využívají zdroje.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Polská menšina v České republice

První část práce seznámí čtenáře s postavením Poláků v ČR z hlediska demografie, práva a historie. Dál popíše česko-polské vztahy. Představí instituce sdružující osoby polské národnosti, kulturní instituce a vztah polské menšiny vůči českému státu (např. školství).

2. Struktura polských tištěných médií

Po seznámení s polskou menšinou lze přistoupit k samotnému popisu struktury polských tištěných periodik na našem území. Jak bylo naznačeno v úvodu, práce se pokusí popsat strukturu komplexně – tzn. od podmínek výrobního procesu po historický kontext působení konkrétního listu v Československu/České republice.

3. Menšinový tisk – teoretická část

Výběr teoretických konceptů (s odpovědí na otázku, zda vůbec existuje ucelený koncept normativních požadavků na menšinová média). Analýza těchto konceptů, zhodnocení literatury, z níž teoretické přístupy k problému vycházejí. Zde se autor pokusí nastínit vztah mezi komunitou a jejím menšinovým médiem – co od něj očekává a jakou roli hraje v kulturním životě menšiny.

4. Analýza obsahu

Stanovení přesných výzkumných otázek. Projekt obsahové analýzy (příprava, sestavení kódovacího archu apod.). Samotná analýza obsahu médií potom přinese konkrétní výsledky, které v další části porovnáme s teorií.

5. Závěr

Shrnutí. Řešení: potvrzení či vyvrácení základní hypotézy (viz Předpokládaný cíl práce). Na jasně daném příkladu polských médií u nás by se tedy měly prokázat či vyvrátit obecněji platné závěry z teoretické části.

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Głos Ludu: Gazeta Polaków w Republice Czeskiej. LXVIII. ročník, 2013.

Nasze Gazetka. LXI. ročník, 2013. (pozn.: v průběhu roku 2013 přestalo z finančních důvodů vycházet)

Zwrot. LXIV. roč, 2013.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Pro zjištění materiálu k prvním částem práce bude využito rešerše v dostupných pramenech, případně metoda přímého rozhovoru s pracovníky redakcí a jejich vedením.

V analytické části bude východiskem kvantitativní a kvalitativní obsahová analýza.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

AGIRREAZKUENAGA, Irati. The role of the media in empowering minority identities: Basque-language radio during the Franco dictatorship (1960s–1976) and their influence as identity catalysts. In: Media, Culture & Society, 2012; vol. 34, 4: s. 498-509.

Text přináší – na konkrétním příkladu – pohled na vliv menšinového média na identitu dané menšiny. Umožňuje pochopit, jakými principy se takové médium řídí, pokud má takto významné postavení při etablování

národní identity.

BORÁK, Měčislav. Polská menšina v České republice. In: GABAL, I. a kol: Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace. Praha: 1999, s. 120-127.

Tento a další Borákovy články v odborném tisku souhrnně uchopují současnou problematiku polské menšiny v České republice.

CORMACK, Mike. The cultural politics of minority language media. In: International Journal of Media & Cultural Politics, 2005; vol. 1, s. 107-122.

Autor článku shrnuje poznatky, které by měly být brány na zřetel, pokud se uvažuje o zachování/likvidaci médií národnostních menšin. Text má značně normativní charakter a poukazuje na výjimečné postavení tohoto typu médií v celé škále ostatních sdělovacích prostředků.

KOLBEROVÁ, Urszula. „Głos Ludu“ – gazeta mniejszości polskiej na Zaolziu. Zarys problematyki. Ostrava: 2009. 194. s.

Dosud nejkomplexnější práce k tématu historie Głosu Ludu. Zahrnuje také jazykovědnou analýzu v celém průběhu existence listu.

SCHULZ, Winfried [et al.]. Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: 2004. 149 s.

Text ujasňuje základní metodologické postupy při zpracování obsahové analýzy. Zároveň je doplněn o výsledky praktického výzkumu (včetně postupu), čímž by měl lépe napomoci správné replikaci metody.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

žádné

Datum / Podpis studenta/ky

.....

Obsah

1. ÚVOD	12
1.1 LITERATURA A ZPRACOVÁNÍ TÉMATU V MINULOSTI	12
1.2. ZMĚNY V DIPLOMOVÉ PRÁCI OPROTI ZADÁNÍ V TEZÍCH	13
2. MÉDIA NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN A MEDIÁLNÍ STUDIA	14
2.1 JAZYK A POČET MLUVČÍCH	17
2.2 MÉDIA NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN A VEŘEJNÝ PROSTOR	19
2.3 MÉDIA NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN VE VZTAHU K NÁRODNOSTNÍ MENŠINĚ	19
3. POLSKÁ MENŠINA V ČESKÉ REPUBLICE	20
3.1 HISTORIE POLSKÉ MENŠINY V ČESKÉ REPUBLICE	20
3.1.1 V ČESKOSLOVENSKU. OBDOBÍ 1918 AŽ 1939	20
3.1.2 SOUČÁSTÍ POLSKA I ŘÍŠE. OBDOBÍ 1938 AŽ 1945	23
3.1.3 ZPÁTKY V ČESKOSLOVENSKU. OBDOBÍ 1945 AŽ 1989	24
3.1.4 Z ČESKOSLOVENSKA DO ČESKÉ REPUBLIKY. OBDOBÍ PO ROCE 1989	25
3.2 SOUČASNOST POLSKÉ MENŠINY V ČR	26
3.2.1 SPOLKOVÁ A POLITICKÁ ČINNOST	28
3.2.2 POLSKÉ ŠKOLSTVÍ	29
3.2.3 DVOJJAZYČNÉ PROSTŘEDÍ. VZTAH S ČESKOU MAJORITOU	30
4. HISTORIE POLSKY PSANÉHO TISKU NA TĚŠÍNSKU	32
4.1 OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY (1920-1938)	32
4.2 OBDOBÍ POD POLSKOU A NĚMECKOU SPRÁVOU (1938-1945)	35
4.3 POVÁLEČNÝ VÝVOJ A OBDOBÍ SOCIALISMU (1945-1989)	36
5. SOUČASNOST POLSKOJAZYČNÉHO TISKU V ČR	38
5.1 GŁOS LUDU (HLAS LIDU)	39
5.1.1 HISTORIE	40
5.1.2 STRUKTURA GŁOSU LUDU V ROCE 2013	41
5.1.3 REDAKCE A EKONOMICKÉ POZADÍ	43
5.2 ZWROT (OBRAT)	43
5.2.1 HISTORIE	44
5.2.2 STRUKTURA ZWROTU V ROCE 2013	45
5.2.3 REDAKCE A EKONOMICKÉ POZADÍ	46
5.3 ČASOPISY PRO DĚTI A MLÁDEŽ	46

5.3.1 <i>JUTRZENKA (JITŘENKA) A OGIWIWO (POUTO)</i>	46
5.3.2 <i>NASZA GAZETKA (NAŠE NOVINKY)</i>	47
6. OBSAHOVÁ ANALÝZA POLSKOJAZYČNÉHO TISKU V ČR (2013)	48
6.1 OBSAHOVÁ ANALÝZA JAKO VÝZKUMNÁ METODA	48
6.2 PRAKTICKÁ ČÁST VÝZKUMU	50
6.2.1 <i>CÍL VÝZKUMU</i>	51
6.2.2 <i>VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY</i>	51
6.2.3 <i>FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A HYPOTÉK</i>	51
6.2.4 <i>KÓDOVÁNÍ A ZPRACOVÁNÍ</i>	61
6.2.5 <i>STANOVENÍ VÝBĚROVÉHO SOUBORU</i>	63
6.3 <i>VÝSLEDKY A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT</i>	63
ZÁVĚR	88
SUMMARY	89
PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA	90
SEZNAM PŘÍLOH	92
PŘÍLOHY	93

1. Úvod

Tisk národnostních menšin, resp. tisk psaný v jiném jazyce než češtině, má na území současné České republiky bohatou tradici. Přispěla k tomu skutečnost, že české země byly až do roku 1945 z pohledu národnostního složení obyvatelstva značně nehomogenní. Nikdy v historii zde nevycházely noviny a časopisy pouze v češtině. V průběhu dějin se samozřejmě měnilo postavení nečesky psaných periodik a ve skutečnosti můžeme o „*tisku národnostních menšin*“ hovořit až právě po roce 1945, kdy se ustálilo chápání pojmu národnostní menšina ve smyslu, jak mu rozumíme dnes.

Početně významnou menšinou v České republice jsou Poláci žijící v oblasti Těšínska. Už od skončení první světové války, kdy vítězné mocnosti rozhodly o rozdělení Těšínska mezi Polsko a Československo, vychází na našem území polsky psaný tisk určený pro polskou menšinu, která se tehdejším politickým rozhodnutím ocitla mimo území nově vzniklého Polska.

Tato periodika vycházejí dodnes, ačkoliv se v průběhu času měnila jejich funkce, obsah i technologie výroby či financování. Předkládaná práce se bude věnovat tomuto tisku a přiblíží jeho fungování v současné době.

1.1 Literatura a zpracování tématu v minulosti

V roce 2007 vydal Úřad vlády ČR studii¹, která se zabývala tiskem národnostních menšin v České republice. Tato studie obsahovala soupis a popis všech tehdy vycházejících periodik určených pro příslušníky různých národnostních menšin v ČR. Část se věnovala i polské menšině a jejím periodikům.

Studie se pokusila zachytit téma v celé šíři problémů, které se s vydáváním novin a časopisů obecně pojí (redakce, náklad, financování, struktura vydání). V případě polského tisku byly u každého listu publikovány i dva grafy zobrazující výsledky obsahové analýzy (kvantitativní obsahová analýza podle podílu zastoupení jednotlivých rubrik). Je potřeba přiznat, že se tato data neopírala o řádný metodologický základ a byla přinejmenším nepřesná, spíše však naprosto nedostatečná.

¹ SPALOVÁ, Barbora, et al. *Analýza periodik vydávaných organizacemi národnostních menšin, na které je poskytována dotace ze státního rozpočtu*. [online] Praha : Úřad vlády České republiky, 2007. 78 s. [cit. 10. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/Mensiny-media/analyza_casopisu.pdf

O dva roky později (2009) vyšla tiskem disertační práce Urszuly Kolberové (Ostravská univerzita) s názvem *Głos Ludu – Gazeta Mniejszości Polskiej na Zaolziu*². Jednalo se o práci filologického charakteru a kromě kvalitně zpracovaného historického vstupu práce popisovala tematickou skladbu novin *Głos Ludu* podle jednotlivých historických období. Práce však nepřinesla žádná přesná data a spíše se jednalo o výčet a popis témat, která se tehdy na stránkách *Głosu Ludu* objevovala. Metodologicky vycházela Kolberová spíše z literární a jazykové analýzy a žádným způsobem nenavázala na kvantitativní přístup vládní studie.

Následující text se pokusí přiblížit některé problémy spojené s tiskem národnostních menšin či tiskem psaným v regionálním jazyce z pozice mediálních studií. Přiblíží historii polsky psaného tisku u nás, včetně postavení této menšiny, a popíše současnou (2013) nabídku a strukturu těchto titulů. Ve druhé části přiblíží výsledky (kvantitativní) obsahové analýzy tohoto tisku, která by měla odpovědět na klíčové otázky této práce:

Jaký je polsky psaný tisk v ČR?

O čem tento tisk píše?

Jaká je role tohoto tisku ve vztahu k polské menšině a české většině?

1.2 Změny v diplomové práci oproti zadání v tezích

Nejdůležitější změnou, k níž došlo, bylo zúžení výběrového souboru pro obsahovou analýzu. Prvotní výzkum ukázal v tezích navržený soubor jako nereálný a pro zpracování nevhodný. Původní předpoklad byl použit celý jeden ročník polsky psaných periodik.

U *Głosu Ludu* došlo k zúžení souboru – z hlediska sledovaného období – na půlrok s tím, že byla zahrnuta pouze vydání prvního a třetího týdne (motivací byla snaha získat větší časový průřez). Analogicky se postupovalo i v případě časopisu *Zwrot*, kde bylo zpracováno rovněž jedno pololetí (všechna vydání). Pro možnost komparace výsledků pak bylo zvoleno stejné období jako u *Głosu Ludu*.

Od analýzy dětského časopisu *Nasze Gazetka* bylo upuštěno, a to z toho důvodu, že bylo k dispozici pro sledované období příliš malé množství materiálu. *Nasze Gazetka* přestala v březnu 2013 vycházet a byla následně zrušena.

² KOLBEROVÁ, Urszula. *Głos Ludu – Gazeta Mniejszości Polskiej na Zaolziu*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2009. 194 s. ISBN 9987-80-7368-685-7.

Pro potřeby bádání byla zvolena kombinace metod kvantitativní a kvalitativní analýzy (smíšená metoda), nepřistoupilo se ke striktnímu oddělení těchto metod.

2. Média národnostních menšin a mediální studia

Výzkum médií národnostních menšin (*médias des minorités ethniques; ethnic minority media*) nebo také sdělovacích prostředků v menšinovém jazyce (*minority language media*) byl dlouhou dobu na okraji zájmu mediologů. Spíše než o samotná média těchto menšin se vědci zajímali o to, jakými způsoby jsou tyto menšiny mediálně zobrazovány a představovány majoritě. Vznikla řada prací, které měly objasnit mechanismy stereotypizace národnostních a jiných menšin v tisku.³

Samotná média národnostních menšin se dostávají do středu pozornosti počátkem 80. let 20. století. V roce 1982 vznikl Evropský úřad pro méně používané jazyky, jehož činnost na podporu záchrany „malých jazyků“ zvýšila u badatelů zájem o tuto problematiku. Dalším impulsem pro studium pak bylo přijetí Evropské charty regionálních či menšinových jazyků v roce 1992, kde článek 11 výslovně nařizuje ochranu a podporu sdělovacích prostředků menšin.

Ve stejném roce se objevují texty Stephena H. Riggins *The Media Imperative: Ethnic Minority Survival in the Age of Mass Communication*⁴ a *The promise and Limits of Ethnic Minority Media*⁵, které spíše než první ucelenější teoretické koncepty médií národnostních

³ Intenzivně se těmito otázkami v Evropě začali zabývat autoři z multikulturních zemí jako Francie a Velká Británie, které mají vysoký podíl migrace ze svých někdejších kolonií. Viz například tyto studie: BOURDON, Jérôme. Les étrangers au prime-time: la télé est-elle xénophobe? In: *Téles d'Europe et immigration*. Paříž : La Documentation française/INA, 1993.

COTTLE, Simon, et al. *Ethnic minorities and the media. Changing Cultural Boundaries*. Buckingham : Open University Press, 2000. 253 s. ISBN 0-335-20270-5.

ERIKSEN TERZIAN, Anna. La représentation des minorités à la télévision française. In: RIGONI, Isabelle, et al. *Qui a peur de la télévision en couleurs? La diversité culturelle dans les médias*, Montreuil : Aux lieux d'être, 2007. s. 209-220.

V České republice jako příklad může posloužit studie: KŘÍŽKOVÁ, Marie. *Analýza mediálního zobrazení Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012*. [online] Praha : Agentura pro sociální začleňování, 2013. 144 s. [cit. 10. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture/analiza-medialniho-zobrazeni-romu-v-ceskych-mediich-07-2011-05-2012-krizkova-m-2012/download>

⁴ RIGGINS, S., H. The Media Imperative: Ethnic Minority Survival in the Age of Mass Communication. In: RIGGINS, S., H., et al. *Ethnic Minority Media: An International Perspective*, s. 1-20. Londýn : Sage Publications, 1992. 310 s.

⁵ RIGGINS, S., H. The Promise and Limits of Ethnic Media. In: RIGGINS, S., H., et al. *Ethnic Minority Media: An International Perspective*, s. 276-288. Londýn : Sage Publications, 1992. 310 s.

menšin, otevřely problematiku podpory tohoto typu médií ze strany státu a jejich případnou záchranu.

Ostatně je potřeba rozlišovat mezi médii národnostních menšin a médii v menšinovém/regionálním jazyce. Zatímco média národnostních menšin primárně slouží pro potřeby dané menšiny (její rozvoj, zachování identity apod.), **média v menšinovém/regionálním jazyce** nijak obsahově nevybočují z běžné mediální nabídky a jsou v jiném jazyce. Příkladem tohoto typu médií jsou španělsky vysílající rádia a televizní stanice ve Spojených státech. Primárně totiž nemají za cíl rozvoj hispánské komunity v USA (ve smyslu identity, politiky či posilování menšinového vědomí v protikladu vůči bílé, anglicky hovořící většině), ale jejich účelem je generování zisku na základě nabízení bližších kulturních produktů.⁶

Tato média se prosazují zejména v prostředí vysoce multikulturních společností, kde převažuje občanský princip soudržnosti – např. právě USA nebo Velká Británie. Obvykle v rovině zpravodajství nepřinášejí tato média informace o dění uvnitř komunity, ale mají celospolečenské pokrytí.

Na druhé straně stojí **média národnostních menšin**, jejichž motivací existence není zisk, nýbrž rozvoj komunity ve výše uvedeném pojetí zachování specifické identity vůči většině. Sem patří i všechna státem podporovaná média národnostních menšin v České republice (slovenské *Korene*, polský *Głos Ludu*, řecký list *Kaliméra* apod.)

Zároveň je nutné připomenout, že toto rozdělení není striktní a v rámci mediálního systému může existovat více druhů těchto médií – například vietnamská komunita v ČR nemá ambice vydávat žádnou formu „komunitního časopisu“ a místo něj vychází řada komerčně orientovaných periodik:

„Vietnamský tisk v České republice má rozporuplnou tendenci. Rychle vznikají nové tituly a se stejnou rychlostí zanikají, například Cuối Tuần (Víkend). [...] Celkově vzato lze říci, že komerční vietnamský tisk v ČR je značně homogenizovaný. Všechna periodika se snaží získat co nejširší spektrum publika, a tudíž je jejich obsahová struktura značně rozptýlená – zpravodajství, publicistika, věda, sport, rubriky pro mladé, pro ženy, jazykové kurzy apod.“⁷

⁶ BEN AMOR-MATHIEU, Leila. *Les télévisions hispaniques aux Etats-Unis. L'invention d'une communauté*. Paříž : Editions du CNRS, 2004.

⁷ TUNGOVÁ, Lenka. *Vietnamský tisk v ČR*. [online] Migraceonline.cz [cit./vid. 17. 5. 2015] Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vietnamsky-tisk-v-cr>

Opačným příkladem jsou katalánská média (např. *El Punt, Avui*) ve Španělsku, která mají jak ekonomický potenciál a jsou komerčně úspěšná bez státní finanční podpory, tak si jako jeden z úkolů kladou rozvoj katalánské identity a jasné vymezení se proti Španělům.

Toto uvedené rozdělení je nesmírně potřebné, neboť většina západních autorů vychází ze sobě blízkých reálií a reflektuje ve svých studiích zejména média psaná v menšinovém/regionálním jazyce. Středoevropská zkušenost soužití mnoha národností, která má své kořeny daleko před postkoloniálními obdobími, kdy se na Západě začala rodit myšlenka multikulturalismu⁸, často v těchto textech chybí. Pro středoevropský prostor s mnoha národnostmi, které často stály v určitém konfliktu, je typická varianta periodika ekonomicky dotovaného buď samotnou komunitou, nebo státem, a tím pádem v první řadě periodika usilujícího o rozvoj identity prostřednictvím jazyka a informací o dění uvnitř daného společenství.

Nejlepší se jeví v teoretickém ohledu práce *Minority Language Media – Concepts, Critiques and Case Studies*⁹, která přináší jisté teoretické rámce pro oba zmíněné typy médií. Text shrnuje pět klíčových problémů tohoto oboru studia (tzv. *Minority Language Media Studies*). Jsou to:

- 1. mediální imperativ** (*media imperative*) – myslí se tím potřeba menšiny vysvětlovat ve svých médiích vlastní kulturu a postoje.
- 2. omezení mediální síly** (*limits of media power*) – síla vlivu médií na přežití společenství (obrana před asimilačními procesy, nebo na druhé straně neprostopupné uzavření se před vlivy majoritního společenství).
- 3. politický kontext** (*political context*) – politický kontext je zásadní pro porozumění pozice, v němž se tisk národnostní menšiny nachází.
- 4. minoritní oprávnění** (*minority empowerment*) – schopnost menšiny obhájit před většinou svůj menšinový status.

⁸ ALEXANDER, C., Jeffrey. *Promyšlení způsobu „začlenění“: asimilace, napojování a multikulturalismus jako varianty občanské participace*. In: MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. Brno : CDK, 2006. 310 s. ISBN 80-7325-111-6. s. 49-52.

⁹ CORMACK, Mike; HOURIGAN, Niamh, et al. *Minority Language Media – Concepts, Critiques and Case Studies*. Clevedon : Multilingual Matters, 2007. 282 s. ISBN 13-978-1-85359-964-4.

5. kontrola minority nad vlastním médiem pro úspěšný rozvoj společnosti (*minority control of the media for benefit of the community*) – teoretici mají na mysli zejména otázku finanční nezávislosti médií, který je zásadní pro nezávislost menšiny na většině.¹⁰

Média národnostních menšin lze zkoumat prizmatem mediálních studií stejně jako jiná, „nemenšinová“ média. S použitím pevně stanovených metodologických nástrojů se můžeme zaměřit na jejich fungování v rámci daného mediálního systému (při použití systémové analýzy), máme možnost zabírat se jejich ekonomickým postavením (inzerce, vlastnická struktura), můžeme popsat vnitřní chod a organizaci vybraného média národnostní menšiny s důrazem na práci samotných novinářů.

Přesto vstupují do těchto výzkumů jistá specifika, která musíme při konkrétních výzkumech brát na paměť.

2.1 Jazyk a počet mluvčích

Zásadní odlišností je už samotný jazykový kód, v němž obsahy těchto médií vznikají. Je logické, že tato média jsou přístupna pouze recipientům, kteří tento kód ovládají, což má pochopitelně vliv na skladbu publika těchto médií.

Členové minority mohou být bilingvní (se znalostí většinového i menšinového jazyka), nebo mohou ovládat pouze svůj rodný (menšinový) jazyk. Bilingvní mluvčí nejsou ve své mediální konzumaci nijak omezeni. Často u nich dochází k souběžnému využívání běžných (většinových) médií s médii v menšinovém jazyce¹¹. Ke sledování či četbě médií v menšinovém jazyce je vedou sociokulturní důvody, kdy prostřednictvím těchto médií realizují svou potřebu začlenění a identity. Na druhou stranu existují i média, která se orientují pouze na recipienty, kteří vůbec nebo jen částečně (ne)ovládají komunikaci v majoritním či úředním jazyce konkrétní země. Příkladem mohou být některé čínsky vydávané noviny ve Spojených státech nebo Británii. Všechny tyto faktory mají vliv na obsahovou stránku médií.

Jazyková kompetence a počet mluvčích zásadně ovlivňují nabídku na mediálním trhu. Navíc demografické a sociální parametry publika médií národnostních menšin kopírují stejné parametry, kterými se vykazuje i konkrétní menšina, respektive mluvčí vybraného jazyka. To

¹⁰ CORMACK; HOURIGAN (2007), s. 6.

¹¹ CORMACK; HOURIGAN (2007), s. 23.

znamená, že pokud národnostní menšina bude sociálně poměrně jednolitá – například většina jejích členů se bude živit v dělnické profesi –, bude strohá i nabídka mediálních produktů (v našem případě například nelze očekávat, že by zmiňovaní dělníci projevíli zájem o lifestyleový magazín pro vyšší společenskou třídu, i když by byl tištěn v jim srozumitelném jazyce).

Mike Cormack¹² i s odvoláním na jiné práce¹³ definuje v souvislosti s tímto aspektem médií národnostních menšin dvě kategorie, které umožňují jejich charakterizaci včetně určení jejich postavení v celkové mediální nabídce daného mediálního systému. Jsou to **institucionální komplexnost** a **funkční komplexnost**. Ty se odvíjí od síly postavení menšiny (a postavení jejího jazyka) ve většinovém prostředí.

Institucionální komplexnost představuje míru rozvoje podle jednotlivých mediálních typů – televize, rozhlas, tištěná média, nová média. Funkční komplexnost pak určuje rozsah obsahové rozmanitosti (zda média informují pouze o komunitě, zda nabízejí pořady pro děti, zda lze získávat v menšinovém jazyce i zprávy celonárodního významu, zda existují v menšinovém jazyce zájmové magazíny apod.)

Na základě těchto hodnot můžeme provést komparaci mezi médii národnostních menšin v rozdílných mediálních systémech. Jako příklad se uvádí už zmíněná silná skupina médií ve španělském Baskicku a Katalánsku nebo v italském jižním Tyrolsku. V těchto regionech vysílá v místním (menšinovém) jazyce nejméně jedna televizní a rozhlasová stanice, vycházejí denně noviny a časopisy a dostupné jsou také internetové informační portály. V těchto oblastech vykazují média národnostních menšin vysokou míru institucionální i funkční komplexnosti. V protikladu vůči nim ovšem stojí například lužickosrbská média v německém Sasku a Braniborsku, kde jsou oba ukazatele komplexnosti na velmi nízké úrovni (např. časopisy *Rozhled*, *Serbske nowiny*, *Plomje*).

Míra komplexity je logicky určena šíří publika: z toho vyplývá, že silná baskická menšina (zhruba 2,3 milionu mluvčích) bude mít k dispozici pochopitelně větší spektrum a množství baskicky psaných médií než menšina lužickosrbská, u které se odhaduje počet mluvčích na necelých 40 tisíc.

¹² CORMACK; HOURIGAN (2007), s. 30.

¹³ RIGGINS, S., H., et al. *Ethnic Minority Media: An International Perspective*. Londýn : Sage Publications, 1992. 310 s.

2.2 Média národnostních menšin a veřejný prostor

Druhým výrazným prvkem, který je třeba brát do úvahy, je kulturní a politické nastavení prostředí, v němž tato média působí. Zde se má na mysli zejména (ne)přítomnost veřejnoprávních či státních médií v systému.

Média veřejné služby či státní média bývají zpravidla právně zavázána, aby částí svého obsahu pokrývala potřeby menšin. Tento prvek bývá obecně součástí celého legislativního rámce, který má zabezpečit politickou, sociální a náboženskou pluralitu ve společnosti. Jedná se tedy o čistě politické rozhodnutí motivované historickou souvislostí či ideologií, které má ovšem vliv na celé mediální prostředí.

V tomto bodě vede v současnosti výrazná dělicí čára mezi tištěnými a audiovizuálními médii, která vycházejí nebo vysílají v menšinovém jazyce.

Podle Jacquesa Guyota¹⁴ vznikají tištěné tituly z iniciativy samotné menšiny, tedy iniciativa přichází „zdola“. V případě audiovizuálních médií je to naopak politická moc, která iniciuje vznik takových pořadů či vysílání. To platí zejména pro evropské prostředí.

Výrazně se liší situace ve Spojených státech, kde sice existuje veřejnoprávní vysílání, ale svým rozsahem je prakticky nepřítomno. Přesto i zde vznikly rozhlasové stanice ve španělštině, a to na komerčním základě.

2.3 Média národnostních menšin ve vztahu k národnostní menšině

Média národnostních menšin, resp. média v menšinovém jazyce, jsou důležitou součástí souboru institucí, které se podílejí na transmisi etnické identity. Známo je hned několik kategorií formálních skupin (institucí), které přispívají k transmisi a udržení etnické identity – média náleží do kategorie prostředků pro prezentaci menšiny svým vlastním členům.¹⁵

Vztah menšiny a médií potom dobře zachycuje následující tabulka. Mimo jiné z ní vyplývá, že média zřízená a vedená přímo menšinou sice neprezentují menšinu stereotypně – jako v mnoha případech média většinová a masová –, ale zároveň nejsou schopna tuto situaci zvrátit, protože jsou určena pouze samotné menšině a nikoliv většině, která si stereotypní podobu menšiny i prostřednictvím masových médií vytváří.

¹⁴ GUYOT, J. *Minority Language Media and the Public Sphere*. In *Minority Language Media: Concepts, Critiques and Case Studies*, eds. M. Cormack and N. Hourigan, 34-51. Clevedon: Multilingual Matters, 2007.

¹⁵ BITTNEROVÁ, Dana. *Smysl menšinových institucí v současné společnosti*. s. 17-35. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity. Elity, instituce, stát*. Praha : FHS UK, 2009. 360 s. ISBN 978-80-87398-03-6.

Tabulka 1. Vztahy mezi národnostní menšinou a médii.¹⁶

	Média - o menšině	Média – pro menšinu	Média – zřizovaná menšinou
jazyk médií	jazyk většiny	jazyk menšiny	jazyk menšiny
obsahové zaměření	většinové	menšinové	menšinové
cílová skupina	většina	především většina, částečně menšina	menšina
způsob prezentace menšiny	stereotypní / pokřivené	kompenzující	kompenzující

3. Polská menšina v České republice

3.1 Historie polské menšiny v České republice

Dějiny Poláků na území dnešní České republiky se úzce pojí s vývojem mezinárodních vztahů Československa a Polska. Přítomnost polské menšiny na současné české straně Těšínska, respektive na Zaolší (*Zaolzie*), vyvolávala v minulosti řadu vzájemných sporů. Situace se víceméně uklidnila až na počátku 50. let 20. století. Přesto otázka Těšínska hrála v československo-polských vztazích stále významnou roli. Tyto okolnosti se pochopitelně výrazně odrážely na životě této menšiny. Při snaze o popis jejího vývoje proto nesmíme tento zásadní fakt opomenout.

3.1.1 V Československu. Období 1918 až 1938

Těšínsko představovalo v rámci rakousko-uherské monarchie samostatný region. Otázka, zda toto území přináležejí k českým zemím, nebo je polské, nesehrávala dlouho dobu významnou roli. Podle posledního rakouského sčítání lidu v roce 1910 žilo na území celého Těšínska 234 tisíc Poláků, 116 tisíc Čechů a 77 tisíc Němců¹⁷. Jednalo se o národnostně rozmanitou

¹⁶ CASPI, D., ELIAS, N. *Don't patronize me: media-by and media-for minorities*. In: *Ethnic and Racial Studies*, nr 1 (2011), s. 64.

¹⁷ KADŁUBIEC, Karol Daniel, et. al. *Polská národní menšina na Těšínsku v České republice*. Ostrava : FF Ostravské univerzity, 1997. 317 s. ISBN 80-7042-479-6., s. 12.

oblast. Národnostní mapu navíc ovlivnila probíhající industrializace oblasti spojená s těžbou černého uhlí. Na Těšínsko například přicházelo velké množství Poláků z Haliče, která byla rovněž součástí Předlitavska.

Existence polské menšiny u nás je důsledkem politických změn po první světové válce, kdy došlo k rozdělení tohoto území mezi Polsko a Československo. Oba státy vzniklé na troskách někdejší monarchie si zdejší území zpočátku nárokovaly v celém jeho rozsahu. Československo argumentovalo nezbytností připojit Těšínsko z ekonomických a strategických důvodů – železniční uzel v Bohumíně byl součástí jediné trati, která spojovala české země a Slovensko, a zdejší průmysl byl pro novou republiku klíčový. Polsko mělo na území stejný ekonomický zájem, ovšem svůj požadavek obhajovalo principem etnického sebeurčení a žádalo připojení na základě plebiscitu.

Československo se v této krizi projevilo iniciativněji a na konci ledna 1919 obsadila většinu Těšínska československá armáda. Následně došlo mezi stranami k ozbrojeným střetům, které ukončilo příměří z 3. února 1919. Spor se přesunul do diplomatické roviny a celou věcí se začala zabývat Spojenecká rada v Paříži. 27. září 1919 bylo rozhodnuto, že rozpor vyřeší plebiscit místního obyvatelstva¹⁸.

V lednu 1920 přijíždí na Těšínsko spojenecká komise, aby připravila referendum. Konflikty ovšem neutichají a proto je komise nucena nařídít 19. května 1920 výjimečný stav. Obě země se v reakci na komplikace v jednání 10. července dohodly, že se plně podřídí rozhodnutí Spojenecké rady. Polsko přitom ustoupilo z požadavku plebiscitu za příslib, že bude československou vládou povolen průjezd vojenských zásobovacích vlaků do Polska, které v té době svádělo na východě tvrdé boje s Rudou armádou.

Dne 28. července přichází arbitrážní rozhodnutí z belgického Spa, kde Spojenecká rada rozhodla o rozdělení území podél Olše. Rozhodnutí rady vycházelo z hospodářsko-politické situace a historicko-etnická argumentace zůstala stranou. Československo tak získalo třinecké železářny, bohumínskou trať i celý karvinský uhelný revír. Zároveň se v hranicích republiky ocitlo 68 tisíc Poláků, kteří představovali 33,4 % zdejší populace. Čechů bylo 88,5 tisíc a tvořili 43,3 % obyvatel, zbytek připadal na Němce a jiné národnosti. Tato čísla ovšem

¹⁸ KADŁUBIEC (1997), s. 15.

vycházejí ze čs. sčítání lidu v roce 1921. Uvádí se, že Poláků bylo v okamžiku rozdělení na české straně okolo 120 až 150 tisíc¹⁹.

Československý stát od samého počátku deklaroval jasnou snahu o zabezpečení podmínek pro kulturní rozvoj svých menšin. Ovšem praxe šla ne vždy ruku v ruce s přijatou legislativou. Situace na českém Těšínsku, pro které se podle názvu hraniční řeky Olše vžil v polské perspektivě už zmiňovaný výraz *Zaolší (Zaolzie)*, byla v prvních letech velice napjatá. Do Polska se bylo nuceno vystěhovat 15 tisíc osob, které se v minulosti zapojily do protičesky orientovaného polského národního hnutí. Část polských zaměstnanců čs. státních drah musela změnit své působiště v rámci republiky. Naopak z Čech přišla řada nových úředníků a český živel začal převažovat. Projevem změny národnostního složení byly i některé české snahy asimilace polského etnika. Česká strana tak činila drobnými kroky a prostřednictvím místních organizací, které měly určitý vliv na místní správu. Nutné je ale zdůraznit, že čs. strana se k asimilační politice nikdy oficiálně nehlásila a asimilační procesy probíhaly jen v malém měřítku anebo přirozenými etno-demografickými procesy (smíšená manželství apod.). V žádném případě se nejednalo se o druh agresivního „*kulturního boje*“, typický například pro tvrdou germanizační politiku Němců ve Velkopolsku v 19. století.

Jednoduchá nebyla ani sociální situace menšin. Poláci pracovali především v dělnických profesích. Jejich postavení dokumentuje i údaj o počtu státních úředníků. Zatímco český úředník připadal na 633 obyvatel české národnosti, u Poláků byl tento poměr 1 : 5 445.

Dvacátá a třicátá léta se proto nesou ve znamení záchrany národní identity, jejíž potřebu Poláci ze svého pohledu pocíťovali. Do jaké míry oprávněně je věcí diskuse. Pravdou ovšem zůstává, že tehdejší československá legislativa patřila v Evropě k nejliberálnějším a kromě ústavních práv pro menšiny garantovala speciální práva pro polskou menšinu i čs.-polská smlouva z roku 1925. Poláci na českém Těšínsku tato práva plně využívali. A pokud se domnívali, že nejsou tato práva dodržována, nezdráhali se ozvat, o čemž svědčí několik memorand zaslaných vládě v polovině 30. let²⁰ (všechna přitom zdůrazňovala loajalitu vůči čs. orgánům).

Velkou změnu přinesl rok 1934, kdy polská zahraniční politika nabrala silný protičeskoslovenský kurs. Dvouletá vyjednávání mezi čs. a polskou stranou o vzájemných

¹⁹ GABAL, Ivan, et al. *Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace*. Praha : G plus G, 1999. 342 s. ISBN 80-86-103-23-4., s. 122.

²⁰ Například *Memorandum Polské socialistické dělnické strany (Memoriał Polskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej)* z roku 1935.

vztazích tehdy skončila krachem a Polsko navíc podepsalo deklaraci o neútočení s Německem, což československá diplomacie přijala jako další známku polského nepřátelství. V tomto období se také aktivizuje polské separatistické hnutí na Těšínsku.

Politická emancipace Poláků se promítla do vzniku několika politických stran – levicové PSPR (*Polska Socjalistyczna Partia Robotnicza*), křesťanské ZSK (*Związek Śląskich Katolików*) či PSL (*Polskie Stronnictwo Ludowe*). Tyto tři strany rovněž v roce 1937 sestavily ze svých zástupců tzv. Dohodový výbor, který měl jednat s čs. premiérem Hodžou o revizi postavení Poláků v ČSR. Později vznikl i Svaz Poláků v Československu (*Związek Polaków w Czechosłowacji*), který už plně prosazoval autonomii.

3.1.2 Součástí Polska i Říše. Období 1938 až 1945

Rázně do otázky budoucnosti Těšínska vstoupily události ze září 1938. Společně s mnichovskou dohodou, která Československu nařizovala odstoupení pohraničí, došlo i k obsazení Těšínska polskou armádou. To proběhlo za souhlasu čs. vlády ve dnech 1. až 10. října 1938. České Těšínsko bylo vtěleno do slezského vojvodství jakou součást polského státu. Postavení Poláků se zlepšilo pouze v národnostním ohledu. V sociálních věcech znamenalo připojení k Polsku spíš zhoršení. Co se týče zastoupení Poláků v samosprávě, to vzrostlo – zhruba 30 tisíc Čechů muselo Těšínsko opustit (včetně asi pětistícovky Němců). Uvolněná místa v úřadech přitom zaplňovali Poláci přicházející z Polska, nikoliv místní obyvatelé, kteří tuto skutečnost nesli velmi špatně.

Z menšiny se změnou hranice rázem stala většina a podpora polskosti (*wspieranie polskości*) už nebyla hlavním zdejším politickým tématem.

Zlom nastal s obsazením Polska německou armádou o rok později. Němci zavedli na okupovaném Těšínsku tvrdý režim, který postihoval Poláky i Čechy. Němci o zdejším regionu smýšleli jako o původně německém území, které v průběhu dějin prošlo vlnou „počešťování“ a „popolšt'ování“ a svou okupační politikou potírali jakýkoliv projev neněmecké identity. Aby se uchránila před německým represivním režimem, uchýlila se část zdejších obyvatel k přijetí tzv. *volkslisty*. Dokument potvrzoval zřeknutí se původní národnosti a byl nástrojem germanizace. Jako odpověď na německou okupaci vzniklo polské i české hnutí odporu, přičemž tyto odboje byly samostatné a spolupráci si předem zakázaly. Důvodem byla otázka hraničního uspořádání po válce. Zatímco Češi ve své odbojové koncepci prosazovali obnovení republiky v předmnichovských hranicích, Poláci počítali s tím, že Těšínsko zůstane po válce pod obnovenou polskou správou.

Během války zahynulo přes 6 tisíc osob pocházejících z Těšínska. To představovalo 3 % celé zdejší populace – Těšínsko tak bylo v tomto ohledu nejpostiženějším krajem Československa²¹.

3.1.3 Zpátky v Československu. Období 1945 až 1989

Polsko a Československo ožívají po válce těšínský spor. Obě země dokonce posílají na těšínskou hranici vojsko, dochází k několika ozbrojeným potyčkám. Polsko chce udržet hranici z roku 1939 a čs. vláda požaduje návrat k předmnichovskému stavu. Celý spor je navíc doplněn o otázku územní příslušnosti Kladska, Ratibořska a Hlubočicka. Spor ale jednoznačně ukončují Sověti, do jejichž zájmové sféry obě země po roce 1945 připadly. Hranice zůstává v předmnichovské podobě. Nedochozí ani k odsunu polského obyvatelstva jako v případě Němců (tuto myšlenku prosazovali například národní socialisté). 10. března 1947 je podepsána smlouva o přátelství a vzájemné pomoci, která obsahuje i protokol upravující postavení polské menšiny v Československu²².

Poláci na českém Těšínsku opět získávají menšinový statut. Na základě uvedené smlouvy vzniká Polský kulturně-osvětový svaz (*Polskie Związki Kulturalno-Oświatowy, PZKO*) a Sdružení polské mládeže (*Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej*). Obě organizace rozvíjejí slibně národní život Poláků a ze strany státu se jim dostává velké podpory. Okresní výbor PZKO například dostává do držení hotel *Slavia* (před válkou *Piast*, za okupace *Germania*) v Českém Těšíně.

Mnoho příznivců mezi Poláky nacházeli ještě před únorem 1948 pro svou národnostní politiku komunisté. Jejich podpora polské menšině ovšem byla vykoupena jasným požadavkem na podřízení se vedoucí úloze strany. KSČ monopolizovala všechny polské instituce a formovala tak na Těšínsku národnostní politiku až do roku 1989. O své svrchovanosti přesvědčila strana Poláky v roce 1950, kdy na krajském zasedání vystoupil s požadavky na některé kompenzace z minulých let komunista Paweł Ciešlar. Jeho návrh, známý jako Ciešlarova platforma, byl striktně odmítnut a sám Ciešlar skončil v dubnu 1951 ve vězení s obviněním z buržoazního nacionalismu²³.

²¹ GABAL (1999), s. 124.

²² KADŁUBIEC (1997), s. 24.

²³ NOWAK, Krzysztof. *Mniejszość Polska w Czechosłowacji 1945-1989. Między nacjonalizmem a ideą internacjonalizmu*. Cieszyn : Aknat, S.C., 2012. 613 s. ISBN 978-83-932942-3-7., s. 244.

Po celou dobu však komunistická strana respektovala zastoupení Poláků v místní správě, podporovala jejich kulturní činnost a garantovala menšinová práva. Fungovalo zde státní školství v polském jazyce, vycházely knihy a časopisy, vznikl dokonce čistě polský divadelní soubor v Českém Těšíně.

Období „budování socialismu“ přineslo Polákům, kterých byla až polovina zaměstnána v průmyslu, jisté sociální výhody. Politicky ovšem nenastal žádný posun a KSČ povolovala Polákům činnost pouze v kulturní oblasti pod prakticky jedinou organizací PZKO.

Rozvoj průmyslu na Těšínsku a rozšíření těžby způsobily další změny v národnostní skladbě regionu. Přicházeli sem Slováci a zvyšoval se samozřejmě i podíl český. V roce 1961 tvořili Poláci už jen 21 % obyvatel (zhruba 59 tisíc osob)²⁴.

Novým impulsem pro rozšíření činnosti a práv Poláků bylo společenské uvolnění, ke kterému došlo v čs. společnosti v polovině 60. let a vyvrcholilo pražským jarem. Mluvčím Poláků se stalo PZKO. Svaz požadoval po vládě větší podíl na politických rozhodnutích týkajících se menšiny, hospodářskou samostatnost na družstevní bázi, vytvoření vlastního pracoviště pro výzkum polského etnika a nové učebnice dějepisu. Poláci navíc obnovili vlastní skauting (*harcerstwo*). Proti tomu se postavila část české veřejnosti a označila zmíněné požadavky za přehnané. Docházelo kvůli tomu i k místním třenicím mezi obyvateli.

Normalizace 70. let všechny další snahy zadusila. Podíl polského obyvatelstva dál v tomto období klesá. Za zmínku stojí rozhodnutí Severomoravského krajského národního výboru z roku 1976, kterým se vymezují obce s platnou dvojjazyčností. Na počátku 80. let jsou pak někteří těšíňští Poláci pod dohledem Státní bezpečnosti, která sledovala jejich činnost v souvislosti s polskými událostmi roku 1981 a nezávislým odborovým svazem *Solidarita* (*Solidarność*).

V období 1971-1989 se počet škol s polským vyučovacím jazykem snížil z 69 na 28 a počet žáků z 5 920 na 3 472. Údaje dokládají stále intenzivnější slábnutí polské populace v regionu v daném období.

3.1.4 Z Československa do České republiky. Období po roce 1989

Po změně politického režimu a nástupu demokracie se otevřely polské menšině dveře ke svobodnějšímu rozvíjení své činnosti. Organizace se odpoutala od komunistické strany a v rámci PZKO a dalších orgánů odstoupili lidé spojení s bývalým režimem.

²⁴ NOWAK (2012), s. 262.

Vyřešení nového poměru mezi Čechy a Slováky na sebe poutalo od samého počátku 90. let prakticky veškerou politickou pozornost dotýkající se národnostního soužití. Federální ani národní vládě jednoduše nezbývala v agendě kapacita na případnou úpravu poměru mezi Čechy a Poláky na Těšínsku. Se vznikem samostatné České republiky se ovšem v oblasti práv národnostních menšin odehrál velký posun. Jakmile rozdělením Československa zaniknul pro českou stranu problém slovenské otázky, potažmo maďarské, nebyla už překážka odsouvat polský problém stranou. Poláci se navíc stali po Slovácích druhou největší menšinou v České republice.

Podle sčítání obyvatel v roce 1991 žilo na území České republiky 59 tisíc obyvatel polské národnosti, z toho 43 tisíc přímo na Těšínsku (tj. 71 % všech Poláků u nás)²⁵. Celkové počty ale mohly být ještě vyšší, neboť část obyvatel Těšínska deklarovala svou příslušnost k národnosti „moravské“ a „slezské“, které byly nově zařazeny do sčítacího archu. Například pro uvedení „slezské národnosti“ se v roce 1991 rozhodlo 10 859 osob žijících na Těšínsku.

Byly obnoveny některé starší spolky a rovněž vznikaly i nové. V roce 1995 jich bylo už dvacet. V polovině 90. let vykrytalizovaly tři hlavní organizace, které zastřešovaly rozličné místní spolky a sdružení. Jejich pole zájmu se ovšem často překrývaly/překrývají. Byl to Kongres Poláků v ČR (*Kongres Polaków w RC*) v čele s výkonným orgánem Radou Poláků (*Rada Polaków*), bylo to politické hnutí *Wspólnota* (Soužití) a třetí významnou institucí zůstalo PZKO.

3.2 Současnost polské menšiny na území ČR

Poslední sčítání lidu se uskutečnilo v České republice v roce 2011. Na základě jeho výsledků máme poměrně dobrou představu, kolik a kde přesně žije na našem území Poláků, resp. lidí hlásících se k polské menšině.

Výsledky sčítání uvádějí, že v ČR žije 39 096 osob hlásících se k polské národnosti²⁶. To představuje 0,4 % z celkového počtu obyvatelstva ČR. Pokud nebudeme počítat osoby hlásící se k moravské národnosti, jsou Poláci po Slovácích a Ukrajincích třetí nejpočetnější minoritou u nás.

²⁵ KADŁUBIEC (1997), s. 62.

²⁶ *Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad, 2011 [online, citováno 22. 5. 2015]
Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/otevrena_data_pro_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011_slbd_2011

Statistiky ukazují na jasný pokles počtu osob polské národnosti. V roce 2001 se k ní podle sčítání hlásilo 51 968 lidí. Tyto hodnoty ukazují na probíhající asimilační proces, který se odehrává například prostřednictvím smíšených manželství, zapisování dětí do českých škol apod. Polská menšina patří v tomto ohledu k poměrně otevřeným komunitám.

Poláci se podle statistik koncentrují na území ČR v oblasti Těšínska, resp. Moravskoslezského kraje. V jeho rámci tvoří 2,3 % obyvatel, následuje kraj Liberecký s 0,3% podílem polského obyvatelstva a Královéhradecký s 0,2 %.

Z bezmála 40 tisíc českých Poláků jich žije 72 % v Moravskoslezském kraji. Dále jsou střední Čechy s 4,9 % a Praha s 4,4 %. Stejně zajímavý je rovněž údaj o počtu obyvatel s deklarovanou polskou národností, kteří se narodili na území ČR – je to 67,2 %. Toto poměrně vysoké číslo připomíná skutečnost, že na rozdíl od např. vietnamské národnosti se řadí tato národnostní skupina k těm s autochtonním statusem, což dokládá i zákon o národnostních menšinách, který tyto skupiny vyjmenovává a přiznává jim zároveň jistá práva²⁷.

Co se týče věkové struktury Poláků v ČR, nijak výrazně se neliší od věkového rozložení českého obyvatelstva obecně (v tomto směru vybočují např. Němci, u kterých podíl obyvatel starších 65 let tvoří až 47 %). Tyto hodnoty ukazují na poměrně zdravé prostředí z hlediska generačního vývoje.

Oproti Polákům žijícím v Polsku vykazují ti v České republice poměrně nízký stupeň religiozity. Jako věřící se deklaruje pouze 59 % českých Poláků, přestože v rámci celé ČR představují zdejší Poláci skupinu obyvatel s nejvyšším podílem věřících (Češi zhruba 21 %, Slováci 40 % a například Rusové přes 40 %).

Z pohledu vzdělanostní struktury absolvovalo úspěšně 29,8 % českých Poláků maturitní zkoušku a 16,8 % z nich vystudovalo vysokou školu.

Ekonomicky připadalo na téměř 40 tisíc Poláků 7,9 % nezaměstnaných. Nejvíce Poláků (28 %) pak pracovalo podle údajů z roku 2011 ve zpracovatelském průmyslu (Moravskoslezský kraj), 8,9 % ve zdravotní a sociální péči a 8,4 % v oblasti velkoobchodu, maloobchodu či opravě motorových vozidel.

²⁷ zákon číslo 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

3.2.1 Spolková a politická činnost

V současnosti se národní život Poláků v České republice odehrává ve 28 spolcích a organizacích. Všechny jsou sdruženy pod Kongresem Poláků v ČR, který zároveň menšinu reprezentuje politicky navenek. Největší organizací tohoto svazku je PZKO, které má širokou síť poboček a místních organizací po celém Těšínsku.

PZKO má přibližně 12 tisíc členů a je tudíž nejpočetnější polskou organizací u nás. PZKO je zároveň i nejstarší dosud činnou organizací (založeno 1947). Pokrývá rozmanitou paletu zájmových činností – folklorní tanec, pěvecké soubory, amatérské divadlo. Organizuje etnografické a historické přednášky, pořádá bály a společenské akce. V majetkovém fondu PZKO se nachází řada takzvaných Domů PZKO (*Dom PZKO*), které byly budovány v obcích s početnou polskou menšinou. Domy PZKO představují nejdůležitější materiální zázemí pro fungování komunity. Svaz řídí Hlavní výbor PZKO (*Glówny Zarząd PZKO*) a má po celém Těšínsku přes osmdesátku poboček (*Miejscowe koła PZKO*). Finance získává PZKO z krajských dotací i dotací Ministerstva kultury ČR. Na chod přispívá i Polská republika prostřednictvím svého ostravského konzulátu. Nejvýznamnější akcí PZKO bývá folklorní „*Gorolski Świątko*“ pořádané každoročně od roku 1946. PZKO má kromě jiného i „ženskou sekci“ a „sekcí pro seniory“.²⁸

Mezi další významné spolky patří Polští skauti v ČR (*Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej*), Polský klub v Praze (*Klub Polski w Pradze*), který navazuje na polský klub založený v hlavním městě už roku 1887, nebo Seskupení polských kombatantů v ČR (*Koło Polskich Kombatantów w RC*), kde se sdružují váleční veteráni z druhé světové války.

V oblasti školství pak působí Matice školská v ČR (*Macierz Szkolna w RC*), která navazuje na meziválečnou Matici školskou a po roce 1989 vyšla ze základů Sdružení rodičů a přátel školy. Snaží se o rozvoj polského školství v ČR. Vedle toho mají svůj vlastní spolek i polští učitelé – *Towarzystwo Nauczycieli Polskich*. Spolek pomáhá s metodologickou přípravou učebních osnov na školách s polským vyučovacím jazykem.

Svůj stavovský spolek mají i pracovníci polské národnosti ve zdravotnictví. Polské sdružení zdravotníků v ČR (*Polskie Towarzystwo Medyczne*) vzniklo původně jako přidružená

²⁸ KLÍPA, Ondřej. *Kolektivní identita polské menšiny na českém Těšínsku. Preferovaná interpretace a modifikace prvků kolektivní identity Poláků v českém Těšínsku polskou menšinovou reprezentací a publicistikou*. s. 81-98. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam, et al. *Kdo jsem a kam patřím?* Praha : Sofis, 2005. 460 s. ISBN 80-902785-8-2., s. 93.

organizace při PZKO, dnes ovšem jako samostatný spolek organizuje pro své členy zahraniční stáže a trvale prosazuje zájmy polských zdravotníků v České republice.

Mládeži je určeno Sdružení polské mládeže (*Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej*) s nejvýznamnější akcí v roce, Dny studentské kultury (*Dni Kultury Studenckiej*). Sdružení působilo na Těšínsku už v letech 1947-1952 a 1968-1970.

Na česko-polské vztahy a jejich prohlubování se zaměřil Spolek – Towarzystwo „Avion“, který v lednu 2000 pomáhali zakládat Jaromír Nohavica a Zbigniew Siwek. Navazuje na česko-polská setkání v Těšínském divadle v polovině 90. let a v současnosti spolek pořádá česko-polské kulturní večery a divadelní představení. V nich hraje velkou roli i zdejší polský divadelní soubor, který se společně s tím českým pravidelně střídá na prknech Těšínského divadla. Zdejší polská profesionální scéna je jedinou takovou trvalou polskou scénou v zahraničí.

Dlouhou tradici má za sebou také turisticko-sportovní spolek *Beskid Śląski*, jehož historie sahá až do roku 1922. *Beskid* zaštiťuje amatérské sportovní akce, turistické výlety či akce spojené s historií regionu.

3.2.2 Polské školství

Vyučování v polštině na základních a středních školách je jedním z menšinových práv, jehož naplňování zajišťují ve spolupráci s polskými spolky české Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Polské třídy jsou součástí českého vzdělávacího systému. Vyučování v polském jazyce přispívá k budování národní identity u nastupující generace, čímž se stává jedním ze základních mechanismů zachování této identity i do budoucna. Přesto počty škol a tříd neustále klesají. Ještě v roce 1960 navštěvovalo polské školy okolo 10 700 žáků, ve školním roce 2002/2003 to bylo už pouze 718 dětí v mateřských školách, 2192 na školách základních a 708 studentů na škole střední (celkem 3618 dětí).

Vzhledem ke stále klesajícím počtům žáků byl v roce 2005 snížen ministerstvem limit pro otevření těchto tříd. Ministerstvo rovněž zřídilo v roce 1995 Pedagogické centrum pro polské národnostní školství, které odborně zajišťuje přípravu materiálů, metodiky i učitelů (na jejich vzdělávání spolupracuje centrum s Ostravskou univerzitou).

„Stav polského školství velmi nepříznivě ovlivňuje demografická níže, která zasáhla celou ČR a smíšená manželství. Manželé ze smíšených manželství se v naprosté většině případů (80%) rozhodnou poslat děti do české školy.“²⁹

Ve školním roce 2013/2014 bylo otevřeno s polským vyučovacím jazykem 37 tříd (805 dětí) ve 20 mateřských školách, 114 tříd (1679 žáků) na 21 základních školách a 12 tříd (340 studentů) na jediném polském gymnáziu v Českém Těšíně.³⁰

3.2.3 Dvojjazyčné prostředí. Vztah s českou majoritou

Polsko-české vztahy jsou v současnosti na nejlepší možné úrovni. Obě země jsou spojenci v NATO, členy EU, spolupracují v rámci Visegrádské skupiny a v současnosti nevedou společně žádný spor týkající se území. Rozpory lze spatřit v rozličné interpretaci minulosti (zejména těšínského konfliktu v roce 1919 nebo mnichovské dohody), ovšem tyto spory se odehrávají pouze v akademické rovině a nemají žádný hmatatelný přesah do běžného života obyvatel. ČR svým přístupem a zákony chrání svou polskou menšinu, takže ani zde nevznikají žádné komplikace ve vzájemných vztazích.

Navíc je české Těšínsko/Zaolší od roku 1998 součástí Euroregionu Těšínské Slezsko (*Śląsk Cieszyński*) s centry v Těšíně a městě Jastrzębie-Zdrój. V rámci tohoto euroregionu probíhá živá spolupráce české a polské strany.

Česká republika finančně podporuje polské organizace. Také respektuje dvojjazyčné názvy obcí – tato označení obcí v menšinovém jazyce upravuje zákon číslo 128/2000 Sb., o obcích, kde se v § 29 uvádí, že pokud počet osob národnostní menšiny v obci přesáhne podíl 10 % z celkového počtu obyvatel obce, má tato menšina právo na uvádění názvu obce, včetně dalšího místopisu, ve svém vlastním jazyce, a to vedle názvů v jazyce českém.

Menšina musí o zavedení dvojjazyčného nápisu požádat prostřednictvím petice, kterou musí podepsat více než 40 % plnoletých obyvatel deklarujících se jako menšina.

Po roce 1989 nepatřila otázka dvojjazyčnosti ve veřejném prostoru k prioritám reprezentace polské menšiny (PZKO, Kongres Poláků v ČR). Přitom společně s politicko-ekonomickými změnami procházela úpravou i veřejná prostranství. Je třeba přiznat, že v tomto ohledu nebyly změny vůči polské minoritě nikterak příznivé. Nejen že docházelo k přejmenování ulic a

²⁹ KADŁUBIEC (1997), s. 88.

³⁰ Údaje zveřejněné *Centrem pedagogicznym dla polskiego szkolnictwa narodowościowego w Czeskim Cieszyńiu*. [online, citováno 21. 5. 2015]

Dostupné z: <http://www.pctesin.cz/files/download/15-statystyka-2013-14.pdf>

náměstí, jejichž názvy byly úzce spojeny s minulým režimem, ale často byly původní česko-polské nápisy nahrazovány výhradně českými. K prvnímu pokusu o opětovné zavedení dvojjazyčných názvů došlo v roce 1992 v obci Těrlicko (Cierlicko), přičemž reakce médií byla velmi negativní. Zároveň nutnost zorganizovat petici v praxi narážela na odpor polského obyvatelstva a bylo zorganizováno několik protestů.

Důležitým okamžikem v procesu utváření ochrany práv národnostních menšin v ČR po roce 1989 byla ratifikace Rámcové úmluvy o ochraně práv národnostních menšin v ČR. Česká republika tento dokument podepsala 12. dubna 1995, ratifikační proces byl ale uzavřen teprve koncem roku 1997. Rámcová úmluva je pro ČR závazná od 1. dubna 1998. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR souběžně se souhlasem s ratifikací Rámcové úmluvy přijala doprovodnou vyhlášku (Usnesení PS PČR 561/1997 z roku 1997), jíž zavázala vládu ČR k provedení analýzy legislativních norem týkajících se národnostních menšin a k navržení potřebných změn, které by měly uvést českou legislativu do souladu s tezemi obsaženými v Rámcové úmluvě.³¹

Vrcholem těchto snah právně zabezpečit postavení menšin v ČR bylo přijetí zákona o právech představitelů národnostních menšin, který poslanecká sněmovna odsouhlasila 10. července 2001. Ani tento zákon ovšem nevyřešil situaci definitivně. 7. listopadu 2003 proběhla v sídle Kongresu Poláků v Českém Těšíně největší protestní schůze představitelů polské menšiny. Na schůzi podepsalo 21 předsedů polských organizací na Těšínsku petici, kde žádali zrušení nutnosti uspořádání petice v případě zavádění dvojjazyčného názvu. Novelizace zákona petiční povinnost nakonec zrušila.

V historii samostatné České republiky to byl dosud největší konflikt, který mezi českou a polskou stranou proběhl. Požadavek Poláků vyvolal u části českého obyvatelstva odpor a docházelo k případům zamalovávání polských napsů nebo jejich poškozování.

Otázka dvojjazyčnosti se pravidelně vrací, leč v mírnější intenzitě. Naposledy k oživení sporu došlo při sčítání obyvatel v roce 2011, kdy sama polská komunita uvedla kampaň s názvem Sázka na polskost (*Postaw na polskość*), kdy v obavě o ztrátu polských napsů v některých obcích vyzývala těšínské Poláky, aby jasně deklarovali ve sčítacích arších svou polskou národnost. Tváří kampaně se tehdy stala zpěvačka Ewa Farna a slogan *Fajnie być sobą* (Je fajn být sama sebou).

³¹ GABAL (1999), s. 125-127.

Zásadní pro rozvoj polské komunity je rovněž přijetí Evropské charty regionálních či menšinových jazyků v roce 2006 (s platností od března 2007). Přijetí dokumentu mělo pozitivní vliv nejen na zavádění dvojjazyčnosti na veřejnosti (31 obcí v okresech Frýdek-Místek a Karviná), ale podpořila i vydávání tisku v menšinovém jazyce. V počáteční fázi uvolnila ČR prostředky ve výši 5 milionů Kč, které měly financovat praktické změny v duchu charty, například v samotném Českém Těšíně byly dvojjazyčné nápisy zavedeny až v roce 2009. Incidenty vandalství jsou v současnosti ojedinělé.

Vztah Čechů a Poláků na Těšínsku nepoznamenávají výrazné konflikty. Situace se naopak oproti minulosti zlepšuje. Je to dáno také tím, že se polská menšina otevírá většině. Před rokem 1989 systém udržoval Poláky ve vlastních „kulturních ghettech“, kdy byly politické ambice Poláků mírněny podporou jejich kulturního života; jednalo se přitom o velmi uzavřené organizace, kde se sdružovala výhradně polská menšina bez českého vlivu. Zároveň se ale tato otevřenost promítá do asimilačního procesu, který je nepochybně intenzivnější než v minulosti.

Podstatu existence minority, kterou zde tvoří kultura a jazyk, si Poláci nadále ponechávají a jsou nadále bez politických ambicí. Češi těmto aktivitám nebrání a podporují je. Vedle toho ovšem přichází nepřímý asimilační tlak, který je dán jinými faktory – příkladem mohou být ekonomické, společenské nebo psycho-sociální důvody (vzdát se čistě polské identity musí přinášet jedinci zisk v jiné životní oblasti).

4. Historie polsky psaného tisku na Těšínsku

4.1 Období první republiky (1920-1938)

Polskojazyčná periodika mají v oblasti Těšínského Slezska dlouhou tradici. Pravidelně tady vycházela polsky psaná periodika od poloviny 19. století. V multietnickém regionu měla polská periodika oproti těm českým a německým navrch a v žádném případě o nich nelze mluvit jako o „menšinových“.

Zlom nastává s rokem 1920, kdy je Těšínské Slezsko rozděleno na československou a polskou část a kdy se zásadně mění i postavení polského tisku. Zatímco na území Polska se situace výrazně nemění, na českém Těšínsku začínají polská periodika získávat „menšinový“ charakter. Tato proměna nebyla zpočátku úplně zřetelná a docházelo k ní postupně v závislosti na měnícím se podílu polského obyvatelstva na Těšínsku, resp. Zaolší.

Po přičlenění k Československu pokračuje na území Těšínska vydávání zavedených periodik. Příkladem může být titul *Robotnik Śląski*, který začal vycházet ještě v době Rakouska-Uherska v roce 1903 a který svou činnost ukončil až s vypuknutím druhé světové války.

Přesto je moment začlenění do nového státního útvaru, který část místních Poláků akceptovala jen se zapřením, bezpochyby výraznou vydavatelskou příležitostí. Stejně jako v tehdejší českém vydavatelském prostředí rozděleném podle politické příslušnosti, i v případě polských novin a časopisů platilo dělení podle politické orientace.

Ve 20. a 30. letech vzniká řada titulů zaměřující se na dělnictvo. Opíraly se buď o sociálně demokratické, nebo komunistické ideové postoje. V letech 1922 až 1930 a 1933 až 1938 vychází *Czerwony Zawodowiec*. Objevuje se *Trzyńczan* určený pro pracovníky třineckých hutí (1930-1936) nebo *Gazeta Górnicza* (1920-1938) a odborářský *Metalowiec* (1931-1938).

Některá periodika spolupracovala na ideovém základě i s těmi českými – například křesťansko-socialistický *Robotnik* z let 1924-1935 nevycházel samostatně, ale jako součást českého *Dělníka*.³²

Levicově zaměřené listy tvořily významnou část polsky psaných periodik. Důvod je třeba hledat v sociální skladbě místního polského obyvatelstva, které pracovalo především v dělnických profesích. V roce 1930 se mění *Głos Robotniczy*, vycházející od roku 1920, na čistě komunistický *Głos Robotniczy i Włościański* (Dělnický a rolnický hlas). Název *Głos* změnil ještě jednou, když se z něj v roce 1936 stal *Głos Robotniczy i Ludowy*.

Všechny tyto tituly se svým obsahem spíš pokoušely akcentovat sociální tematiku, než aby poukazovaly na problematiku česko-polských vztahů na Těšínsku, případně komplikovaných vztahů mezi ČSR a Polskem v těšínské otázce.

Přestože čs. ústava z roku 1920 vyjadřovala právo na svobodu tisku, byla tato svoboda značně omezena konkrétními předpisy. Kromě rakouského tiskového zákona č. 6/1863, který nová republika přejala, to byly zákon č. 300/1920 o mimořádných opatřeních nebo zákon č. 50/1923 na ochranu republiky. Ve 30. letech, kdy se zhoršila mezinárodní situace a Československo čelilo silnému nebezpečí ze strany nacistického Německa, pak byly přijaty další zákony, které omezily svobodu slova. Byl to hlavně zákon č. 124/1933, který umožňoval zákaz kolportáže tiskovin hanobících či podvracejících republiku, a takzvaný Malý tiskový

³² KOLBEROVÁ, Urszula. *Głos Ludu – Gazeta Mniejszości Polskiej na Zaolziu*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2009. 194 s. ISBN 9987-80-7368-685-7., s. 24.

zákon č. 126/1933 dovolující „při zvýšeném ohrožení republiky“ zastavit vydávání vybraného tisku. Platila cenzurní opatření.

Tato legislativní omezení museli mít vydavatelé polskojazyčného tisku na paměti. Otázka Těšínska a zpochybňování integrity československého státu spadalo do kategorie nežádoucích témat. Dalšími velmi citlivými tématy bylo poukazování na negativní stránky česko-německo-polského soužití v regionu, případy arogance čs. státní moci nebo na projevy počestřování polského obyvatelstva. Obsah tisku samozřejmě toto nastavení reflektoval a snažil se čs. úředníky kontroverzními tématy raději neprovokovat.

Svůj tisk vydávaly i další politické proudy. Za křesťanským periodikem *Nasz Kraj* stál *Związek Katolików Śląskich*, který ho začal vydávat v roce 1927. Lidovci (*Polskie stronnictwo Ludowe*) zase vydávali od roku 1929 týdeník *Prawo Ludu*. Obě tato politická uskupení kladla na záležitosti spojené s národní identitou větší důraz než levice a jsou shodně označována jako „národní proud“. Obě také významně promlouvala do obsahu *Dziennika Polskiego*, který začal vycházet v roce 1934 a postupně oba zmíněné tituly vytlačil. Přestaly vycházet v roce 1935. *Dziennik Polski* se udržel do německé okupace v roce 1939 a byl současně jediným tehdejším deníkem v polštině, který na území Československa vycházel.³³

Specifický proud, který se jasně vymykal ze snah o co nejmenší pozornost v oblasti národnostního soužití, představovala v polštině vydávaná, ovšem protipolsky zaměřená periodika. Za zmínku v tomto směru stojí *Ślązak w Czechosłowacji*, který vycházel pouze rok (1921) a jehož vznik iniciovali čeští agrárníci. Noviny byly odpovědí na list *Ślązak*, který byl založen v roce 1909. *Ślązak* byl tiskovinou spojenou se Slezskou lidovou stranou (*Śląska Partia Ludowa*) a jejím předsedou Józefem Koźdoňem, který byl horlivým zastáncem a spolutvůrcem tzv. šlonzáckého hnutí. Protipolský *Ślązak w Czechosłowacji*, pod vedením Karola Smyczka, prosazoval svým obsahem asimilaci Poláků do „československého národa“.

Periodika informačně-politického charakteru doplňovalo množství titulů osvětových a kulturních. *Macierz Szkolna* měla svůj *Przewodnik Oświatowy* (Osvětový průvodce), vycházel čtvrtletník *Przewodnik Strażacki* (Hasičský průvodce), měsíčník *Poradnik Gospodarczy* (Ekonomický poradce) a *Towarzystwo Nauczycieli Polskich* začalo s vydáváním dětské *Jutrzenki* (Rozbřesk). Časopis se následně spojil s titulem *Nasza Młodzież* a vzniklo *Nasze Pisemko*.³⁴

³³ KOLBEROVÁ (2009), s. 30.

³⁴ KOLBEROVÁ (2009), s. 33.

Skauti na konci 30. let začali psát vlastní časopis *Ogniwo*, později *Ogniwo*. Tisk pro děti a mládež ovšem přestal vycházet s přechodem pod polskou správu v roce 1938, kdy byly vytlačeny polskou produkcí dováženou z tiskáren v Krakově a Katovicích.

V meziválečném období byly na Těšínsku k dostání i noviny tištěné přímo v sousedním Polsku, jako například katovický list *Polonia* ve speciální mutaci pro Zaolší.

4.2 Období pod polskou a německou správou (1938-1945)

Po říjnu 1938, kdy se české Těšínsko připojilo k Polsku a opět utvořilo jednotný celek Těšínského Slezska, došlo navzdory očekávání mnohých místních Poláků ke zhoršení podmínek pro vydávání novin a časopisů. Stejně jako v Československu tak i v Polsku platila řada zákonů, které omezovaly svobodu slova. Novináři se už mohli vyjadřovat k otázkám národní identity, na druhou stranu byl zakázán komunistický tisk. Prezidentský tiskový dekret z 21. listopadu 1938 zrušil funkci odpovědného redaktora (nově mohl být stíhán přímo autor textu) a umožnil nařizovat vydavatelům zveřejnění úředních oznámení, čímž mohl kromě fungující cenzury stát zasahovat do obsahové stránky periodik ještě účinněji. Byly zavedeny přísné finanční postihy, například za propagaci stávek na pracovištích. Polská legislativa byl v mnohém přísnější než někdejší československá.

Dziennik Polski změnil v té době svůj podtitul. Už nevycházel jako „*Pismo bezpartyjne poświęcone Polakom w Czechosłowacji*“, ale jako „*Pismo bezpartyjne ludności polskiej*“.

Byl obnoven *Robotnik*, i když se značně protikomunistickým a protisocialistickým obsahem. Zvýšila se také konkurence v podobě nových titulů přivážených z Polska.

Ještě větší újmu utrpěl tisk s německou okupací v září 1939. Němci vycházeli z předpokladu, že Slezské Těšínsko patří mezi staré německé země a přičlenilo území přímo k Říši. Z tohoto důvodu němečtí zakázali vydávání tisku a knih v polštině. Obdobně tomu bylo například ve Velkopolsku, které se rovněž stalo administrativní součástí Říše. Povoleny byly jen německé noviny.

Zákaz byl po třech měsících odvolán, neboť se ukázalo, že velká část obyvatelstva neovládá němčinu a německá propaganda tak nemohla účinně pracovat. Tisk byl za okupace v plné režii Němců a sloužil výhradně pro účely manipulace a propagandy. Jistou zajímavostí je, že na konci války se objevil německo-polský dvoujazyčný list *Hier Spricht der Volkssturm – Tu mówi Volkssturm*, který měl Poláky nabádat k odporu proti postupující sovětské armádě.

4.3 Poválečný vývoj a období socialismu (1945-1989)

Poválečné období přináší obnovení polskojazyčného tisku. Sice se tak neděje v takové šíři, jakou se vyznačovalo období první republiky, ale po německé okupaci znamenal pro polskou menšinu návrat vlastních novin a časopisů, které měly jednoznačně za svůj cíl rozvoj místního polského společenství, ohromné povzbuzení.

V případě časopisů pro mládež to je časopis *Nasza Szkoła*, který začalo vydávat v říjnu 1945 *Towarzystwo Nauczycieli Polskich*. Časopis byl ideovým pokračovatelem předválečné *Jutrzenki* a *Naszego Pisemka*. V roce 1947 změnila *Nasze Szkoła* název opět na *Jutrzenka*. Ve stejném roce také vznikla *Praca Szkolna*, která se přejmenovala v roce 1967 na už zmiňované *Ogniwo*. Samotní skauti se totiž k časopisu *Ogniwo* nevrátili a začali na konci čtyřicátých let vydávat *Zryw* a *Brzask*.³⁵

Obnovy se dočkaly rovněž tituly orientované katolicky. Objevil se časopis *W obronie Prawdy* (1946).

Zásadním momentem byl pochopitelně politický převrat v roce 1948. Komunisté zastavili vydávání obou skautských časopisů, v roce 1949 se stejného osudu dočkalo *W obronie Prawdy*. Přesto se například udržel evangelický *Przyjacieł Ludu*, který vycházel polsky až do roku 1959, kdy se změnil a začal tisknout články v češtině i polštině.

Nejdůležitější byl ovšem komunistický proud, na který pochopitelně neměl únor 1948 výraznější vliv. Komunisté totiž hned po konci války pochopili potenciál, který má pro ni polská menšina a její obranou si získala mezi Poláky značnou popularitu. Ostatně prvním listem, který se objevil po válce, byl komunistický *Głos Ludu*. Vyšel už 9. června 1945 a v průběhu let se stal nejvýznamnější polskojazyčným periodikem v Československu. *Głos Ludu* byl pevně pod kontrolou KSČ a svým obsahem plně podporoval politiku této strany.

V roce 1949 přibyl do skupiny komunistických periodik kulturně zaměřený *Zwrot*. Jeho šéfredaktorem byl básník Paweł Kubisz, který se už před válkou podílel na vydávání měsíčníku *Sztorcem*.

Komunisté zaplnili i mezeru po zakázaných skautských časopisech. 10. září 1952 proto začala vycházet *Gazetka Pioniera*, jehož vedoucím redaktorem byl Antoni Sochor, který ve funkci vydržel až do roku 1983. Během let několikrát změnila název i místo vydávání (jistý čas byla

³⁵ KOLBEROVÁ, U. *Polskojęzyczne media na Zaolziu*. In: *Zeszyty Prasoznawcze*, Krakov, nr 4 (2013)., s. 510.

redigován v Praze či vycházela v rámci Pionýrských novin), ovšem zájem o tento časopis nikdy neklesl. Od roku 1990 vycházel časopis pod názvem *Nasza Gazetka*.

V padesátých letech se objevilo i několik pokusů o česko-polská dvoujazyčná periodika. V roce 1951 to byl Hlas rolníků – *Głos Chłopów* vycházející v Karviné, později v roce 1954 přejmenovaný na Karvinské noviny – *Gazeta Karwińska*. V Českém Těšíně zase vycházely Vesnické noviny – *Gazeta Wiejska* (1951-1960). Ve Frýdku-Místku se české i polské čtenáře o pokoušel časopis Vpřed – *Naprzód*, stejně jako v Třinci od roku 1949 Třinecký hutník – *Trzyniecki Hutnik*.³⁶

Vydavatelská činnost byla až do roku 1989 omezena národnostní politikou KSČ, která se snažila národní pnutí, které by mohlo přerůst v požadavky širších národnostních práv, rozpustit v kulturní a folklorní činnosti. Politická témata novin a časopisů kopírovala diskurs i obsah českých celostátních periodik.

Ještě je potřeba připomenout, že v roce 1950 uslyšeli poprvé posluchači Československého rozhlasu v Ostravě polštinu. Polské vysílání trvá bez přestání dodnes. Prvním polským redaktorem ČsRo byl Bolesław Duława, který byl nucen v roce 1972 kvůli probíhajícím personálním změnám spojeným s normalizací z rozhlasu odejít.

Polská redakce ostravského rozhlasu rozvíjela svou činnost ve spolupráci s polskými organizacemi na Těšínsku. Oblibu si získal například pořad *Tu mówią PZKO*. Přesto část Poláků přijímala toto vysílání s výhradami a raději ladila polský rozhlas vysílající z Katovic. Ostatně tamní rozhlas vycházel těšínským Polákům vstříc a tamější redaktor Stanisław Jarecki připravoval v letech 1971 až 1980 pravidelný cyklus určený přímo obyvatelům Zaolší s názvem *Na południe od Czatorii* a *U rodaków zza Olzy*. Tyto pořady zároveň představovaly život na českém Těšínsku posluchačům v Polsku.³⁷

Přísun polského tisku přímo z Polska byl omezen. KSČ tak bránila šíření informací zejména v krizových letech vývoje Polské lidové republiky (1956, 1968, 1976, 1980, 1989). Přesto komunisté nemohli zabránit, aby obyvatelé nejbližšího příhraničí sledovali vysílání katovického studia *Telewizji Polskiej*, které začalo vysílat už v prosinci 1957. Na druhou stranu, i když vysílání ostravského studia ČST začalo s vysíláním o dva roky dříve, pravidelné vysílání v polštině zahájilo zdejší studio ČST/ČT až po roce 1989.

³⁶ KORBELOVÁ (2013), s. 512.

³⁷ KADŁUBIEC (1997), s. 129.

Dalším zásadním milníkem vývoje polskojazyčného tisku byl pochopitelně listopadový převrat v roce 1989. Z redakcí byli nuceni odejít novináři, kteří se v minulosti aktivně zapojili do režimu. Novým problémem se také ukázala ekonomická stránka provozu polských novin a časopisů. Po majetkově a finančně relativně zajištěném období byli vydavatelé nuceni hledat nové zdroje financování (příjem z inzerce, dotace ministerstva kultury, zahraniční zdroje).

5. Současnost polskojazyčného tisku v ČR

Struktura polskojazyčného tisku v České republice se ustálila v devadesátých letech a přetrvala dodnes. Jak bylo naznačeno, časopisy se potýkaly zpočátku s velkými finančními potížemi. Dokladem toho je i osud *Jutrzenki* a *Ogniwa*.

Oba časopisy přečkaly vzhledem ke svému publiku – děti a mládež – a tudíž i výrazně apolitickému obsahu politické změny, ovšem trpěly častou změnou vydavatele. V roce 1995 vzniklo v Českém Těšíně *Polskie Centrum Pedagogiczne*, které v roce 1996 přebraly časopisy pod svůj patronát a zajistily tak oběma určitou finanční a materiální jistotu. Časopisy se následně staly metodickými pomůckami při výuce a jsou distribuovány ve školách s tím, že se na jejich obsahu podílejí i sami školáci s polským vyučujícím jazykem.

Polskojazyčná média se odpoutala od politiky KSČ a mohla vytvářet svůj obsah bez politických zásahů zvenku. Zmenšil se podíl obecného zpravodajství z Československa/České republiky a zvýšil se počet regionálních zpráv a informací, zejména o činnosti polských spolků a organizací.

Polskojazyčný tisk tvoří součást českého mediálního systému a platí pro něj stejné legislativní podmínky jako pro ostatní média (zejména zák. č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku). Co jej ovšem mírně odlišuje, je právní závazek České republiky podporovat tisk vybraných národnostních menšin. Poláci jsou jedním ze 12 států uznávaných etnik, která mají jasně stanovená práva, tudíž mají na tuto podporu při splnění stanovených podmínek nárok. Jedná se o zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin:

„§ 13

Právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce svých národnostních menšin.

(2) Stát podporuje pro zachování a rozvoj kultury, tradic a jazyků vydávání periodického i neperiodického tisku vydávaného v jazycích národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, a rozhlasové a televizní vysílání v jazycích národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky. Za tímto účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu; podmínky a způsob poskytování dotací stanoví vláda nařízením.

(3) Vytváření a šíření rozhlasových a televizních pořadů ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin u provozovatelů ze zákona stanoví zvláštní právní předpisy.³⁸

Stát svou podporu vyjádřil i prostřednictvím zákona o České televizi (zák. č. 483/1991Sb.) a Českém rozhlasu (zák. č. 484/1991Sb.), které médiím veřejné služby ukládají povinnost vysílání pro menšiny včetně národnostních. ČT Ostrava proto vysílá každou neděli *Wiadomości w języku polskim* (Zprávy v polském jazyce) s dlouholetou polskou redaktorkou Renatou Bilan. Od roku 2010 do roku 2012 také ČT Ostrava ve spolupráci se studiem polské televize Wrocław připravovala pořad *Hranice dokořán – Rozmówki polsko-czeskie*. Český rozhlas Ostrava pak připravoval zpravodajství *Kwadrans Aktualności Polskich* a později pořad *Wydarzenia* (Čtvrthodina polských aktualit, Události).

Novináři působící na Těšínsku se organizují v místní odbočce *Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich* (Spolek polských novinářů), který je stavovskou organizací polských novinářů se sídlem ve Varšavě a svou činností odpovídá českému *Syndikátu novinářů*.

5.1 Głos Ludu (Hlas lidu)

Głos Ludu (GL) je bezpochyby nejviditelnějším a zároveň i nejdůležitějším periodikem polské menšiny v České republice. GL je vydáván nepřetržitě od roku 1945. Až do roku 1989 vycházel jako tiskový orgán Krajského výboru KSČ v Ostravě. Transformace ze stranického média na médium nezávislé, určené polské menšině v ČR, proběhla hned na počátku roku 1990, kdy nastoupil do redakce Marian Siedlaczek.

³⁸ zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

5.1.1 Historie

Obsah se vyvíjel v závislosti na změnách komunistického režimu – od budovatelských 50. let, přes období politického tání (*odwilży politycznej*) v 60 letech, normalizaci v 70. letech a politiky přestavby ve 2. polovině 80. let.

V celém období převažuje v obsahu GL celostátní tematika, menší zastoupení mají témata osvětová a kulturní. Je jistým paradoxem, že se v tomto období snažila KSČ o přesměrování aktivity polské menšiny do oblasti kulturní (aktivní podpora PZKO včetně nemalé finanční podpory) a zároveň byl GL z pohledu obsahu víceméně polskou mutací *Rudého práva*, výsostně politického média. Teprve na počátku 80. let lze pozorovat snížení počtu ideově-programových článků a redakce se přiklání spíše k neutrálním a obecným tématům.

GL po celou dobu své existence tiskl polské verše, povídky a jinou uměleckou tvorbu. Přestože kulturní témata byla spíše v menšině, záležitosti dotýkající se života menšiny a jejího kulturního vyžití nikdy ze stránek GL nezmizely.

V počátcích byl sídlem redakce Fryštát (v roce 1949 přejmenován na Karvinou), redakce se ovšem po dvou letech přestěhovala do Českého Těšína. Později se stěhovala do Ostravy, aby se v roce 2003 znovu vrátila do Českého Těšína.

Od roku 1945 do roku 1989 vystřídal GL několik názvů. Přestože *Głos Ludu* zůstávalo, plný název novin podlehl několika změnám: např. *Głos Ludu – Pismo Komunistycznej Partii CzSR na Śląsku* (List Komunistické strany ČSR ve Slezsku), *Głos Ludu – Pismo Ludu Pracującego na Śląsku* (List pracujícího lidu ve Slezsku), *Głos Ludu – Pismo Północnomorawskiego KO KPCz* (List Severomoravského krajského výboru KSČ).³⁹

Na postu šéfredaktora se vystřídalo hned několik výrazných osobností. Prvním *redaktorem naczelnym* (*redaktorem odpowiedzialnym*), šéfredaktorem (odpovědným redaktorem), byl Henryk Jasiczek. V roce 1958 přichází na místo šéfredaktora Jan Szurman a po něm v roce 1964 proreformní Tomasz Siwek.

Po krachu pražského jara nahrazuje Siwka v roce 1969 Stanisław Kondziołka, který odchází až v roce 1986. Porevoluční GL vede po Henryku Kiedroňovi a Markovi Matuszyńském novinář Marian Siedlaczek, který definitivně v roce 1992 mění koncepci novin a obsahově je více přibližuje čtenářům na Zaoří.

³⁹ KOLBEROVÁ (2009), s. 48.

V roce 1994 se stává šéfredaktorem Władysław Biłko, po jeho odchodu v roce 2000 následuje období rychlých změn na vedoucí pozici novin. Nastupuje první žena v čele listu, Henryka Bittmar, kterou po třech letech nahrazuje další žena, Danuta Branna. Dále to jsou Kazimierz Santarius, Beata Schönwald, Wojciech Trzcinka a Tomasz Wolff, kteří se vystřídali na místě šéfredaktora GL. Ne všichni přitom byli jmenováni vydavatelem přímo šéfredaktorem, ale část pouze „plnila povinnosti vedoucího redaktora“.

V období zkoumaného ročníku 2013 byl šéfredaktorem Tomasz Wolff.

Głos Ludu se vyvíjel i po technické stránce a navyšoval objem obsahu i frekvenci, s jakou vycházel. V roce 1951 začal GL vycházet třikrát týdně (úterý, čtvrtek, neděle), v roce 1958 se nedělní vydání přesunulo na sobotu. Postupem času se také zvyšoval počet stran: v roce 1964 bylo sobotní čtyřstránkové vydání rozšířeno o další dvě strany, v roce 1972 už měl sobotní GL osm stran. V roce 1985 se dočkalo rozšíření na 6 stránek i čtvrtěční vydání, v roce 1999 pak rovněž úterní.

Od samého počátku se GL snažil o periodicitu „obdeníku“ – vyjma prvních let se každý rok vydalo a dodnes vydá okolo 150 čísel *Głosu Ludu*. V 60. letech se uvažovalo o tom, že by se GL proměnil ve standardní deník. Úvahy nakonec zastavila normalizace, protože požadavek na zvýšení frekvence vydávání vyšel z řad samotné polské menšiny v rámci jejích dalších emancipačních snah, které ovšem komunisté odmítli.

5.1.2 Struktura *Głosu Ludu* v roce 2013

GL vychází třikrát týdně – v úterý, čtvrtek a sobotu. Zatímco úterní a čtvrtěční vydání má osm stran a vychází v černobílém provedení s grafickými dělicími prvky v růžové barvě, sobotní vydání má stran 12 a polovina novin včetně titulní strany je kompletně barevná. Sobotní vydání se v barevné podobě objevuje od roku 2004, první barevná fotografie ovšem byla na stránkách GL otištěna už v roce 1998 (první fotografie vůbec pak už v 9. čísle GL v roce 1945; na fotografii byl zobrazen sovětský armádní kapitán Balajan).

GL vychází s podtitulem *Gazeta Polaków w Republice Czeskiej* (Noviny Poláků v České republice), které nahradilo od 1. ledna 1990 původní komunistické heslo v podtitulu *Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się! Gazeta Polaków w Czechosłowacji* (*Proletáři všech zemí, spojte se! Noviny Poláků v Československu*).

Úterní a čtvrtěční vydání má poměrně pevnou strukturu. První dvě strany jsou zpravidla věnovány aktualitám, třetí strana většinou nabízí aktuality z kultury. Titulní strana obsahuje

servis v podobě předpovědi počasí a jednosloupek *Zdarzyło się* (Stalo se) s krátkými informacemi z regionu. V dolní části se může objevovat inzerce.

Druhá strana kromě větších zpravodajských materiálů rovněž přináší lokálky v zalomení jednoho sloupce pod rubrikou *Krótko* (Krátce).

Strana čtyři otevírá prostor publicistice (rozhovor, reportáž) a redakční poště. Strana pět se liší podle vydání – v úterý sem GL umísťuje další informace z kultury včetně knižních a divadelních recenzí, ve čtvrtek se tu nachází rubrika *Głosik* (Hlásek), která se celá věnuje dětem. Jsou tu křížovky, reportáže a krátký publicistický text. Otištěna může být i anketa mezi dětmi, místo tu má i pravidelná rubrika *Witamy* (Vítáme), kde jsou krátké medailony právě narozených dětí a jejich rodičů s fotografií.

Šestá strana otiskuje televizní program, kde kromě hlavních českých televizních stanic (ČT, Nova, Prima) nechybí ani program polské veřejnoprávní televize TVP, TV Katowice a komerčního Polsatu.

Strana sedm je určena rubrice *Informator* (Oznámení), kde mají čtenáři možnost podání drobné inzerce, smutečních oznámení nebo seznamovacích inzerátů. Vedle toho zde PZKO a jiné polské organizace umísťují drobné poznámky o budoucích událostech a pozvánky na ně. V dolní části jsou umísťovány články GL, které rovněž upozorňují na plánovaná setkání, výstavy, přednášky a, koncerty apod. Na samém spodu strany je tiráž GL.

Osmá strana obsahuje sportovní zpravodajství.

Sobotní vydání se liší nejen počtem stran, ale i svou skladbou. Až po stranu tři se vyjma několika drobností shoduje s úterním a čtvrtečním vydáním (na straně dva například pravidelně publikuje v sobotu GL karikaturu). Strana čtyři už ovšem nese označení *Opinie* (Názory) a GL zde dává prostor pro komentáře a analýzy nejen svým redaktorům, ale i externím autorům.

Strana pět bývá v sobotu věnována publicistice, zpravidla bývá zveřejněna reportáž nebo portrét významné či zajímavé osobnosti z prostředí polské menšiny na Těšínsku (mohou to být také lidé, kteří se nějaký způsobem angažují v životě polské komunity v ČR obecně). To platí i pro strany 6 až 8, kde se mohou objevit rozhovory a další publicistické materiály (včetně odborných textů např. o historii).

Strana 9 opět otiskuje televizní program. Strana 10 bývá označována jako *Zbliżenia* (Přiblížení, Fokus), který seznamuje čtenáře se zajímavými příběhy Poláků ze Zaolší. Sobotní vydání také obsahuje více inzerce, která bývá tištěna na barevných stranách.

Strana 11 patří *Informatoru* a poslední strana opět přináší sportovní zpravodajství včetně výsledkového servisu.

5.1.3 Redakce a ekonomické pozadí

V redakci pracovalo v roce 2013 šest novinářů: Tomasz Wolff (šéfredaktor), Janusz Bittmar (zástupce šéfredaktora), Danuta Chlup, Witold Koźdoń, Elżbieta Przyczko, Jacek Sikora. Stejný počet osob potom pracovalo v části technicko-ekonomického zabezpečení provozu.

Vydavatelem byla společnost POL-PRESS, s.r.o., za níž majetkově stojí Kongres Poláků v ČR. Náklad se pohybuje okolo čtyř tisíc výtisků – včetně předplatného – na jedno vydání. Sobotní náklad bývá mírně vyšší. V roce 2013 obdržel GL prostřednictvím Kongresu Poláků v ČR dotaci 4 milionu Kč od Ministerstva kultury ČR⁴⁰. Další prostředky na provoz pocházejí z inzerce či sponzorských darů.

Głos Ludu se tiskne v Brně. Distribuce probíhá na Těšínsku ve vybraných stáncích, k dostání je také v místech PZKO a dalších kulturních institucích.

V úterý a čtvrtek stojí GL 7 Kč, v sobotu 11 Kč. Na internetových stránkách glos.cz je navíc dostupný archiv všech vydání GL od roku 2010.

5.2 *Zwrot (Obrat*⁴¹)

Zwrot se svým obsahem, rozsahem i periodicitou snaží nejen o lehčí – magazínové – čtení, ale přináší i závažné materiály, názory, historická i kulturní témata. Časopis víceméně funguje jako platforma pro texty, jejichž povaha si vyžaduje více prostoru a barevné fotografie. Skladba obsahu je velmi různorodá/komplexní: spojujícím prvkem celého časopisu se tak může často jevit pouze fakt, že se text dotýká českého Těšínska a je napsán polsky.

Zwrot neprošel v minulosti tak závažnými obsahovými změnami jako *Głos Ludu*. Od počátku byl koncipován jako kulturně-osvětový časopis. Tohoto zaměření se snaží *Zwrot* držet i

⁴⁰ Výsledky výběrového dotačního řízení OMA v programu Podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin pro rok 2014, Ministerstvo kultury ČR [online, citováno 21. 5. 2015]
Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/dotace-2014-2-kolo-1385.xls

⁴¹ Obrat ve smyslu změny směru i ve smyslu slovního obratu.

v současnosti, ačkoliv se místy nevyhýbá právě oné magazínové formě, kterými zpracovává témata spojená se společenským životem.

5.2.1 Historie

Zwrot začal vycházet v roce 1949. Jako základ mu posloužila kulturní příloha *Głosu Ludu*, která nesla název *Szyndzioly* (Šindele) a součástí novin byla od roku 1947. Duchovním tvůrcem a později i šéfredaktorem přílohy byl básník Paweł Kubisz. Zaměřením připomínaly *Szyndzioly* předválečný časopis *Zaranie Śląskie* (Slezský úsvit), na němž se Kubisz v minulosti také podílel.

Kulturní *Szyndzioly* měly do jisté míry kompenzovat politický obsah GL. Původním záměrem redakce bylo vydávání kulturní přílohy jednou měsíčně, ale z nejrůznějších příčin vycházela nepravidelně. *Szyndzioly* ovšem stále více odbíhaly od linie GL a svým obsahem se přibližovaly k PZKO – publikovaly názory jeho činovníků a texty spojené s činností svazu. Ostatně Kubisz stál i při zakládání literárně-umělecké sekce PZKO v roce 1947.

V listopadu 1949 přestaly *Szczyndzioly* v *Głosu* vycházet a 24. prosince se už objevil samostatný kulturně-společenský měsíčník *Zwrot*⁴². Hodnoty prezentované ve *Zwrotu* navazovaly na svého předchůdce a podřizovaly se plně zachování kulturní identity polské společnosti českého Těšínska.

V průběhu let se tematický záběr *Zwrotu* rozšířil o veškerou, nejen literární, činnost členů PZKO. Mezi ně patřily folklorní tanec, početné pěvecké sbory a amatérské divadelní společnosti. Při PZKO se rodily i kluby mladých i kluby pro ženy. To vše se postupně začalo promítat do obsahu *Zwrotu*.

Změnu politického režimu se pokusil v pozici šéfredaktora překonat Piotr Przeczek, který ale odešel v roce 1990 a kterého nahradil Jan Rusnok. V případě *Zwrotu* nedocházelo v průběhu jeho existence k příliš dramatickým změnám a ani přechod do 90. let nebyl nijak bouřlivý. Přestože se otevřela nová témata, podstatou měsíčníku zůstala kultura polské menšiny na Zaolší a stejně jako se proměňovala ona, proměňoval se i *Zwrot*. Pokud lze zmínit nějaký výraznější posun, dá se vysledovat u historických témat, která využila svobody slova a otevřela některá v minulosti tabuizovaná témata (např. hraniční spory 1920 a 1947, katyňský masakr).

⁴² MARTINEK, Lubomír. *Česká literatura na stránkách přílohy Głosu Ludu Szyndzioly* (rukopis).

Od svého založení do roku 1967 vycházel *Zwrot* ve formátu A4, následně až do roku 2007 v menším formátu A5 a v roce 2007 se vydavatel vrátil k původnímu formátu A4, ve kterém *Zwrot* vychází dodnes.

Po celou dobu se *Zwrot* potýká s klesajícím nákladem. V roce 1950 činil náklad 7 500 kusů, v roce 1977 už jen 4 250 kusů a v roce 1992 to bylo ještě o polovinu méně – 2 100 kusů.⁴³

5.2.2 Struktura *Zwrotu* v roce 2013

Zwrot vychází od doby svého založení v měsíčním cyklu. Vydání má 56 stran. Uzávěrka vydání je vždy v polovině měsíce předchozího.

Obálka měsíčníku zachycuje vždy osobnost, s níž je uvnitř čísla veden rozhovor, nebo která je čtenářům představena v portrétu. Jde většinou o významné osobnosti místního kulturního života nebo osoby spjaté významně s českým prostředím obecně, ovšem za předpokladu, že má polské kořeny, či pochází ze Zaolší.

Zwrot je tištěn na barevném papíře, ovšem od poloviny vydání pokračují vždy pouze černobílé fotografie s modrými grafickými prvky. Časopis je bohatý na fotografický materiál a některá vydání obsahují i žánrově čisté fotografické reportáže z významných akcí PZKO.

Obsah *Zwrotu* je proměnlivý, ovšem každé vydání obsahuje stálé prvky a zavedené rubriky. Jsou to především *Opinie* (Názory), kde umisťují své komentáře především externí přispěvatelé. Dále jsou to pravidelné interwiev *Rozmowa Zwrotu* (Rozhovor *Zwrotu*), rubriky *Osobowość* (Osobnost), která představuje nejen zajímavé postavy polského kulturního hnutí, *Szlakiem kół PZKO* (Stezkou kolem PZKO), která se věnuje jednotlivým místním organizacím PZKO, nebo *Nasi Prezesi* (Naši předsedové), která představuje pro změnu místní funkcionáře PZKO.

Zwrot má také pravidelné sekce *Literatura* nebo *Muzyka*, které se věnují aktuálnímu kulturnímu dění. *Recenzja Zwrotu* zase přináší kritický pohled na vydávané knihy nebo divadelní představení. Historické texty jsou vydávány v rámci části *Historia* či *Okruchy Historii* (Historické drobečky).

Mezi další *Rubriky Stałe* (Pravidelné rubriky) patří *Ilustrowana Kronika Miesiąca*, která stručně shrnuje veškeré významné události podle jednotlivých dní, *Peryskop* a *Wydarzenia* (Události), kde se nacházejí další drobné zprávy o událostech uběhlého měsíce. Kromě toho sem ještě patří satirická *Zaolziańska Agencja Prasowa*, (Zaolšská tisková agentura), která

⁴³ KOLBEROVÁ (2013), s. 516.

komentuje celostátní dění i dění na Těšínsku vtipnou a ironickou formou. V poslední řadě je to i *Krzyżowka*, která nechybí v žádném vydání.

5.2.3 Redakce a ekonomické pozadí

Vydavatelem *Zwrotu* je *Polski Związek Kulturalno-Oświatowy*. Sídlo redakce je v Českém Těšíně, kde se měsíčník také tiskne. Redakci tvoří tři osoby: šéfredaktorka Halina Szczołka, redaktorka Czesława Rudnik a sekretářka redakce Alicja Smiga. Redakční rada je složena ze sedmi osob.

Zwrot vychází v nákladu 1 500 kusů. Distribuce probíhá formou předplatného, ve volném prodeji je *Zwrot* dostupný pouze na vybraných místech: 4 místa v Českém Těšíně, po 1 místě v Třinci, Karviné, Jablunkově, Návsí, Hrádku a Bystřici. Časopis je také dostupný elektronicky prostřednictvím aplikace Publero (cs.publero.com).

Cena jednoho vydání činí 30 Kč. Finance na provoz získává časopis z inzerce, která se ovšem objevuje ve *Zwrotu* jen v zanedbatelné míře, a ze sponzorských darů a dotací. *Zwrot* obdržel v roce 2013 dotaci od Ministerstva kultury ČR ve výši 750 000 Kč. Další dotace poskytl polské ministerstvo zahraničí prostřednictvím svého zastupitelského úřadu v Ostravě a programu *Wspólnota Polska* (Polské společenství), který finančně podporuje Poláky žijící v zahraničí.

Jistou zajímavostí je, že internetové stránky *Zwrotu* poskytují prostor pro blogy svých čtenářů. *Zwrot* zavazuje blogery, kteří se rozhodnou pro tuto platformu, aby respektovali při psaní *Regulamin* (Pravidla). Ty publikaci textů upravují ve smyslu zákonných podmínek a stanovuje i odpovědnost za obsah textu.

5.3 Časopisy pro děti a mládež

5.3.1 Jutrzenka (Jitřenka) a Ogniwo (Pouto)

Vydávání časopisů pro děti a mládež se ocitlo po roce 1989 ve svízelné situaci. Důvodem byl nedostatek financí. S pomocí v tomto období přišli poslanec České národní rady Tadeusz Wintuła a poslankyně Federálního shromáždění Danuta Branna. Do výsledné částky 100 000 korun přispěli tehdy i předseda vlády Petr Pithart a polské velvyslanectví v Praze.

Oba časopisy začala na počátku 90. let vydávat Pedagogická fakulta v Ostravě⁴⁴. Jednalo se o součást přípravy výukových materiálů pro žáky polských tříd na Těšínsku, neboť na fakultě byl veden studijní program v polštině určený pro budoucí učitele v těchto polských třídách. Přesto ani v této době neustávaly finanční potíže. Honoráře přestaly být vypláceny a stálým redaktorům byl snížen plat o třetinu.

Ostravská univerzita ukončila vydávání *Jutrzenki* i *Ogniwa* v roce 1995. Časopisy následně přešly pod péči Centra školských a informačních služeb v Karviné (*Ośrodek Służby Szkole i Technologii Informacyjnej w Karwinie – Frysztaćie*). Přidělená státní dotace byla opět snížena a náklad se snížil na 1800 výtisků.

Stabilizaci přinesl až následující rok, kdy se časopisů ujalo Polské pedagogické centrum v Českém Těšíně (*Polskie Centrum Pedagogiczne w Czeskim Cieszynie*). Mezitím rostla cena obou časopisů. Například u *Ogniwa* vzrostla ze 4 Kč na dvojnásobek. V roce 2013 potom stál už 22 Kč. V současnosti vycházejí oba časopisy v nákladu 1300 kusů a oba slouží jako školní pomůcka pro žáky základních škol s polským vyučovacím jazykem. Oba jsou tak dotovány z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁴⁵

Šéfredaktorkou *Jutrzenki* je v současnosti (2013) Barbara Glac, *Ogniwo* vede Grażyna Zubek. Oba časopisy mají po 32 stranách. Pouze obálky jsou tištěny barevně. Několikrát do roka se objevují barevné přílohy například v podobě vystřihovánek, omalovánek nebo pexesa. Časopisy nabízejí žáků aktuální témata podávaná s ohledem na věk čtenářů, důraz se klade na edukativní složku materiálu – informují například o zajímavostech z evropských zemí, výročí a historii, objevují se témata spojená s internetem, ekologií, sportem, zveřejňovány jsou i medailony a portréty úspěšných žáků, kteří se prosadili ve vědomostních a sportovních soutěžích. Časopisy pomáhají učitelům s organizací a přípravou hodin v předmětech jako prvouka, vlastivěda, přírodověda, dějepis, společenská výchova, polština a angličtina. Od roku 2007 jsou časopisy dostupné ve formátu PDF na internetu.

5.3.2 Nasza Gazetka (Naše novinky)

Trochu jiná situace panovala v případě časopisu pro mládež *Gazetka Pioniera*, která byla spojena s pionýrským hnutím v socialistickém Československu. Společně s transformací této organizace došlo také ke změnám na poli vydávání pionýrských časopisů.

⁴⁴ NESG. Historia Ogniwa. [online, citováno 21. 5. 2015]
Dostupné z: <http://www.pctesin.cz/historia-ogniwo.html>

⁴⁵ KOLBEROVÁ (2013), s. 514.

Gazetka Pioniera se proto v roce 1990 vrátila k původnímu názvu *Nasza Gazetka* a její vydávání začaly zajišťovat společnými silami Hlavní rada polského skautingu v České republice (*Naczelna Rada Harcerstwa Polskiego w Republice Czeskiej*), Kongres Poláků v ČR a občanské sdružení Silesia. Časopis začal opět vycházet s podtitulem „*dwutygodnik dla dzieci i młodzieży*“, definitivně se však odpoutal od spojení s pionýrským, potažmo skautským hnutím.

Z finančních důvodů byl omezen počet vydání z 22 na 20 ročně. Šéfredaktorem se v roce 1994 stal Jan Kubiczek, který do roku 2005 vedl časopis společně s Barbarou Glac, později sám. V čele časopisu Kubiczek zůstal až do jeho konce v březnu 2013. Jako hlavní důvod konce časopisu uvedl Jan Kubiczek finanční důvody – nejzávažnější byla absence státní dotace, kterou vydavatel nedokázal pokrýt z vlastních prostředků. Rovněž se titul potýkal s personálními problémy, hlavní tíhu spojenou s provozem časopisu nesl jeho šéfredaktor Jan Kubiczek.

Ztrátu polsky psaného titulu pro děti a mládež se částečně snaží kompenzovat *Głos Ludu* přílohou orientovanou právě na tuto skupinu čtenářů.

6. Obsahová analýza polskojazyčného tisku v ČR (2013)

6.1 Obsahová analýza jako výzkumná metoda

S metodou obsahové analýzy se setkáme v sociologii, psychologii a ekonomii, stejně tak má tato metoda pevné místo i při výzkumu mediálních obsahů. Obecně se dá říci, že obsahová analýza představuje systematický a objektivní způsob popisu a kvantifikace zkoumaných jevů. Při jejím použití dochází ke strukturaci materiálu podle předem stanovených kategorií, kdy vznikají rozličné proměnné, jež jsou následně porovnávány a statisticky zpracovávány.

Metoda obsahové analýzy dovoluje výzkumníkům zabývajícím se mediálními sděleními a obsahy sledovat různé jevy a cíle. Sama metoda přitom patří k poměrně přesně vymezeným nástrojům výzkumu s jasně stanoveným postupem použití. Toto tvrzení platí zejména pro kvantitativní obsahovou analýzu, u níž se očekává vyšší míra validity (otázka relevance metody a cíle výzkumu) i reliability (možnost opakování výzkumu s dosažením stejných výsledků).

Kvalitativní obsahová analýza nabízí výzkumníkovi větší prostor pro jeho vlastní interpretaci a oba zmíněné znaky validity i reliability proto zákonitě nedosahují stejné míry jako u kvantitativní obsahové analýzy, což bývá některými badateli kritizováno.

Ani kvantitativní obsahová analýza ale neunikla kritice. Jako první se této metodě zpravidla vytýká redukce komplexity materiálu – ke zredukování dochází při samotném vytváření kategorií a proměnných. Tento soubor kategorií a hodnot připravený v tzv. kódovací knize, podle níž má být zkoumaný materiál následně roztříděn a zpracován, je z logiky praxe výzkumu omezen.⁴⁶

Dalším kritizovaným jevem může být prolínání kvantitativního a kvalitativního přístupu, který může mít podle kritiků značný vliv na snížení reliability celého výzkumu, neboť často vstupuje do kódovacího procesu (který operuje například s hodnocením pozitivity a negativity textu nebo s rozlišováním hard a soft news) osobnost a interpretace kódovače. Stejně se tak může dít i při následné interpretaci získaných dat.

Na druhou stranu je někdy kvantitativním výzkumům vytýkáno příliš malé množství kvalitativních dat, která lze ze striktně kvantitativně vedeného výzkumu vytěžit.

Jak naznačují v minulosti provedené výzkumy, které byly vedeny s použitím obsahové analýzy, často dochází k využití obou přístupů, a to ve snaze o získání co možná nejvíce relevantních dat. Míru využití obou přístupů ovlivňuje samozřejmě zadání výzkumu a jeho cíl, což znamená, že pro některé výzkumy se lépe hodí ten či onen přístup, nebo jejich kombinace.

Bylo řečeno, že obsahová analýza má jasně stanovený postup a pořadí kroků, které je nutné pro úspěšně vedený výzkum dodržovat. Jsou to:

1. formulace výzkumných otázek či hypotéz
2. definice výběrového souboru a konstrukce výběrového vzorku
3. určení jednotky analýzy
4. tvorba kategorií – operacionalizace

(Kategorie lze tvořit dvěma způsoby: *a priori* – před zahájením výzkumu a jako *vynořující* se kategorie na základě předběžného zkoumání výzkumného vzorku. Druhé je spojeno s induktivní obsahovou analýzou. Kategorie musí být určeny tak, aby byly

⁴⁶ SCHULZ, Winfried, et al. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha :Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8., s. 26.

navzájem exkluzivní, to znamená, že jeden případ nemůže spadat do více kategorií, zároveň musí být *vyčerpávající* – každý případ lze zařadit do nějaké kategorie).

5. vytvoření kvantifikačního systému
6. analýza zjištění a vyvození závěrů⁴⁷

6.2 Praktická část výzkumu

Přestože problematika menšin na našem území, a konkrétně i polské menšiny, byla v minulosti rozpracována pod úhlem rozmanitých vědních disciplín (historie, sociologie, etnografie), chybí práce, která by se pokusila seznámit s problematikou (polské) menšiny prizmatem mediálních studií. O polský tisk v České republice se zajímali především jazykovědci a historici.

Zvolena byla metoda kvantitativní obsahové analýzy s jistou mírou kvalitativního přesahu, což nám umožnilo zavést některé proměnné, kterých bychom se museli v případě striktního dodržování kvantitativních metod vzdát (například proměnná hodnotící negativitu článku).

Smišená strategie (metodologie) umožňuje překonat některé nedostatky obou přístupů, které jsme zmínili výše.⁴⁸

Obecně rozlišujeme několik typů výzkumů mediální agendy:

- „a) *výzkumy sledující postavení jednoho tématu v agendě médií, často z vývojové perspektivy;*
- *b) výzkum zkoumající celou agendu média nebo více médií, kdy je účelem popsat tematickou skladbu celého mediálního produktu (nebo jeho některého žánru – nejčastěji zpravodajství).“⁴⁹*

Abychom získali celkový tematický obraz polsky psaných médií v České republice, budeme se při výzkumu držet druhé možnosti.

Kódovací kniha i kódovací arch jsou připojeny v příloze práce.

⁴⁷ SCHULZ, Winfried, et al. (2004), s. 29.

⁴⁸ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 2011. 374 s. ISBN 978-80-2461-966-8., s. 273.

⁴⁹ TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha : Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4., s. 102.

6.2.1 Cíl výzkumu

Výzkum má ukázat, jaké povahy je tento druh tisku a jakými tématy se zabývá. Výzkum si klade za cíl důkladně rozebrat agendu těchto médií.

6.2.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Základní otázka, kterou jsme si položili v úvodu této práce, zní:

Jaká jsou specifika současného polskojazyčného tisku na území České republiky?

Už v předešlé části byla popsána struktura tohoto tisku (místo vydávání, financování, redakce atd.). Přesto abychom našli uspokojivou odpověď na tuto velmi široce formulovanou otázku, je potřebné sestavit soubor podotázek, které se budou dotýkat našeho hlavního zájmu – tj. obsahové stránky těchto médií – konkrétněji.

6.2.3 Formulace výzkumných otázek a hypotéz

HVO1: Jaká je obsahová struktura listu *Głos Ludu* a časopisu *Zwrot* v roce 2013?

HVO2: Jaký je rozdíl mezi těmito dvěma médii?

VO1: Jaká je obsahová skladba těchto médií z hlediska **zpravodajských a publicistických žánrů**?

Hypotézy: Předpokládáme, že publicistika bude svým množstvím převyšovat materiály zpravodajské (**H1**). Vycházíme z toho, že je to právě názorová žurnalistika, která hraje v případě tohoto mediálního segmentu zásadní roli, neboť právě publicistika může lépe formovat národní povědomí členů národnostní menšiny a lépe sloužit jejím potřebám. Publicistika bude tvořit relativně vysoký podíl.

Operacionalizace: *Obsah*

Navíc nás bude zajímat, který konkrétní žánr/prvek bude ve zpravodajství a publicistice dominovat.

Definice hodnot pro kódování:

aktualita (11) – zpravodajsky zpracovaná událost, zpravidla ne starší než dva dny (stanoveno podle periodicity vycházení GL v úterý, čtvrtek a sobotu). V případě *Zwrotu* události ne starší než dva týdny.

dlouhodobě probíhající událost (12) – událost navazující na předchozí dění (periodikum sleduje vývoj); událost, která je součástí dlouhodobého řetězce navazujících událostí (vlastností těchto zpráv je *serialita*).

avízo / očekávaná událost (13) – událost, která se stane v budoucnu (např. pozvánky).

rozhovor (21) – texty jasně označeny slovem *wywiad* (rozhovor), nebo texty, jejichž grafická podoba (odlišení otázek a odpovědí) či styl zřetelně poukazují na tento žánr.

portrét (22) – texty jasně označeny slovy *portret*, *profil* či *przedstawiamy* a *prezentujemy* (představujeme), nebo texty, jejichž stylistická úprava vykazuje charakteristiku tohoto žánru (představení vybrané osobnosti nebo jiného objektu).

reportáž (23) – texty jasně označeny slovem *reportaż*, nebo texty, jejichž stylistická úprava vykazuje charakteristiku tohoto žánru.

analýza / komentář / glosa (24) – texty jasně označeny slovem *analiza*, *komentarz*, *glosa*, *notatka* (poznámka), nebo texty, jejichž stylistická úprava vykazuje charakteristiku tohoto žánru (formulování vlastního názoru na určité téma, rozbor určitého problému).

fejton (25) – texty jasně označeny slovem *felieton*.

recenze / kritika (26) – texty jasně označeny slovem *recenzja* (zpravidla hodnotící vydanou knihu, hudební desku, divadelní představení, film).

VO2: Jaká je obsahová skladba těchto médií z **tematického hlediska?**

Hypotézy: Předpokládáme, že vysoký podíl zaznamenáme u témat spojených s kulturou, historií a školstvím. **(H2)** Jedná se o témata, která se těsně pojí s projevy svébytné identity Poláků v ČR, proto by měl být o tato témata zvýšený zájem i na stránkách polského tisku.

Pro lepší pochopení významu těchto témat ještě doplníme, že identita českých Poláků se v současnosti formuje zejména prostřednictvím kulturního života uvnitř komunity. Poláci jsou plně integrováni do české společnosti v ekonomické i politické oblasti – neexistují žádná významná polská výrobní družstva, na české politické scéně není žádná politická strana, která by hájila zájmy polské menšiny (jako například na Slovensku). Stejně významné jako kultura je také polské menšinové školství, které se stará o udržení národního povědomí u budoucí generace.

Dále předpokládáme, že i oblast sportu může být významným katalyzátorem regionálního patriotismu, což se náležitě odrazí i v obsahu zdejších periodik. V případě Moravskoslezského kraje bude patrně dominovat fotbal a hokej. Oba sporty jsou zastoupeny týmy hrajícími nevyšší republikové soutěže – fotbalový Baník Ostrava a hokejový tým HC Oceláři Třinec. (vH1).

Poslední hypotézou, která se nabízí v souvislosti s tematickou agendou sledovaných periodik, je otázka podílu textů s náboženskou tematikou. Stereotypně Češi vidí Poláky jako národ nábožensky hluboce založený. Částečně tento stereotyp potvrzují statistiky, které řadí Čechy k nejateističtějším národům světa a Poláky naopak mezi národy s nejvyšším podílem věřících. Přesto historický vývoj Těšínska způsobil (viz údaje o míře religiozity v kapitole 3.2), že zdejší oblast nepatřila z hlediska náboženství – zejména v otázce přihlášení se ke katolické církvi – k silným regionům. Podíl textů s náboženskou tematikou by měl být minimální. Předpokládáme také, že pokud už členové polské menšiny jeví zájem o tuto oblast, budou hledat informace v jiných, specializovaných periodikách. (vH2)

Operacionalizace: Téma 1, Téma 2

Definice hodnot pro kódování:

Do kódovací knihy bylo zaneseno po prvotním předvýzkumu periodik 15 hodnot pro proměnnou Téma 1 (Téma 2 kopíruje Téma 1). Stejně jako **u jiných proměnných byla pro případ nejasnosti zavedena i hodnota „jiné“**.

Volba proměnné **Téma 2** měla dopomoci ke zpřesnění výsledků (podrobněji kapitola 6.2.4 Kódování a zpracování)

politika (1) – téma se dotýká politického života, konkrétně to znamená změny na postech veřejné správy a ve volených funkcích, volby, sjezdy politických stran, vystoupení a setkání politiků.

Pokud to bylo možné, byly kódovány i podrobněji definované hodnoty:

- české politické subjekty (11) – aktivita českých politických stran, orgánů a veřejné správy.
- polské politické subjekty (11) – aktivita polských politických stran, orgánů a veřejné správy (míněno ve smyslu politických aktivit spojených s Polskou republikou).
- politická aktivita polských spolků a organizací v ČR (11) – jedná se hlavně o témata spojená s činností Kongresu Poláků v ČR (*Kongres Polaków RC*), nebo jiných hnutí.

ekonomika (2) – témata spojená s hospodářstvím, výrobou, službami, financováním, průmyslem a zaměstnaností.

Předvýzkum také dovolil stanovit podrobnější hodnoty pro tuto proměnnou:

- stavebnictví (21) – témata dotýkající se bytové, průmyslové i dopravní výstavby. Zahrnuty byly opravy, rekonstrukce i demolice.
- průmysl / služby (22) – témata spojená s průmyslovou výrobou. Motivem pro stanovení této hodnoty je ekonomická struktura Moravskoslezského kraje (důlní průmysl, hutě, těžký průmysl).
- dotace / financování (23) – témata spojená s financováním. Jde většinou o státní dotace, dotace z Evropské unie, zajišťování provozních nákladů jinými cestami.

sociální věci (3) – sociální péče a sociální systém. Témata spojená s pečovatelskými ústavy pro seniory, sociální pomoci, rodinnými centry, reedukačními ústavami, sociálními dávkami.

školství (4) – provoz škol, zakládání a rušení školských zařízení všech úrovní, jejich provoz.

Předvýzkum také dovolil stanovit podrobnější hodnoty pro tuto proměnnou:

- systém / provoz (41) – témata spojená s každodenním i dlouhodobým fungováním škol, se vzdělávacím systémem jako celkem.
- školní události (42) – besídky, setkání s rodiči, školní výlety, zájezdy, studentské výměny do zahraničí, průběh maturit a závěrečných zkoušek, informace o školních prázdninách, školní závody a soutěže.

kultura (5) – kulturní podniky, výstavy, literární čtení, vydavatelství knih, hudební vystoupení, filmové projekce a festivaly, kultura jazyka, fungování médií, divadelní představení.

Předvýzkum i stanovené hypotézy vedly k definici podrobnějších hodnot pro tuto proměnnou:

- lidová kultura / folklor (51) – události spolků lidových tanců, řezbářství, krojované pěvecké soubory, vánoční a velikonoční lidové tradice, jiné specifické tradice.
- divadlo (52) – divadelní představení, provoz divadel, události kolem divadelních souborů, setkání s herci.
- film (53) – filmové projekce a festivaly, besedy s filmaři a filmovými herci, provoz kin.

- hudba (54) – veškeré hudební koncerty mimo folklorních souborů, setkání s hudebníky, organizace hudebních vystoupení, hudební festivaly.
- činnost PZKO (55) – veškeré akce všeho druhu pořádané PZKO, nebo pod její záštitou.
- jazyk (56) – otázky jazykové kultury, správného vyjadřování, lingvistické otázky.
- literatura / média (57) – knihy a jejich obsah, vydávání knih a periodik (noviny, časopisy, tematické kalendáře), literární čtení, setkání se spisovateli, beseda se spisovateli.
- výtvarné umění / fotografie (58) – výstavy výtvarných děl a fotografií, vernisáže, provoz galerií a výstavních prostor, besedy s výtvarníky, grafiky a fotografy.

historie (6) – témata historická, veškeré události starší deseti let (2003 a starší).

Předvýzkum vedl i k definici podrobnějších hodnot pro tuto proměnnou (a to na základě významných milníků a historických úseků v historii regionu Těšínska): 19. století – 1918 (61), 1919 – 1938 (62), 1939 – 1945 (63), 1946 – 1989 (64), 1989 – 2003 (65).

Náboženství (7) – veškerá témata spojená s duchovním životem (provoz kostelů, otázka kněží, setkání věřících, oslavy náboženských svátků).

Zdravotnictví (8) – provoz nemocnic, jejich personální zajištění, choroby, zdravotní obtíže obyvatel, provoz lékáren, farmacie.

Životní prostředí / zemědělství (9) – ochrana životního prostředí, ekologické nehody a katastrofy, pěstování plodin, živočišná výroba, půdo- a vodohospodářství.

Společenská kronika (10) – významná výročí osob a spolků, společenská setkání (plesy, bály, rauty), narození osob, úmrtí osob (přirozenou cestou), svatby, křty, rozvody, společenské skandály.

Kriminalita / černá kronika (11) – zločiny a přestupky (loupežná přepadení, vraždy, krádeže, napadení, rušení nočního klidu), dopravní nehody, požáry.

Sport (12) – sportovní soutěže profesionální a poloprofesionální úrovně, zápasy, příprava, soustředění, sportovní výsledky, sportovní turnaje, témata spojená s tréninkovým procesem.

Předvýzkum a stanovené hypotézy vedly k definici podrobnějších hodnot i pro tuto proměnnou:

- fotbal (121): Gambrinus liga (1211), nižší soutěž (1212), jiné (1210)
- hokej (122): Extraliga (1221), nižší soutěž (1222), jiné (1220)
- volejbal (123)
- basketbal (124)
- florbal (125)
- lyžování (126)
- tenis (127)
- amatérské podniky (128) – jakýkoliv sportovní podnik, který není organizovaný sportovním svazem (koloběžkové závody dětí, běhy po stopách hrdinů apod.)
- atletika (129)
- házená (1210)

Věda (13) – témata spojená s technickým výzkumem a vědeckými institucemi.

Doprava (14) – změny na komunikacích, správa cest, dopravní zácpy a komplikace, MHD, změna vedení veřejné dopravy (autobusy, železnice, letecká přeprava), problematika parkovišť, nákladní doprava materiálu a zboží.

Turistika (15) – turistické akce a výpravy, kongresová turistika, městská i přírodní turistika, služby spojené s turistickým průmyslem.

VO3: Kdo je **autorem** obsahu?

Hypotéza: Na základě znalosti redakčního provozu dovozujeme, že autory většiny obsahu v *Glosu Ludu* budou interní novináři zaměstnaní na plný úvazek. Naopak v případě *Zwrotu* budou převažovat autoři externí. **(H3)**

Jedná se o zásadní rozdíl mezi oběma periodiky. Zatímco GL se považuje za list s aktuálními informacemi vyžadujícími profesionalizaci provozu redakce, *Zwrot* je časopis, který představuje platformu pro sdílení názorů širšího okruhu autorů, kteří se významně podílejí na chodu kulturního života polské menšiny (např. umělci, organizátoři kulturních akcí, předsedové organizací).

Operacionalizace: Původ obsahu

Definice hodnot pro kódování:

původní materiál / kmenoví redaktori (1) – materiály podepsány kmenovými redaktory média, nebo označeny jejich signaturou.

materiál vydaný z iniciativy národnostní organizace, např. PZKO (2) – materiály podepsány funkcionáři PZKO včetně informace o jejich funkci v organizaci.

materiály čtenářů (4)⁵⁰ – materiál, z jehož obsahu vyplývá, že byl do redakce zaslán čtenáři (dopisy čtenářů, případy, kdy čtenáři publikují na výzvu redakce svůj příběh, publicistika externích přispěvatelů, kteří nejsou na seznamu členů redakce v tiráži listu).

materiál přebraný z polských médií (5) – materiál jasně označený odkazem na polské médium

materiál přebraný z českých médií (6) – materiál jasně označený odkazem na české médium.

bez určení (0) – původ materiálu se nedá určit.

VO4: Jaké národnosti jsou aktéři vystupující ve zkoumaných mediálních obsazích?

Hypotéza: Polsky psaná periodika jsou určena pro polskou komunitu v ČR, tudíž by měli převažovat aktéři polské národnosti. (H4)

Definice hodnot pro kódování:

Poláci (1) – v textu vystupují pouze Poláci; národnost byla určena podle jména a příjmení (GL i *Zwrot* používají jména v původní podobě, to znamená, že polská jména jsou psána polským pravopisem i diakritikou, česká potom obdobně českým pravopisem).

Češi (2) – v textu vystupují pouze Češi; národnost se určuje podle jména a příjmení (viz předchozí řádek).

Poláci i Češi (3) – v obsahu vystupují Poláci i Češi.

Jiná národnost / jiná kombinace (4) – v textu vystupují i jiné národnosti, nebo pouze jiné národnosti.

bez určení (0) – národnost nelze podle uvedeného postupu bezpečně určit (např. smíšená manželství, kombinovaná jména: Eliška Paderewski, Wojciech Šimáček, Jan Czadek).

⁵⁰ Hodnota číslo 3 („původní materiál“) byla nakonec zařazena pod hodnotu 1, materiál byl překódován.

VO5: Jaký je **charakter** hlavního aktéra/hlavních aktérů ve zkoumaných mediálních obsazích?

Hypotéza: V této části se pokusíme sledovat sociální i demografický status hlavních aktérů. Jedná se v demografické části o dvě skupiny: děti/mládeží a občané v důchodovém věku. Předpokládáme vyšší podíl obou skupin. Jsou to zejména děti a mládež, které v budoucnu ponese polskou identitu této menšiny a činností spojenou s jejím rozvojem se společenství chrání proti asimilačním tlakům zvenčí (mládež je objektem transmise identity). Mládeži by tedy měl být věnován dostatečný prostor i v tisku.

Stejně tak by tomu mělo být i v případě seniorů, kteří tuto identitu pomáhají rozvíjet a uchovávat v současnosti. To je motivováno zejména dvěma faktory – jakožto pamětníci udržují spojení s minulostí společenství, nezbytnou z hlediska vědomí jeho kořenů, a zároveň je třeba mít na paměti, že tato skupina obyvatel se svým volným časem a nadšením patří k nejagilnějším organizátorům kulturního a společenského života menšiny. **(H5)**

Spíše sociální povahy jsou potom další dvě hodnoty, které charakterizují aktéry mediálních obsahů. Je to postavení aktéra/aktérů v samotném společenství – to znamená, zda se jedná, či nejedná o významnou/známou postavu v rámci společenství. Předpokládáme, že větší integrační sílu pro společenství mají příběhy lidí se statutem „obyčejný člověk“. Právě oni tvoří většinu sledované komunity a cílem obou periodik by tedy nemělo být pouze zprostředkování oficiálních stanovisek orgánů této menšiny či významných osobností, ale informovat napříč celkem. **(vH3)**

Za aktéry jsou považovány ty osoby, jež jsou centrem pozornosti textu, nebo jsou konateli zmiňované události.

Operacionalizace: Charakter aktérů

Definice hodnot pro kódování:

ostatní / běžní lidé (1) – aktéři nespádají do následujících tří skupin

senioři (2) – výslovně se v textu uvádí slova *senior, starsi ludzie, emeryt, rencista, staruszkowie, dziadek, dziadkowie, babcia*; z obsahu vyplývá, že aktéry jsou senioři (tj. lidé důchodového věku).

děti/mládež (3) – výslovně se v textu uvádí slova *dzieci, dzieciaki, młodzież, młodzi ludzie*; z obsahu vyplývá, že aktéry jsou děti nebo mládež (tj. lidé starší 26 let).

významná osobnost / představitel organizace (4) – výslovně se v textu uvádí slova *przedstawiciel, prezes, przewodniczący, dyrektor, znany, szef*; z obsahu vyplývá, že aktérem je osobnost všeobecně známá pro svou pracovní, uměleckou nebo organizační činnost.

bez určení (0) – nedá se přesně určit.

VO6: O jakých **geografických oblastech**, případně z jakých geografických oblastí, periodika přinášejí své informace?

Hypotéza: Zcela jednoznačně budou převažovat zprávy a materiály z regionů, které obývá polská menšina. Znamená to, že zde bude minimum informací z ostatních částí České republiky, které čtenáři GL a *Zwrotu* zpravidla vyhledávají jinde. **(H6)**

Zároveň budou periodika informovat i o dění za hranicemi ČR, zejména z polsko-českého pohraničí. Méně budou zastoupeny informace ze zbytku Polska a periodika si tak ponechají svůj regionální charakter. **(vH4)**

Operacionalizace: Areál

Definice hodnot pro kódování:

Proměnné byly určeny podle domicilu, případně podle výslovného uvedení obce, místa nebo jiného geografického útvaru:

- Česká republika jako celek včetně Těšínska (1), Těšínsko jako celek (11), regiony České republiky mimo Těšínska (12);
- Polsko jako celek včetně polské strany česko-polského příhraničí (21), polská strana česko-polského příhraničí (22), jiné zahraničí než uvedené (02);
- Pokud se jednalo o materiál dotýkající se Těšínska – pokud to bylo možné – byl dále kódován podrobněji podle města či obce v jeho okolí: Český Těšín (112), Karviná (113), Třinec (114), Ostrava (115), Frýdek-Místek (116), Bohumín (117), Havířov (118); pokud nebylo možné určit přesnou obec, ale bylo zřejmé, že se materiál geograficky zaobírá Těšínskem, nebo se materiál zabýval celým regionem, byla kódována hodnota Těšínsko jako celek (11).

VO7: Jak velkou část tvoří **negativně** laděné obsahy?

Hypotéza: Předpokládáme, že obě periodika jakožto nástroje pro prohlubování integrity komunity, podporující myšlenky rozvoje její národní identity, budou publikovat především pozitivní a neutrální informace (např. úspěchy členů komunity, opravy kulturních domů, vydání nové knihy). Negativní zprávy budou zároveň v menšině i proto, že postavení polské menšiny v české společnosti je víceméně bezproblémové. **(H7)**

Operacionalizace: *Negativita*

Definice hodnot pro kódování:

negativně laděný materiál (1) – materiál, který se zabývá negativními skutečnostmi pro fungování polské menšiny: neshody s českou stranou, negativní jevy jako přemalování polských nápisů ve veřejném prostoru, rušení poboček polských kulturních a národnostních spolků, problémy s financováním jejich činnosti, rušení polskojazyčných školských zařízení apod.

pozitivně, nebo neutrálně laděný materiál (0) – jakýkoliv materiál nesplňující výše uvedené.

VO8: V jaké míře je přítomen ve zkoumaných obsazích **konflikt mezi českou** (většinou) a **polskou** (menšinou) stranou?

Hypotéza: Naším předpokladem je, že texty zmiňující konflikt mezi českou a polskou stranou budou ve výrazné menšině (podobně jako u VO7, kdy se jakýkoliv konflikt s českou stranou vnímá jako negativní).

Stav česko-polského soužití je v současnosti hodnocen jako uspokojivý. Nesmí být opomenuta i skutečnost, že jsou obě periodika přímo či nepřímo závislá na finanční podpoře českého státu. **(H8)**

Operacionalizace: *Přítomnost konfliktu*

Definice hodnot pro kódování:

konflikt je přítomen (1) – materiál upozorňující na česko-polské neshody, poukazující na křivdy z české strany; klíčovými slovy jsou *konflikt, niezgoda, sprzeczka, ucisk, problem, czesko-polski*.

konflikt není přítomen (0)

VO9: Kdo dostává **prostor pro vyjádření**?

Hypotéza: Stejně jako v případě VO5 předpokládáme, že prostor pro vyjádření budou dostávat více polští mluvčí. (H9)

Operacionalizace: Přítomnost konfliktu

Definice hodnot pro kódování:

Kódovány byly pouze zpravodajské texty a reportáže, kde dostávají mluvčí prostor pro své vyjádření. Zahrnuta byla jen vyjádření, u nichž byla jasně rozpoznatelná dvě klíčová kritéria, konkrétně etnicita a postavení.

polský mluvčí – instituce (počet znaků) – mluvčí polské národnosti, který promlouvá za určitou instituci nebo organizaci.

polský mluvčí – mimo instituce (počet znaků) – mluvčí polské národnosti, který promlouvá sám za sebe.

český mluvčí – instituce (počet znaků) – mluvčí české národnosti, který promlouvá za určitou instituci nebo organizaci.

český mluvčí – mimo instituce (počet znaků) – mluvčí české národnosti, který promlouvá sám za sebe.

6.2.4 Kódování a zpracování

Jako kódovací jednotka byl zvolen článek. **Jeho rozsah udaný v proměnné „počet znaků“ byl pro kódování zásadní – při výpočtu podílu jednotlivých hodnot v celkové agendě média se pracovalo výhradně s počtem znaků, nikoliv počtem článků.** Vyřazeny byly veškeré inzertní texty a reklamy včetně redakčních oznámení a sdělení týkajících se provozu novin (např. jak budou noviny a časopis vycházet během státního svátku, tiráž).

Celkem se pracovalo se samotnými texty dvakrát. Nejdříve to bylo v přípravné fázi výzkumu, kdy bylo pro stanovení proměnných pro hlavní část výzkumné práce analyzováno sedm vydání *Glosu Ludu* a tři čísla *Zwrotu*. Na tomto základě byla sestavena kódovací kniha, která zároveň reflektovala výzkumný záměr a vypracované hypotézy. Během toho došlo i ke stanovení časového plánu pro hlavní část praktického výzkumu. Zpracování jednoho vydání novin se pro rozsah a množství proměnných přiblížil průměrně času 1,5 hodiny, u časopisu *Zwrot* to bylo více než dvojnásobek. Předvýzkum také rozhodl, že dojde k zúžení souboru. Motivací byla časová a technická náročnost.

V hlavní části výzkumu bylo následně zpracováno celkem 1076 článků z GL a 171 článků (jednotek) časopisu *Zwrot*. Celková časová náročnost dosáhla téměř 70 hodin čistého času. Vzhledem ke skutečnosti, že byl pro kódování určen výhradně jeden pracovník (autor práce), nebylo přistoupeno k ověřování reliability, k němuž se při větším počtu kódovačů přistupuje. Ověření proběhlo zkušebně na základě porovnání výsledků kódování tří totožných vydání GL s odstupem dvou týdnů autorem práce. S přihlédnutím ke zvolené metodě smíšené obsahové analýzy, kdy část kritérií byla hodnocena i kvalitativně, byla volba jednoho kódovače výhodou.

Hodnoty proměnných byly zanášeny do programu MS Excel, v němž proběhlo i vyhodnocování získaných dat a tvorba jejich grafického znázornění. Vyplněný kódovací arch je součástí přílohy.

Pro snadnější identifikaci článků byly zavedeny proměnné datum a umístění na straně, s nimiž ale nebylo nijak pracováno z důvodu celkového zaměření výzkumu (vývoj v čase nebyl součástí hypotéz).

Průběh samotného kódování ulehčovala dostupnost materiálu v elektronické podobě. *Glos Ludu* na svých internetových stránkách pravidelně umísťuje svá aktuální vydání i ve formátu PDF. Webové stránky čtenářům nabízí i archiv. Při práci s elektronickou verzí lze pomocí funkce počet znaků přesně stanovit rozsahy článků.

Obdobná situace panuje i v případě *Zwrotu*, který svá aktuální vydání zveřejňuje elektronicky přes službu Publero. Zatímco *Glos Ludu* je v elektronické podobě dostupný zdarma, služba Publero je hrazená. Cena je přitom stejná jako v případě tištěné verze (30 Kč). Služba Publero nabízí rovněž přístup do archivních čísel.

Elektronická podoba práci usnadňovala i možnost vyhledávat klíčová slova (při zpětné kontrole kódování) nebo možnost fulltextového vyhledávání.

Metodicky přesnější se také v průběhu přípravné fáze ukázalo zavedení proměnné „Téma číslo 2“. To mělo zajistit přesnost výsledků u článků, které nebyly vymezením tématu zcela jasné. Téma 2 umožnilo kódovat i články, kde byly dva tematické okruhy stejné váhy.

6.2.5 Stanovení výběrového souboru

Vymezení výběrového souboru bylo usnadněno faktem, že polskojazyčný tisk na našem území představovala v roce 2013 pouze dvě pravidelně vycházející periodika – měsíčník *Zwrot* a třikrát týdně vycházející *Głos Ludu*.

Jako časový úsek byl pro svou komplexnost vybrán na začátku výzkumu celý rok. V našem případě rok 2013, tj. období od 1. ledna 2013 do 31. prosince 2013. Záměr výzkumu si vyžádal rozpoznání celého obsahu obou periodik, tudíž do souboru byly zařazeny všechny články publikované na stránkách *Zwrotu* a *Głosu Ludu* v tomto období. Za článek – základní jednotku analýzy – se považoval jakýkoliv text (libovolného rozsahu) s vlastním titulkem. Struktura obou periodik včetně grafického zpracování toto rozlišení bez větších obtíží dovoluje. Ze souboru byly vyřazeny reklamy, inzerce, křížovky, smuteční oznámení, hlavolamy (např. v *Głosu Ludu* rubrika *Dla dzieci*) a předpověď počasí.

U *Głosu Ludu* muselo dojít z technických důvodů k zúžení vybraného vzorku (otázka praktického zpracování velkého množství kódovaného materiálu). Do výběrového souboru proto byly v případě *Głosu Ludu* zařazeny pouze články, které byly publikovány v lichých týdnech do června 2013. Z celkového počtu 152 vydání *Głosu Ludu* v roce 2013 se tak pracovalo se čtvrtinou, tzn. se všemi články publikovanými v 38 číslech tohoto periodika. U *Zwrotu* bylo vybráno kvůli možnosti komparace stejné časové období – všechna vydání od ledna do června 2016 (celkem 6 čísel).

Výpočet podílu na celkové agendě vycházel vždy z rozsahu článku (počet znaků), nikoliv z počtu článků. Zabránilo se tím deformaci dat (při výpočtu na základě počtu jednotek není rozsah článků zohledněn).

6.3 Výsledky a interpretace získaných dat

Po získání všech dat bylo přistoupeno k vyhodnocení a interpretaci výsledků, které měly potvrdit, nebo vyvrátit stanovené hypotézy. Celkově pak výsledky poskytují plastický obraz toho, jaká agenda a témata se objevují v *Głosu Ludu* a *Zwrotu*. S jejich pomocí jsme také schopni odpovědět na zadané výzkumné otázky.

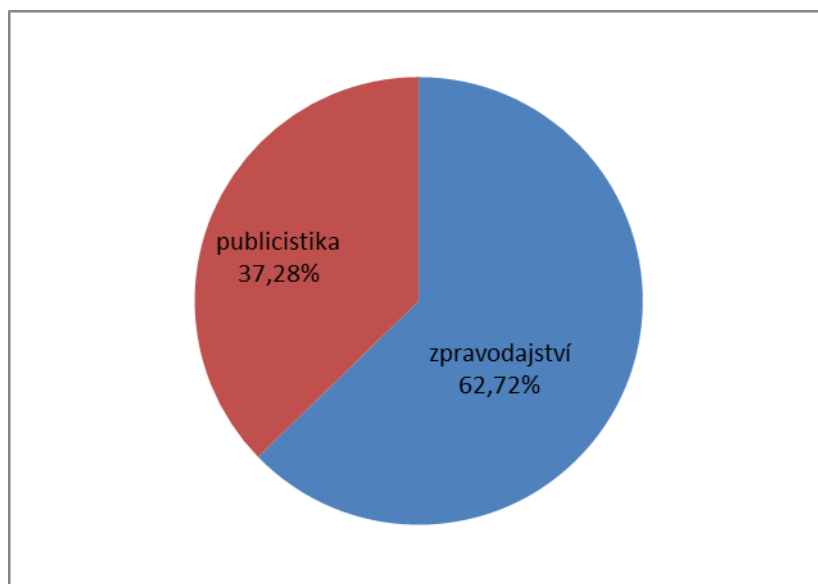
VO1: Jaká je obsahová skladba těchto médií z hlediska **zpravodajských a publicistických žánrů**?

U *Głosu Ludu* tvoří zpravodajský obsah většinu (62,72 %). Přesto je podíl publicistiky poměrně vysoký – přes 37 %. U *Zwrotu* je podíl publicistiky výrazně větší – téměř 85 %. Potvrzuje se, že navzdory vysoké periodicitě, s jakou GL vychází (3krát týdně) a která je příznačnější spíše pro periodika zpravodajského charakteru, tvoří publicistika více než třetinu celkového obsahu GL. Publicistika bez překvapení převažuje u měsíčníku *Zwrot*, který nedokáže rychle reagovat na aktuální dění a spíše se věnuje obsáhlejšími materiálům.

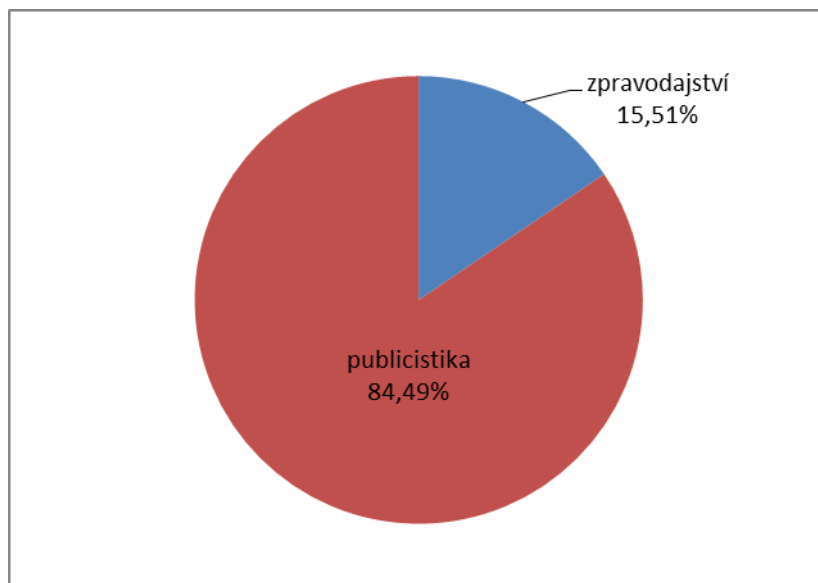
V případě *Zwrotu* se hypotéza (**H1**) potvrzuje, u GL nikoliv, byť třetinový obsah publicistiky ukazuje na její velký význam i tam.

Zpravodajsky převažují v GL aktuality (74,01 %), publicistika *Zwrotu* pak nabízí čtenářům poměrně vyvážený mix a pestrý skladbu jednotlivých žánrů – portrét (28,32 %), rozhovor (27,43 %) a reportáž (21,99 %). Podobně je na tom v publicistice i GL.

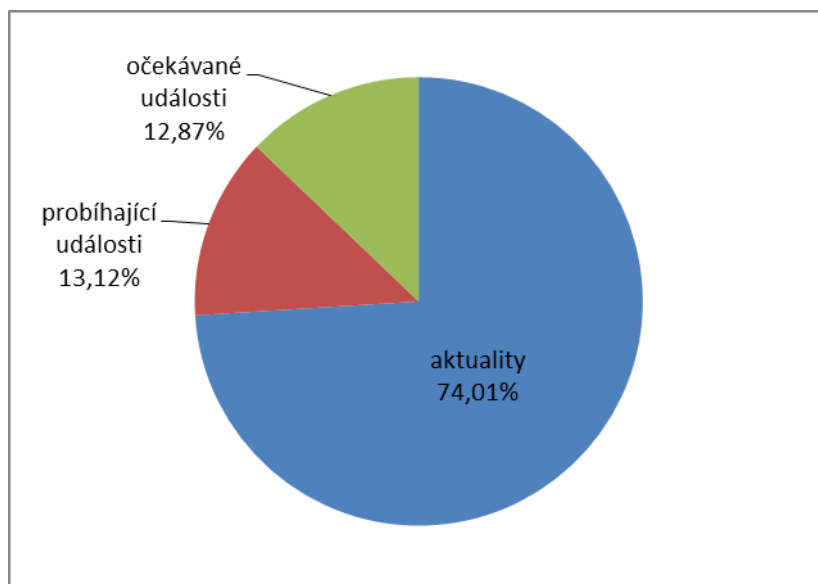
Graf 1. Podíl publicistiky a zpravodajství v GL.

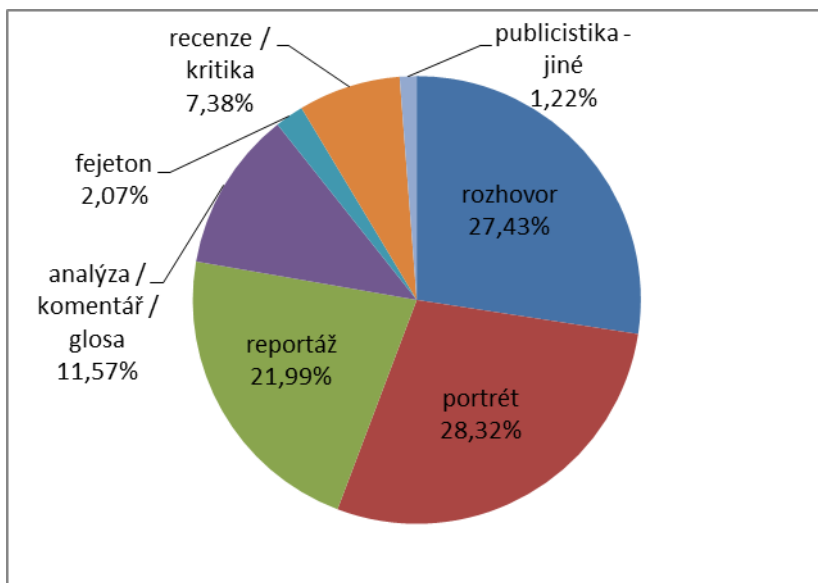
Graf 2. Podíl publicistiky a zpravodajství Zwrotu.

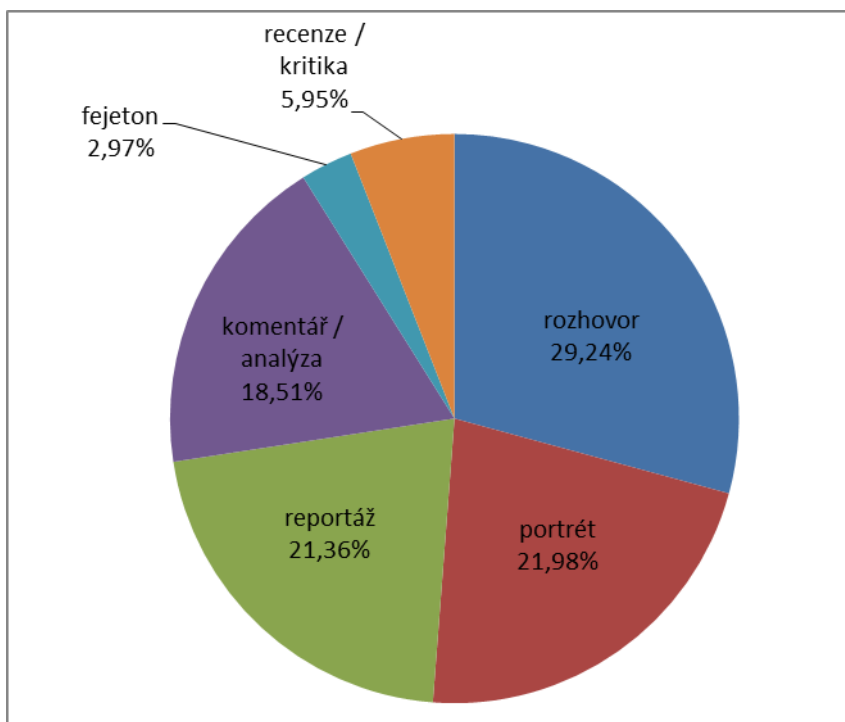
Graf 3. Zpravodajství v GL.

Graf 4. Publicistika ve Zwrotu.

Graf 5. Publicistika v GL.

VO2: Jaká je obsahová skladba těchto médií z **tematického hlediska**?

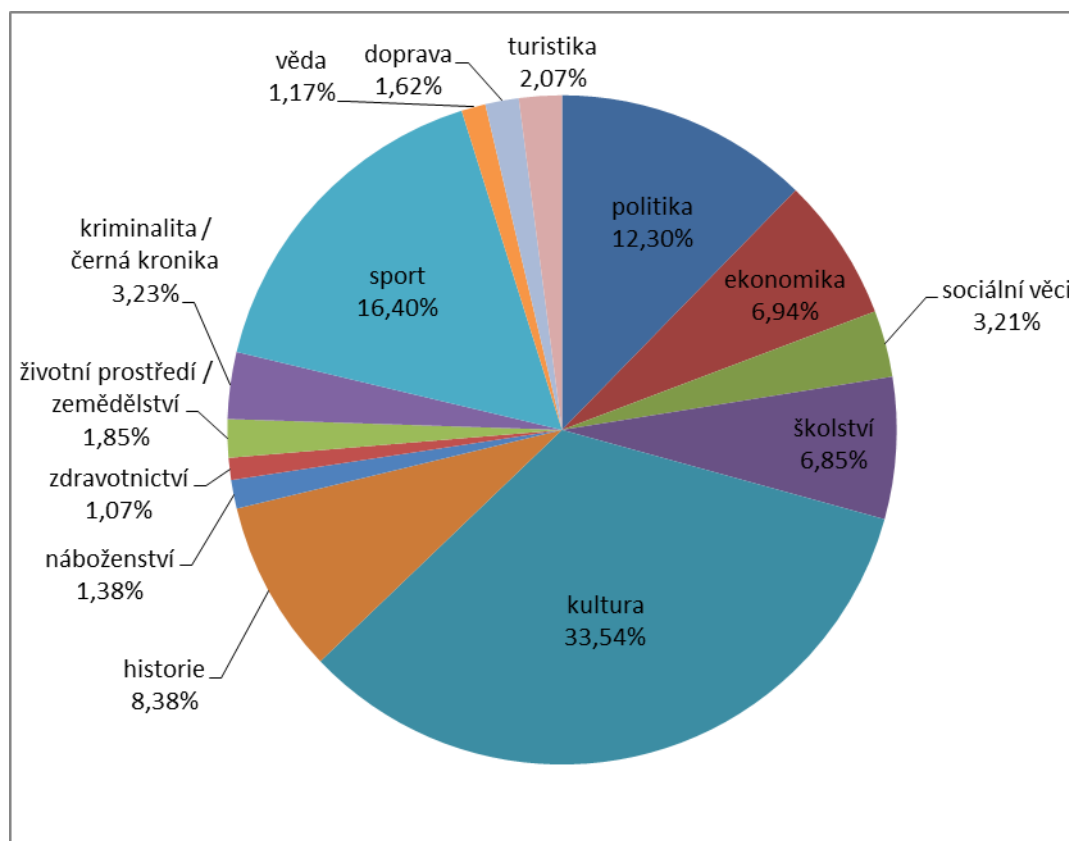
Hypotéza (**H2**) se potvrdila opět jen částečně. Obě periodika věnují velký prostor kultuře. U *Glosu Ludu* to byla třetina celkového obsahu, *Zwrot* věnoval kultuře dokonce 64,06 %.

Ani školství, ani historická témata ovšem nedosáhla vyšších hodnot než 12 %, a to ani u jednoho periodika. Poměrně vysoký podíl sportovních témat se objevuje v GL, který informuje o lokálních týmech, zejména fotbalových a hokejových. Sportovní rubrika připomíná svým obsahem sportovní stránky celostátních deníků, jen místy reflektuje polské sportovce nebo české sportovce polské národnosti. Konkrétně je pro GL typické zpravodajství o výkonech fotbalového Baníku Ostrava a hokejových Vítkovic, pozornosti GL neunikají ani druholigové týmy (například Havířov), čímž se plně potvrzuje naše vedlejší hypotéza (**vH1**) o významu regionálního sportu pro toto periodikum a jeho čtenáře.

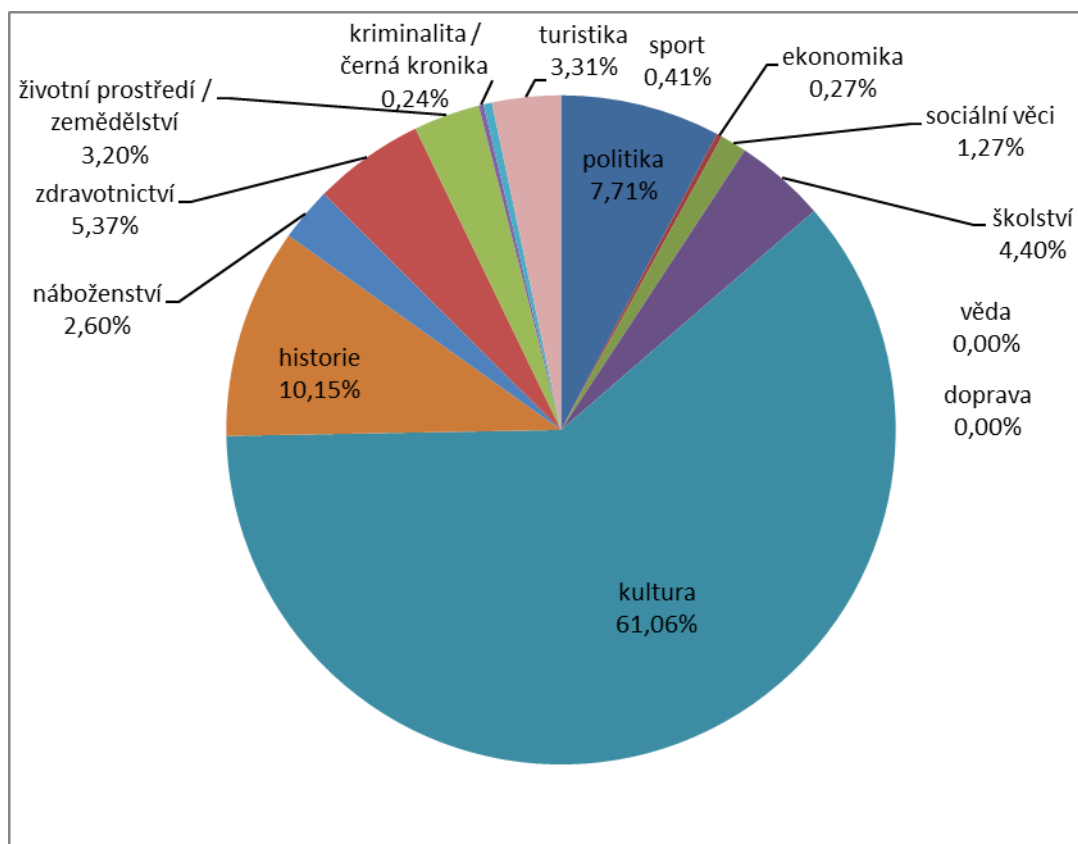
Téma sportu ale tvoří opravdové minimum obsahu *Zwrotu* – pokud už informuje o sportovních událostech, jedná se zpravidla o amatérské sportovní podniky spojené s účastí národnostních spolků, kdy se vždy vyzdvihuje role této činnosti pro oživení spolkového života jeho členů. Většinou se tak ve *Zwrotu* píše o turistice a atletice mládeže.

Zwrot jakožto časopis organizace PZKO samozřejmě informuje o jeho činnosti, takže velký podíl kultury je způsoben právě touto skutečností. PZKO je v první řadě kulturní organizací. Akcent *Zwrotu* kladený na kulturu je očekávatelný.

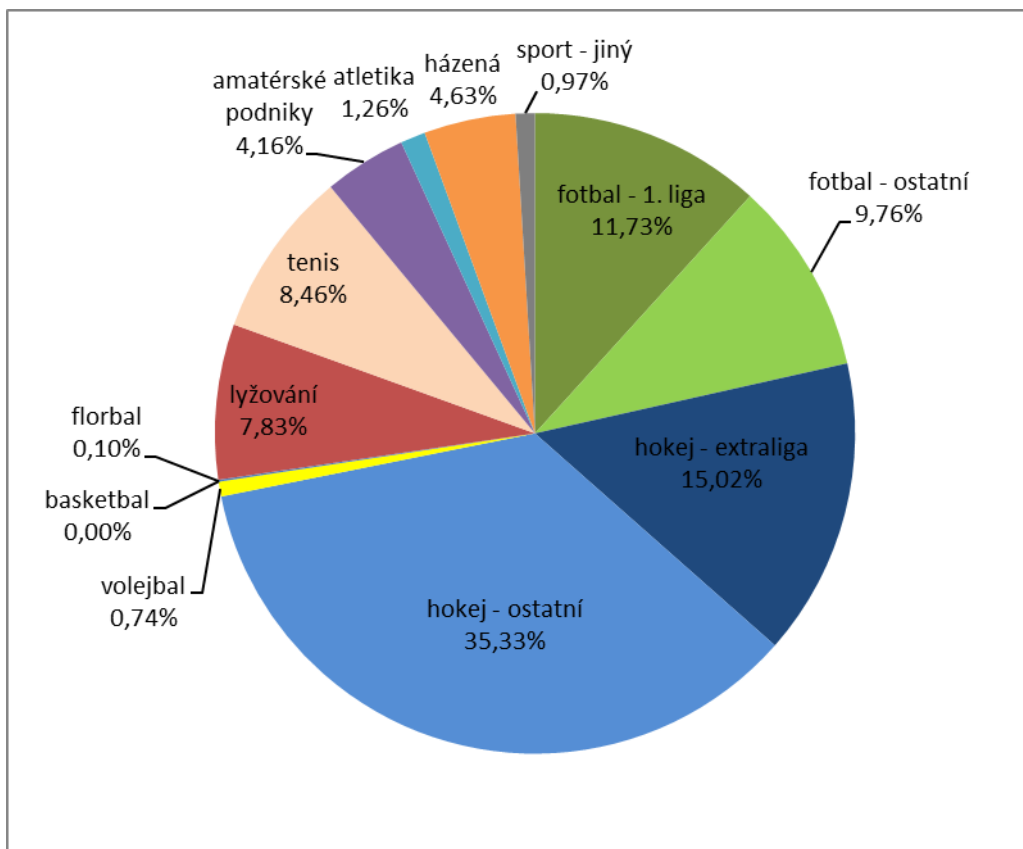
Graf 6. Tematická skladba GL (Téma 1).

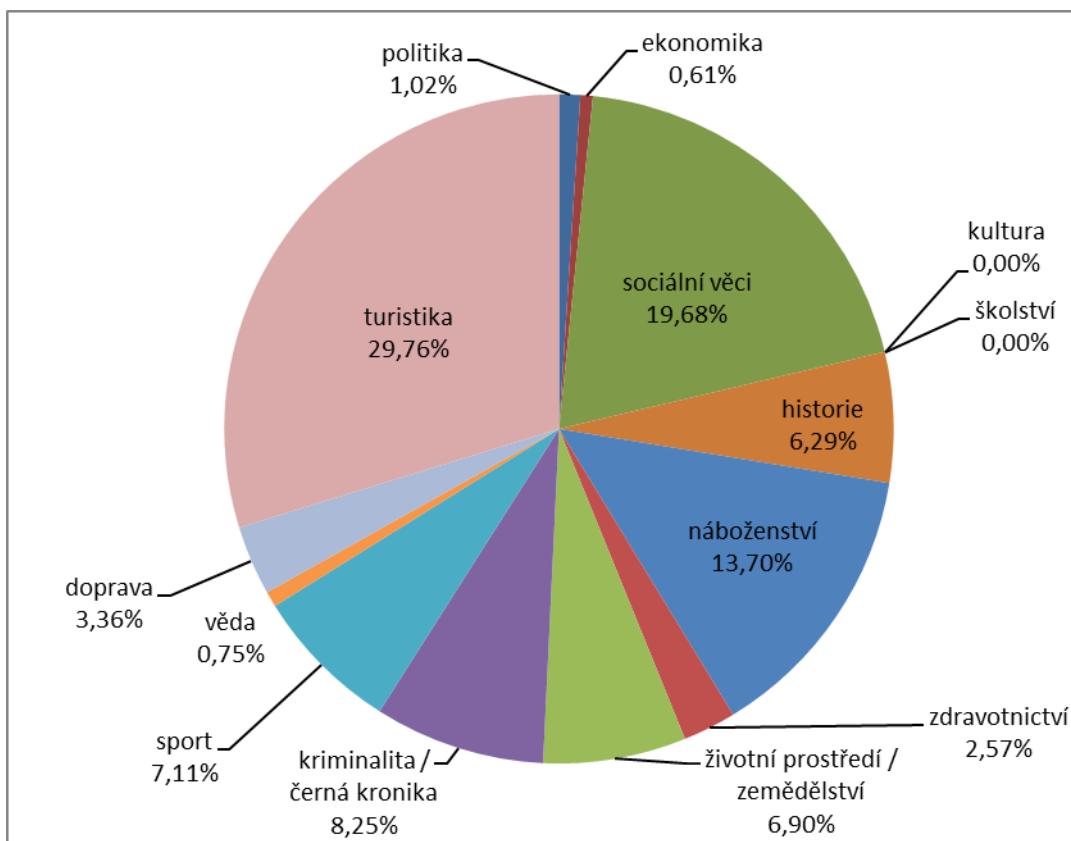
Graf 7. Tematická skladba Zwrotu (Téma 1).

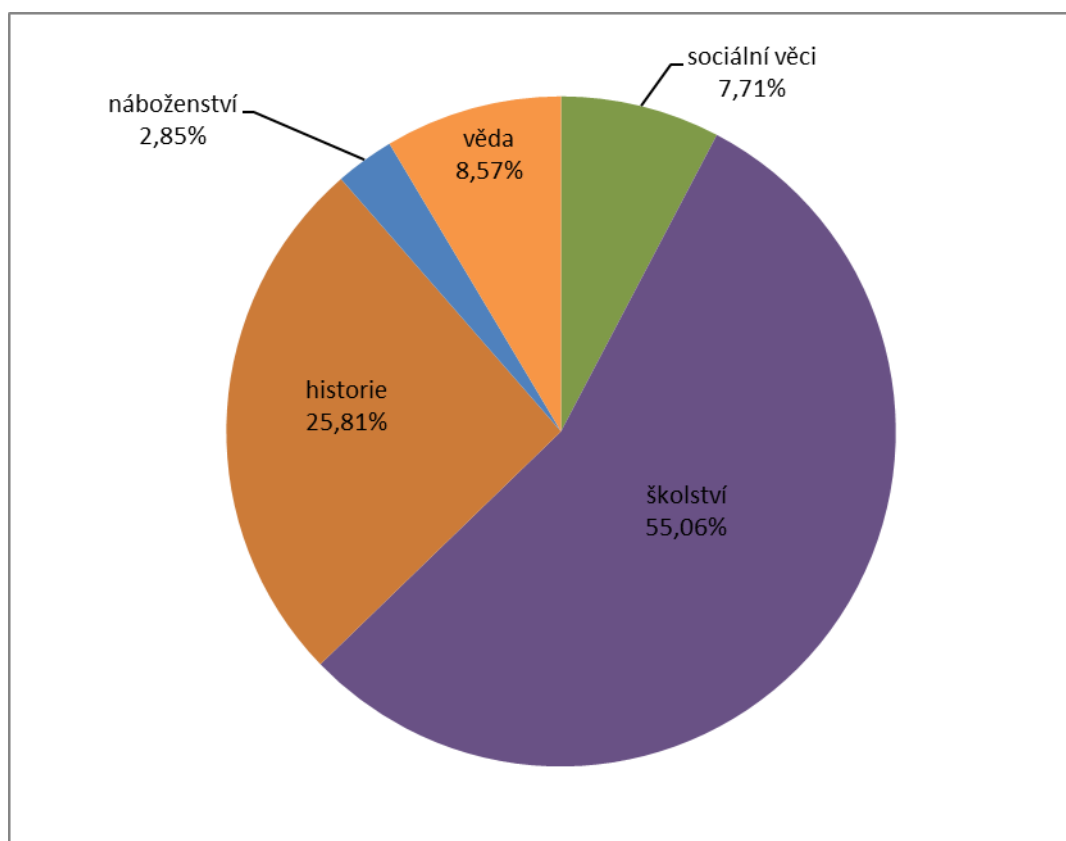
Graf 8. Podíl jednotlivých sportovních disciplín ve sportovním obsahu GL.

Graf 9. Tematická skladba GL (Téma 2).

Graf 10. Tematická skladba Zwrotu (Téma 2).

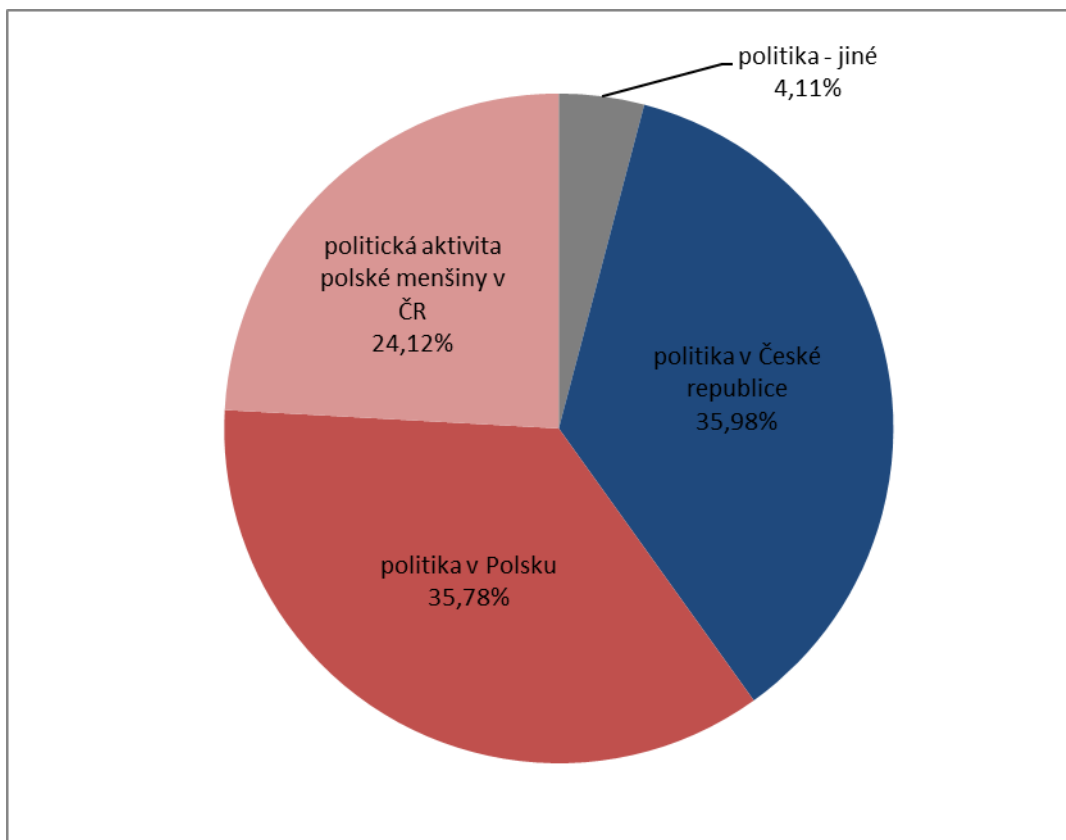

Pro úplnost byla zavedena proměnná „Téma 2“. Ze získaných dat vyplývá, že obě redakce jejím prostřednictvím kompenzují některá opomíjená témata. Znamená to, že například v případě GL zaznamenáváme velký podíl tématu turistika, sociálních věcí nebo náboženství. Zatímco tato témata jsou zastoupena malým podílem v hlavní tematické skladbě, u článků, kde lze pro jeho obsah kódovat i proměnnou Téma 2, naopak dosahují poměrně vysokých hodnot. Dobře to demonstrují články o spolkové činnosti, jejíž okrajovou součástí je organizace turistických akcí, články o koncertech a folklorních setkáních, jejichž součástí je například charitativní sbírka (sociální věci), a texty věnované například historickým tématům, kdy se zmiňuje důležitost náboženského života v procesu upevňování polské identity (náboženství).

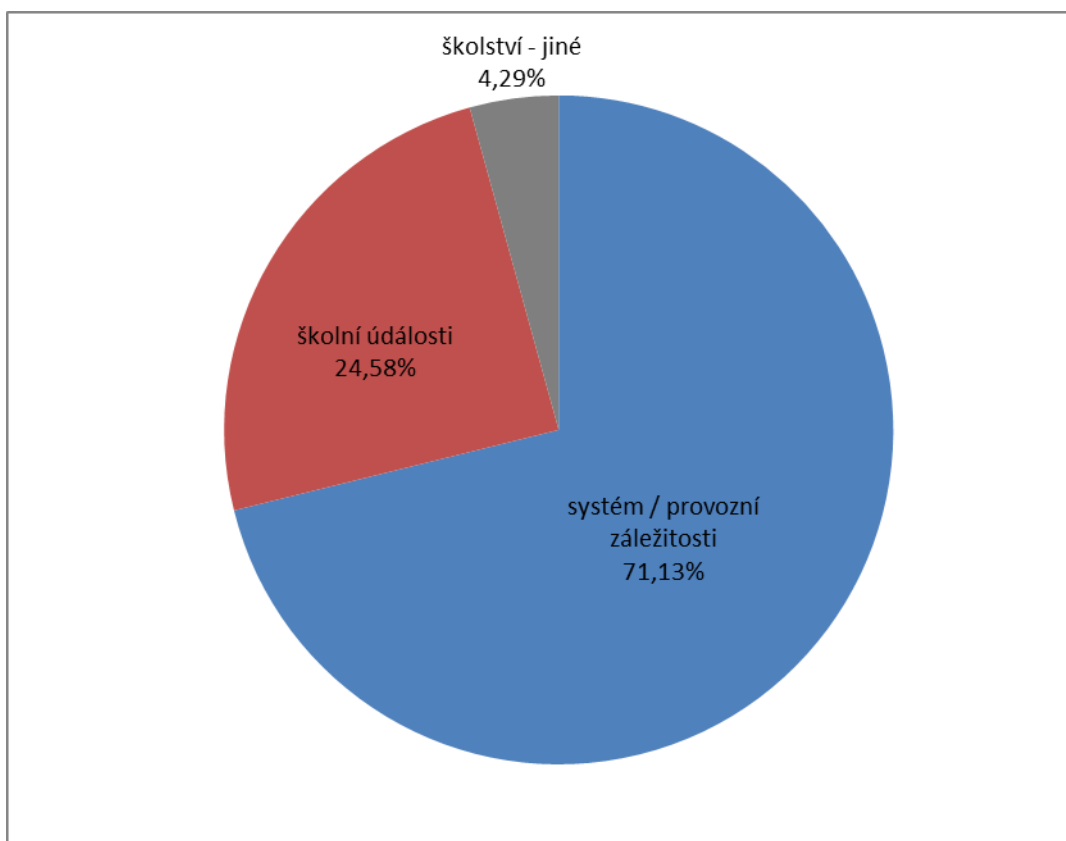
Stejně to je i v případě *Zwrotu*, který v pozici Tématu číslo 2 akcentuje právě historii (25,81 %) a školství (55,06 %).

Vedlejší hypotéza o malé přítomnosti náboženského tématu (**vH2**) se rovněž ukázala jako pravdivá. Podíl nábožensky zaměřených textů v pozici hlavního tématu je minimální.

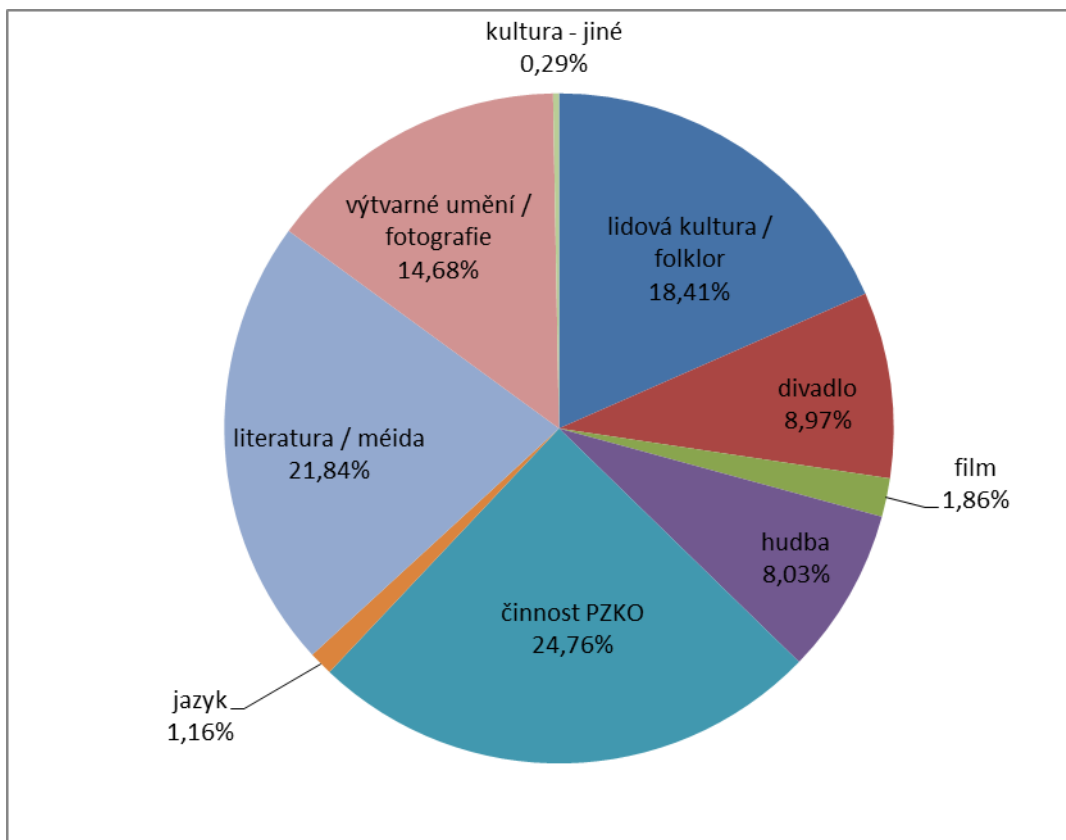
Graf 11. Politika v GL.

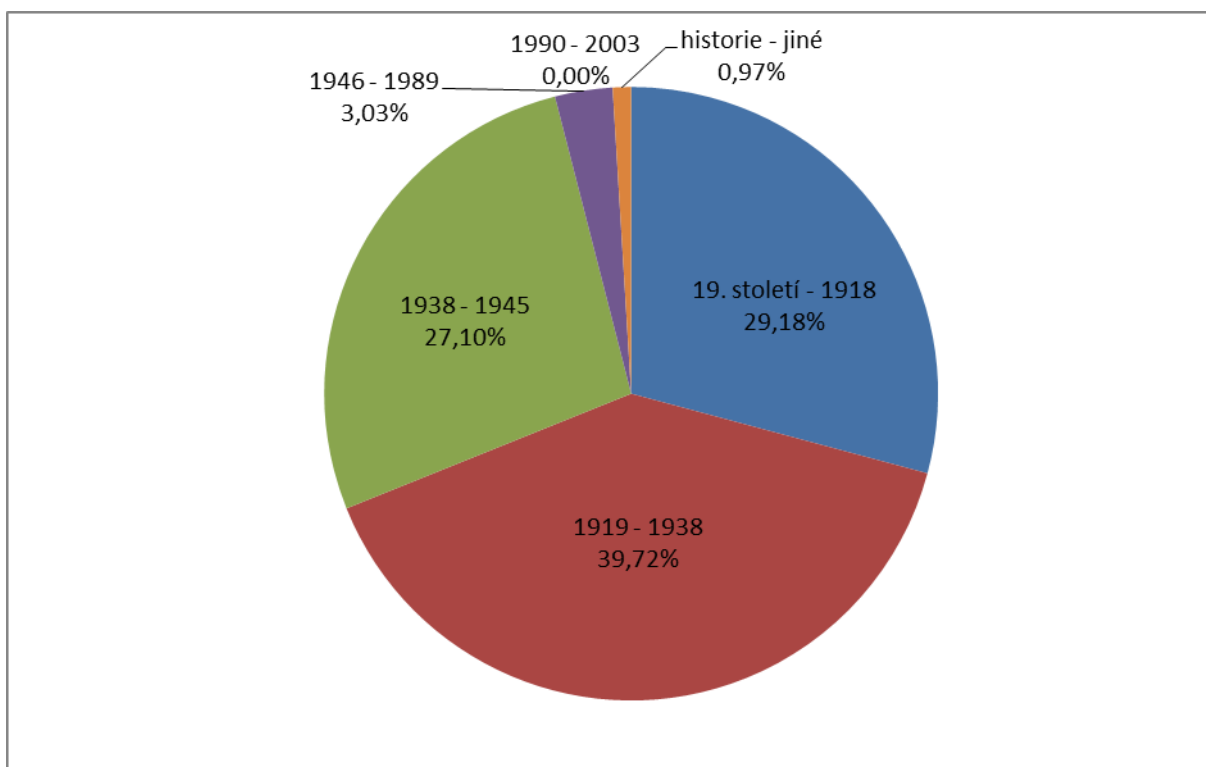
Graf 12. Školství v GL.

Graf 13. Kultura ve Zwrotu.

Graf 14. Historie ve Zwrotu.

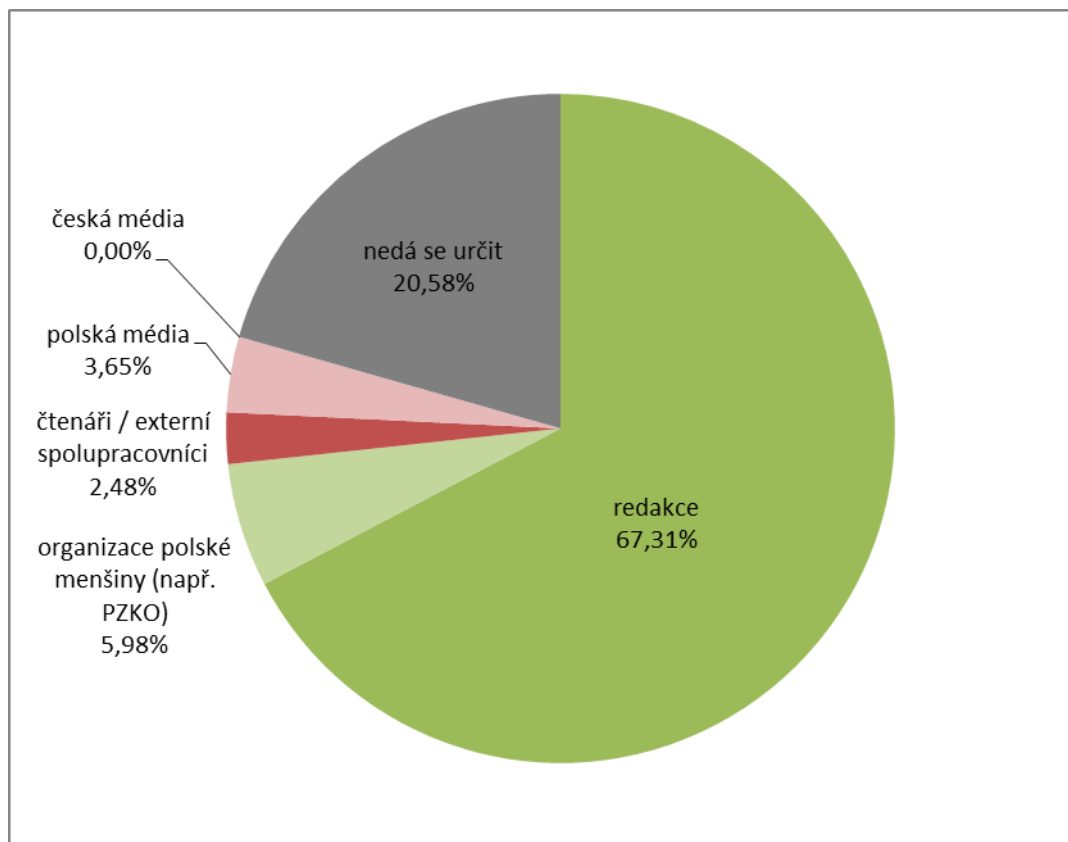

VO3: Kdo je **autorem** obsahu?

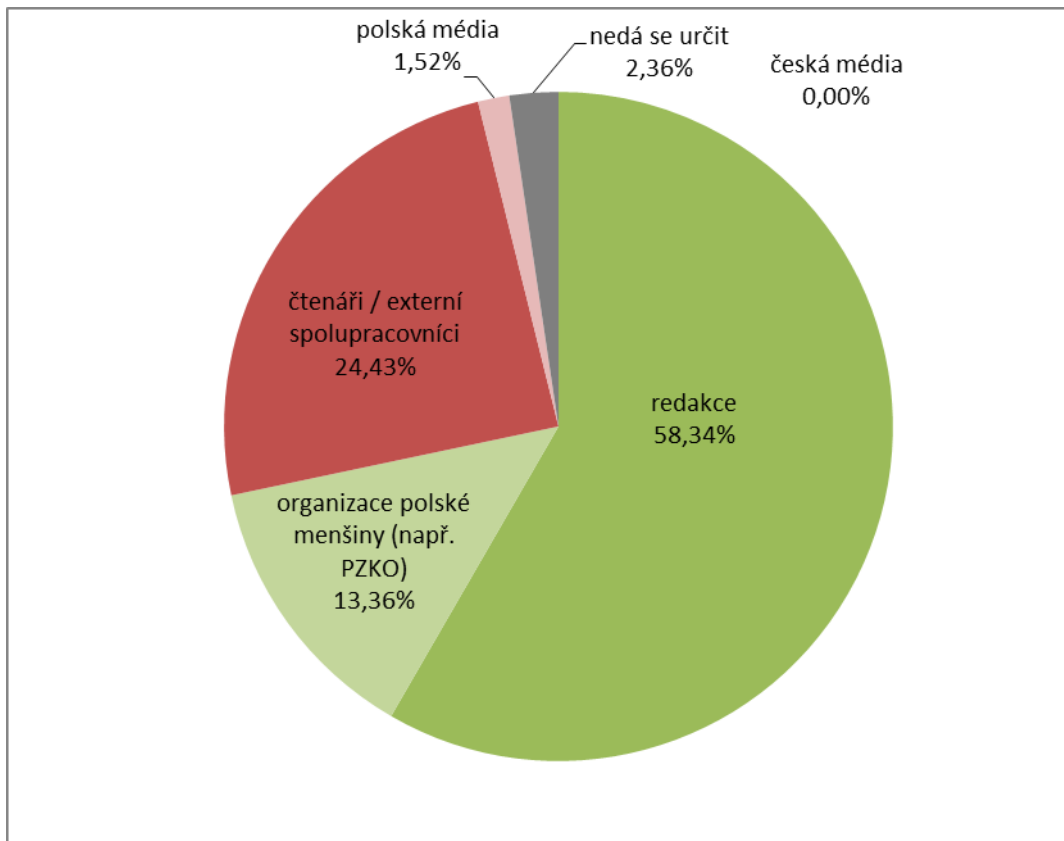
Obě redakce se ukázaly jako vysoce profesionalizované. Ani u jednoho titulu nepřevažují externisté, ani jeden tedy není pomyslnou „tribunou“ polské menšiny a většinu obsahu vytvářejí profesionální – a na tematice nezainteresovaní – redaktoři (**H3**).

Přesto se *Zwrot* – díky své menší periodicitě – více otevírá externistům (24,43 % obsahu), na rozdíl od GL, kde externisté přispívají pouhými 2,48 %. Prakticky vůbec pak nepřebírají menšinová média materiály českých nebo polských celostátních deníků.

Graf 15. Původ obsahu v GL.

Graf 16. Původ obsahu ve Zwrotu.

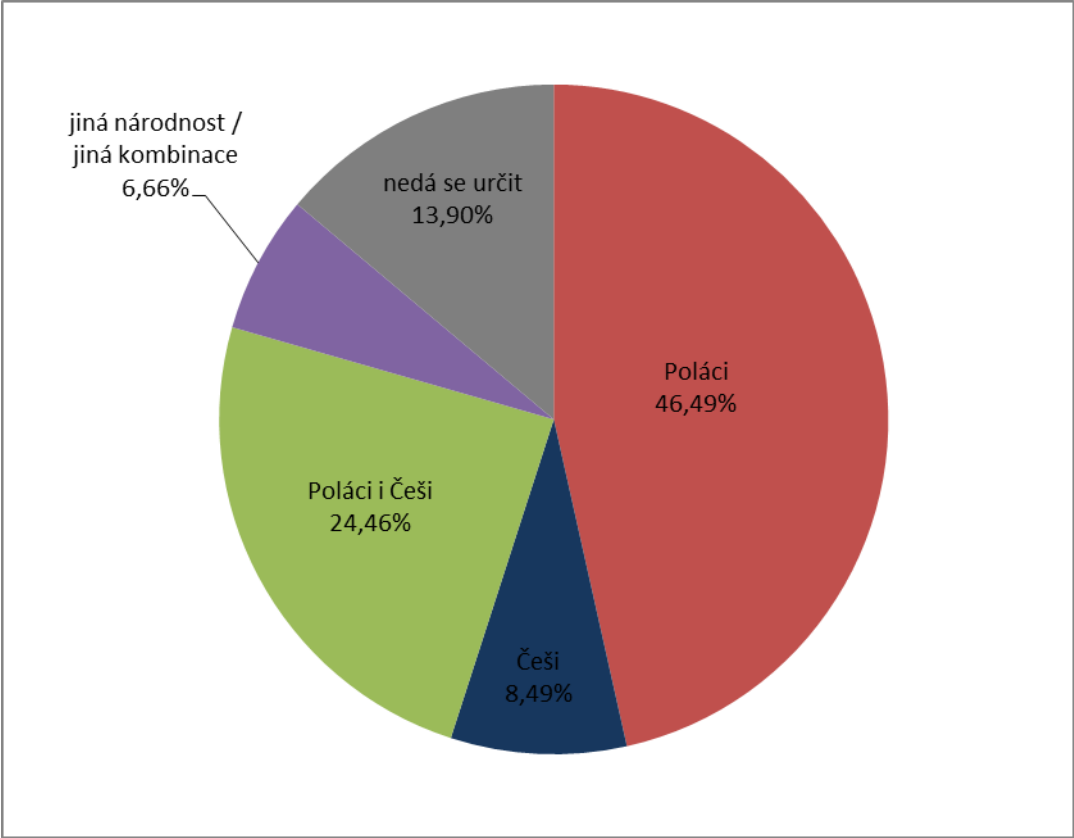

VO4: Jaké národnosti jsou aktéři vystupující ve zkoumaných mediálních obsazích?

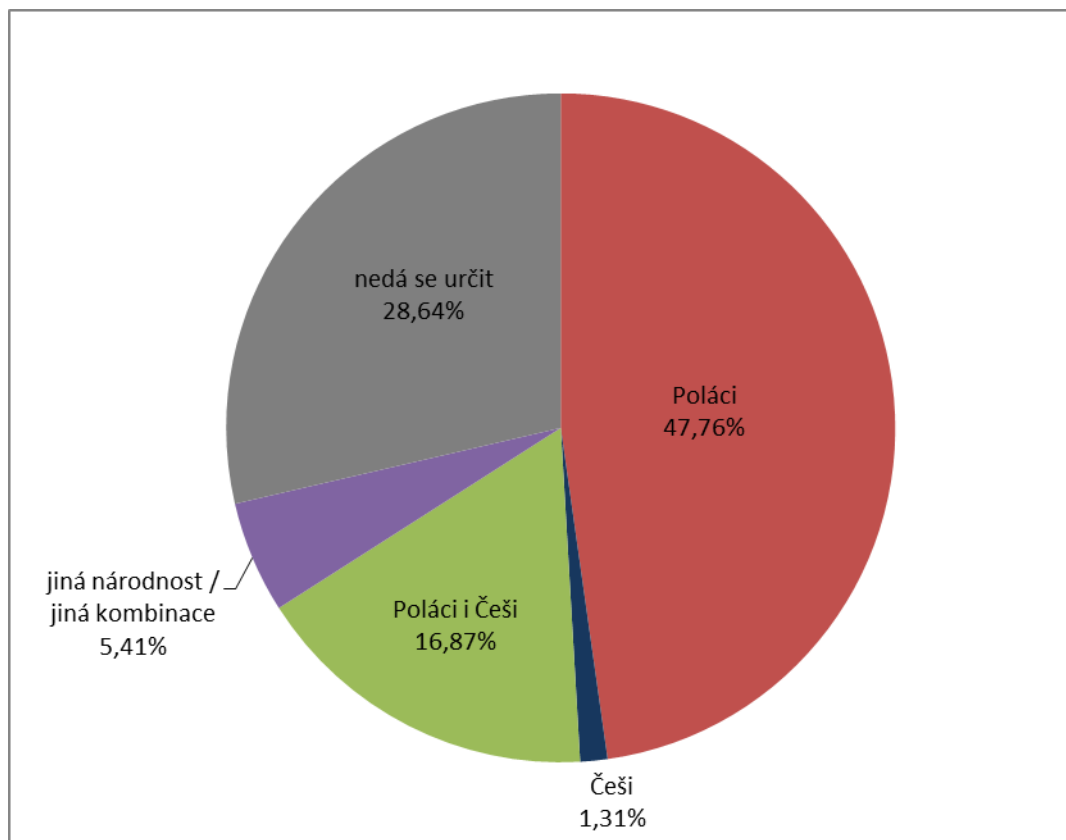
Obě periodika potvrdila hypotézu, že hlavními aktéry událostí jsou Poláci (**H4**), a to v obou sledovaných titulech. V případě *Głosu Ludu* to je 46,49 %, u *Zwrot* potom 47,62 %.

Pokud se v textu objevují pouze Češi, jde většinou o články věnující se celostátní české politice. Vzhledem k celkově malému zastoupení politických témat není podíl obsahu, kde jsou aktéry výhradně Češi, nikterak významný. Kromě těšínských Poláků vystupují v textech i Poláci žijící přímo v Polsku nebo zahraničí (reportáže ze zahraničních cest, sportovní zpravodajství, polská politická scéna).

Graf 17. Aktéři podle národnosti v GL.

Graf 18. Aktéři podle národnosti ve Zwrotu.

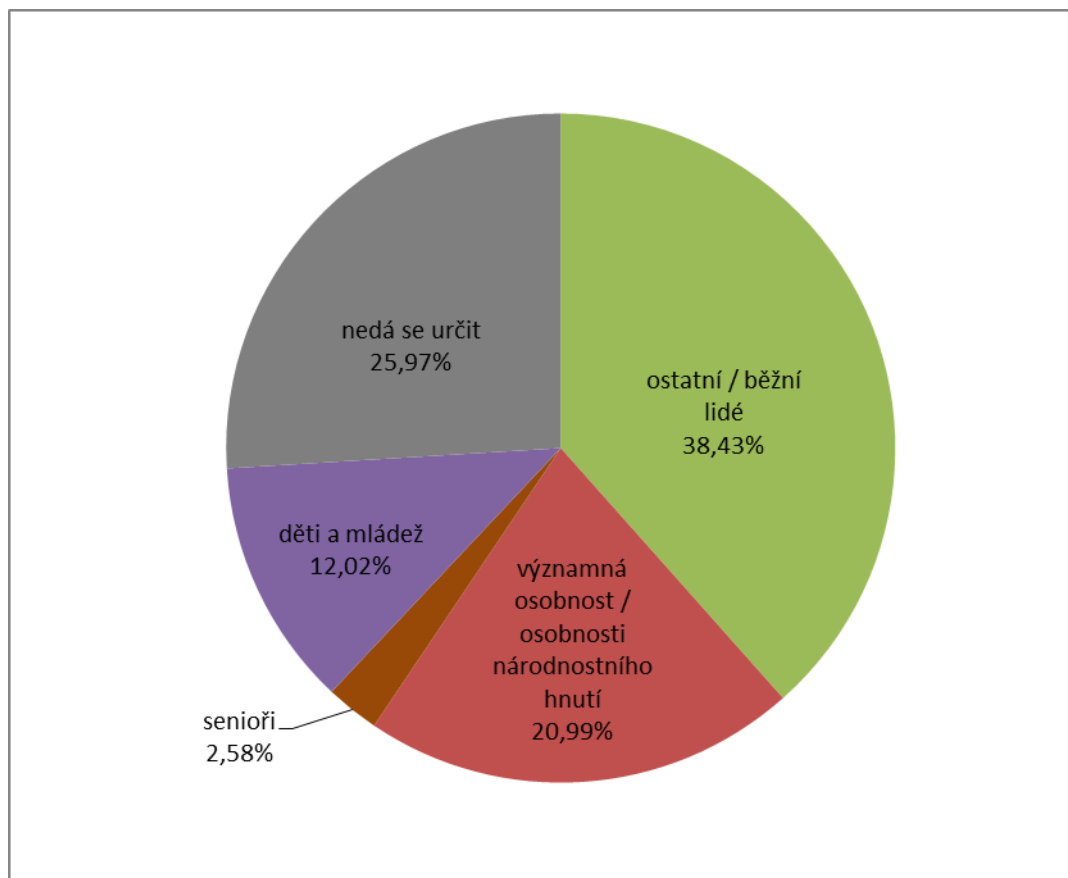

VO5: Jaký je **charakter hlavního aktéra/hlavních aktérů** ve zkoumaných mediálních obsazích?

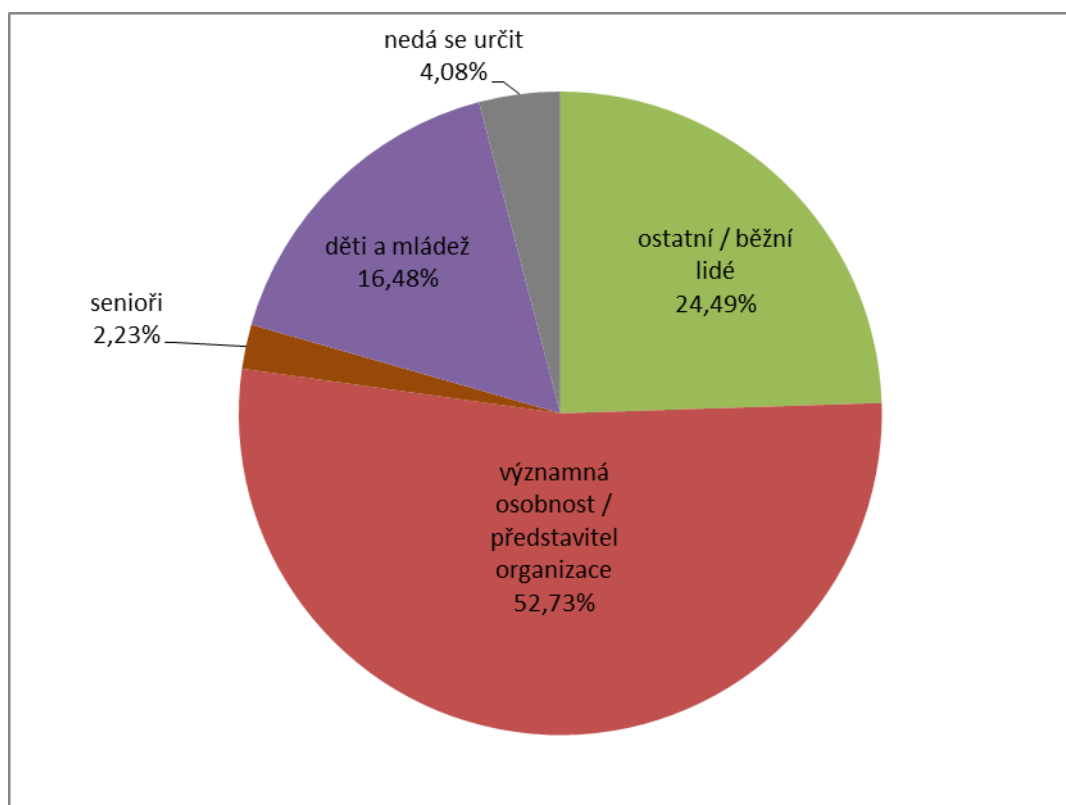
Obě hypotézy se ukázaly jako mylné (**H5**, **vH3**). V *Glosu Ludu* se překvapivě nedostává místa událostem, v nichž by vystupovali v pozici hlavního aktéra senioři. To samé platí i pro *Zwrot*.

Celkově šlo jen o 2,58 % obsahu v GL a 2,23 % obsahu ve *Zwrotu*. Ani u dětí nejsme svědky významnějšího zastoupení (GL 12,02 %, *Zwrot* 16,48 %). Charakteristické pro *Glos Ludu* je také skutečnost, že se orientuje ve větší míře na „běžné lidi“, noviny rozhodně neplní roli tiskového orgánu polských spolků a organizací, resp. jejich představitelů. Opačně je tomu ve *Zwrotu*, kde za více než polovinou obsahu stojí aktéři významně spojení se životem národnostní menšiny. To je pravděpodobně dáno tím, že se *Zwrot* se nachází pod kontrolou PZKO.

Graf 19. Aktéři podle charakteru v GL.

Graf 20. Aktéři podle charakteru ve Zwrotu.

VO6: O jakých **geografických oblastech**, případně z jakých geografických oblastí, periodika přinášejí své informace?

Téměř 80 % obsahu GL je geograficky ukotveno na Těšínsku (Zaolší/Zaolzí). *Zwrot* dosáhl hodnoty nižší, přes 71 %.

Výsledky rovněž ukazují, že se GL zaobírá více polskou stranou Těšínska (6,56 %) i agendou v celém Polsku (6,74 %) než děním ve zbytku České republiky, tj. na českém území vyjma Těšínska. Obdobně je na tom také *Zwrot*, který dokonce věnuje polské straně Těšínska 19,28 % svého obsahu.

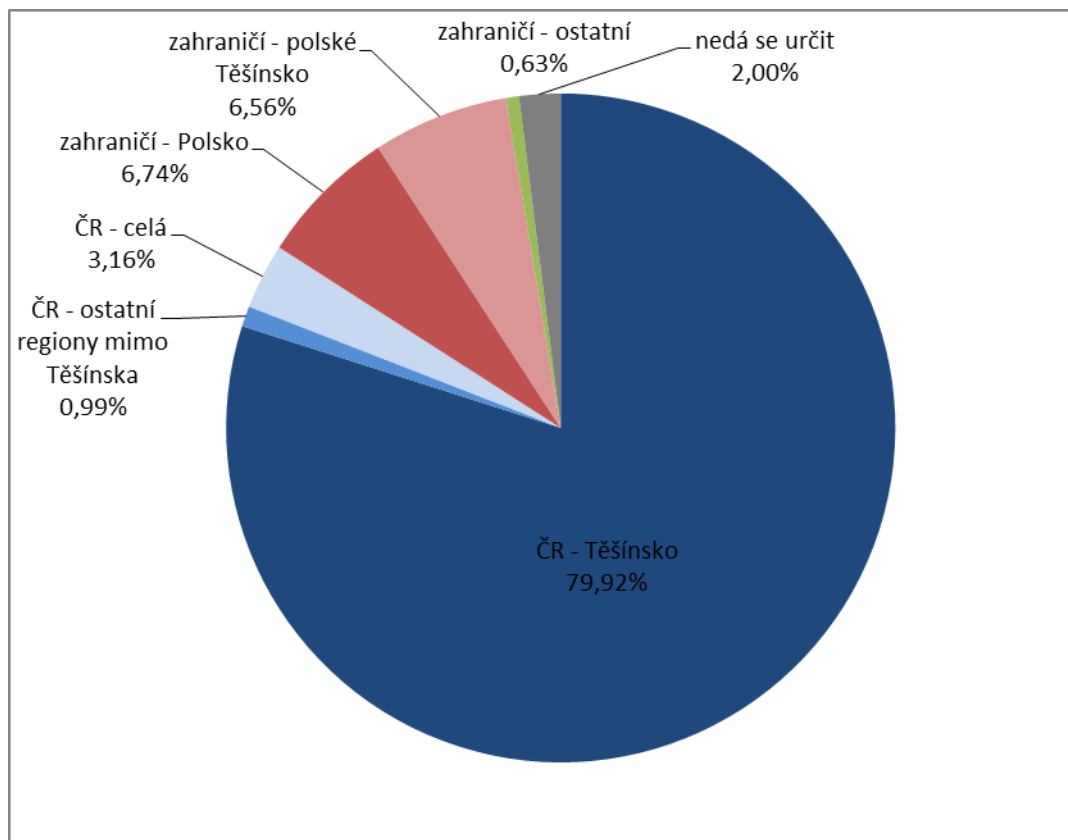
Potvrzuje se tím naše hypotéza (**H6**) i hypotéza vedlejší (**vH4**) o přísně regionálním charakteru periodik.

Zajímavý pohled nabízí i podrobnější rozpis podle oblastí v rámci samotného Těšínska, potažmo Moravskoslezského kraje. V případě GL se až 63,02 % obsahu věnuje Těšínsku jako celku, jednotlivá města s okolními obcemi jsou potom zastoupena v takovém pořadí, které kopíruje nejvyšší počty Poláků v národnostním složení oblasti: nejvíce Český Těšín (8,49 %)

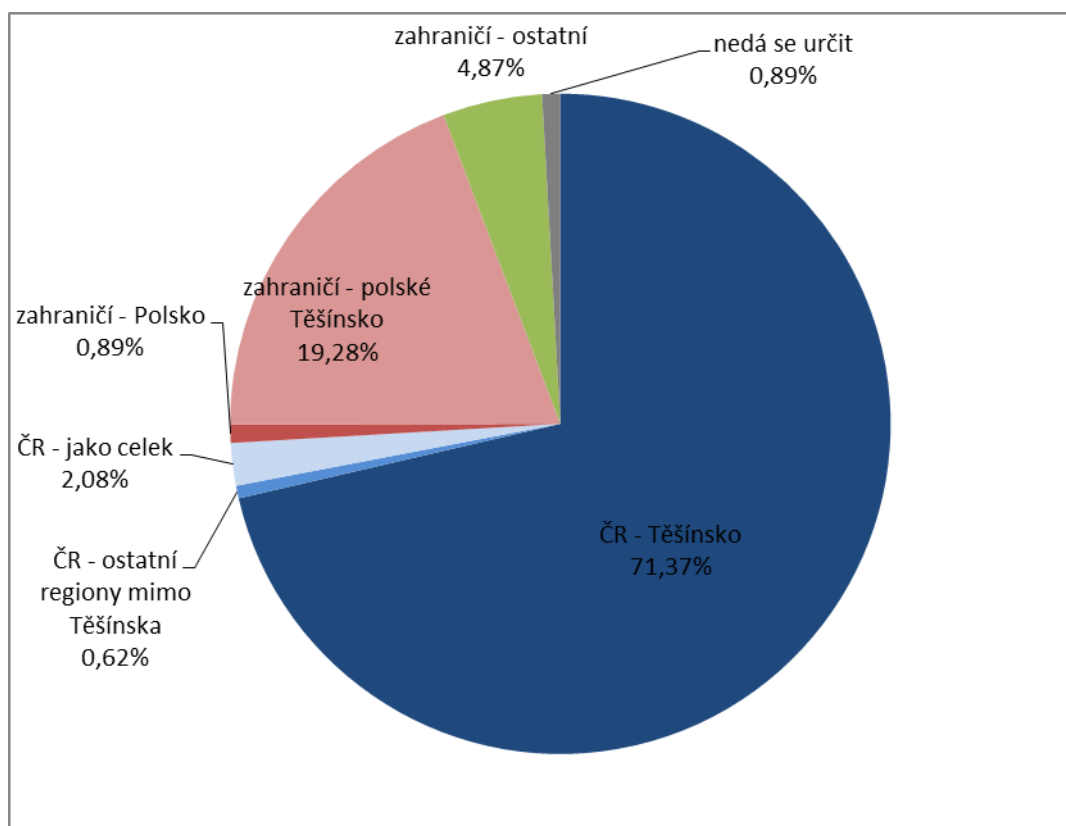
a Třinec (7,36 %), kde v Českém Těšíně žije zhruba do 5 tis. a v Třinci do 7. tis. obyvatel hlásících se k polské národnosti.⁵¹

⁵¹ s. 93, MAŁYSZ, Bohdan; KASZPER, Roman (eds.). Poláci na Těšínsku. Studijní materiál. [online] Český Těšín : Kongres Polaków v RC, 2009. 128 s. ISBN 978-80-87381-00-7 [cit./vid. 11. 4. 2015] Dostupné z: <http://www.polonica.cz/content/Polaci%20na%20Tesinsku.pdf>

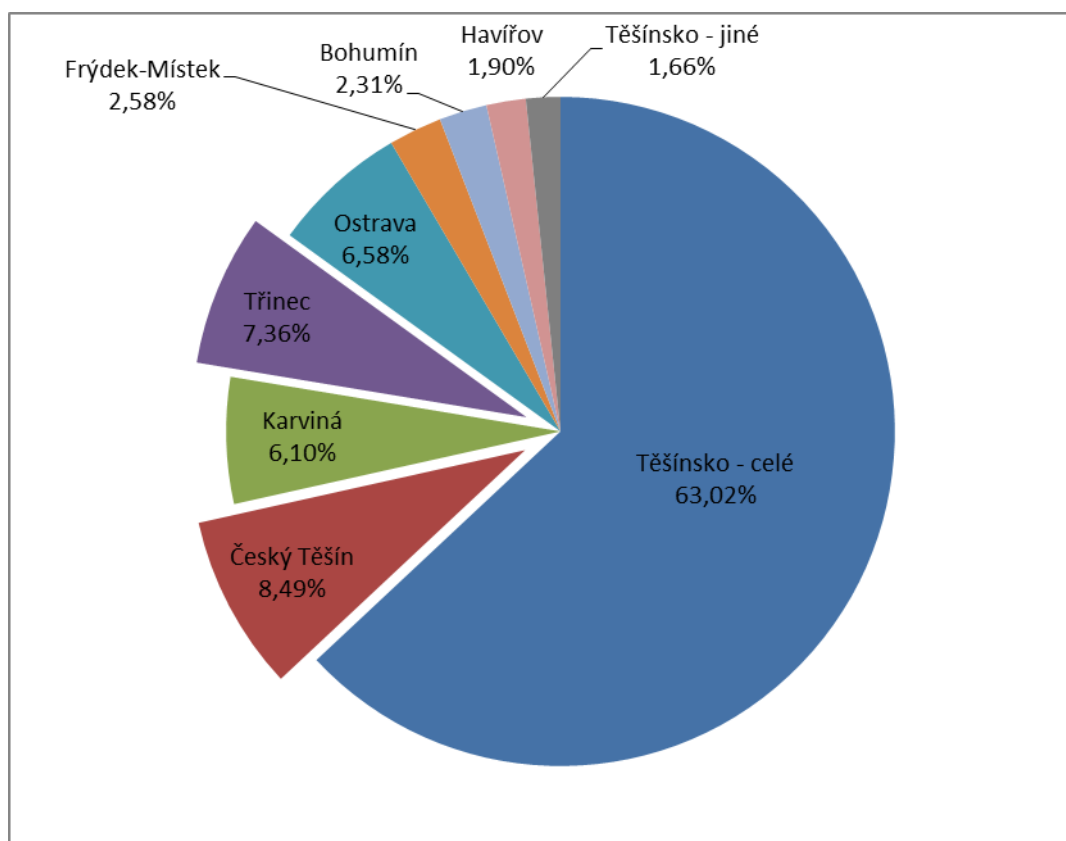
Graf 21. Areálové rozdělení obsahu GL.

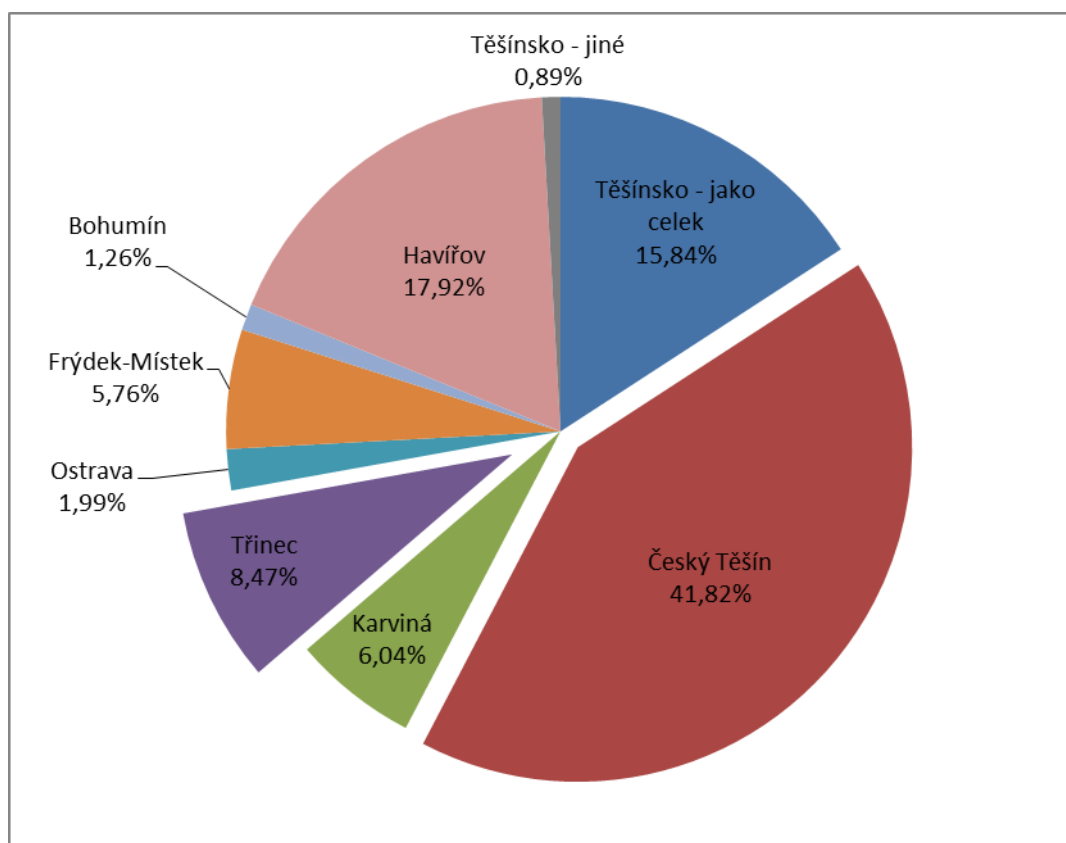
Graf 22. Areálové rozdělení obsahu Zwrotu.

Graf 23. Podrobné areálové rozdělení obsahu GL v rámci Těšínska.

Graf 24. Podrobné areálové rozdělení obsahu Zwrotu v rámci Těšínska.

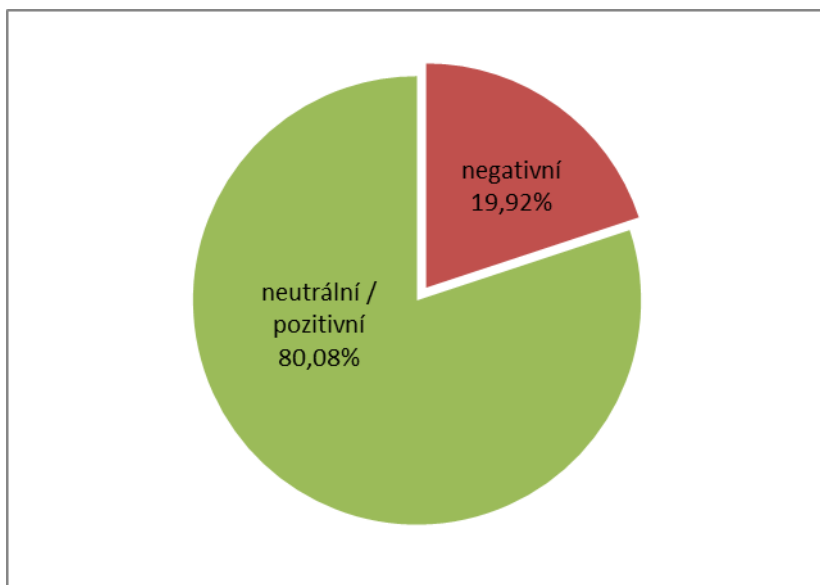

VO7: Jak velkou část tvoří **negativně** laděné obsahy?

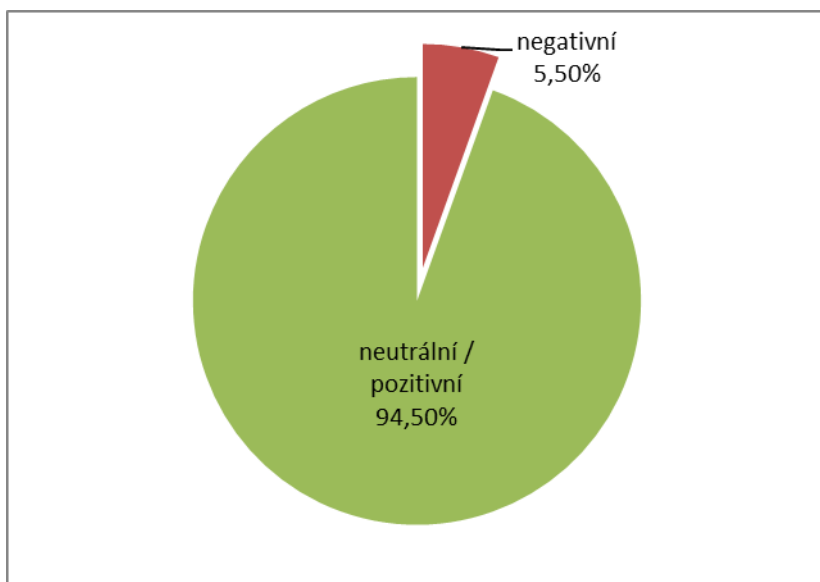
Prakticky jedna pětina obsahu *Glosu Ludu* se věnuje negativním informacím. Ty mohou nabírat nejrůznějších podob. Nejčastěji jsou to texty z tzv. černé kroniky (dopravní nehody, požáry, loupežná přepadení a jiná kriminalita); jsou to i nekrology, kdy se zpravidla připomíná odchod významné osobnosti polské národnosti.

Naproti tomu *Zwrot* je ve vyšší míře neutrální nebo pozitivní, negativita u něj stojí na okraji (5,50 %). Vyšší negativita GL vyplývá pravděpodobně ze „zpravodajského“ zaměření listu.

Graf 25. Negativita obsahu GL.

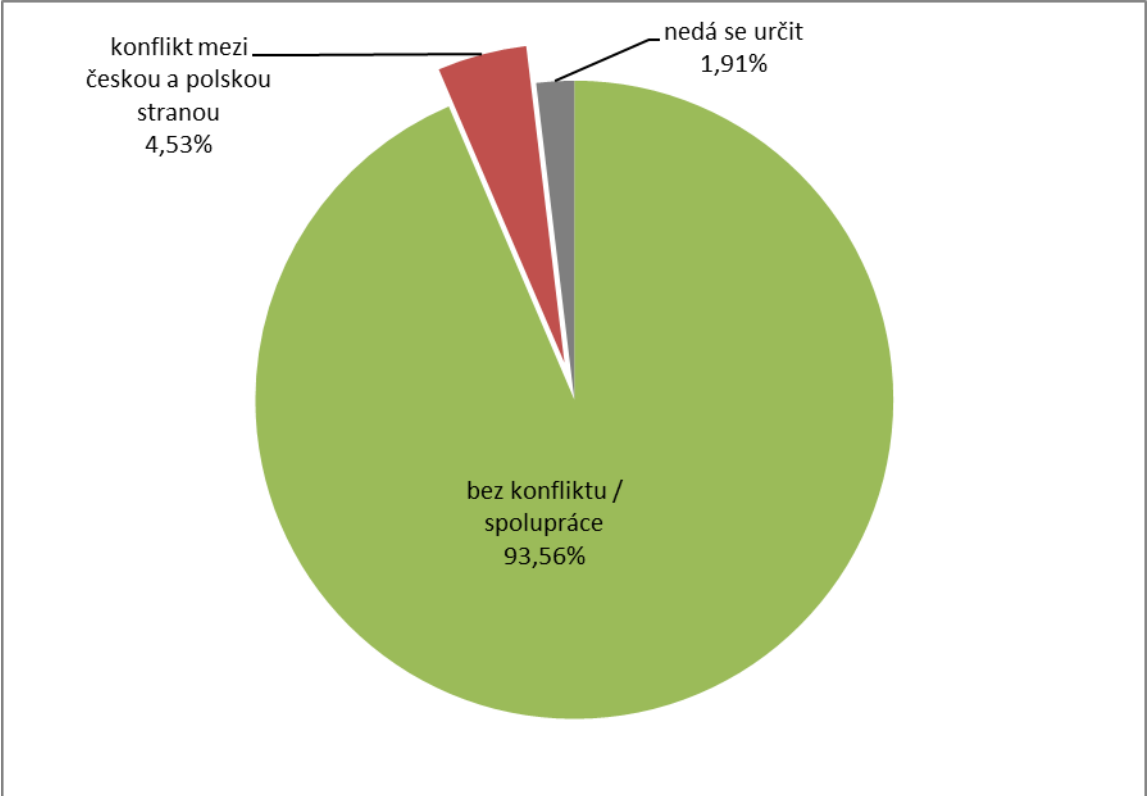
Graf 26. Negativita obsahu Zwrotu.

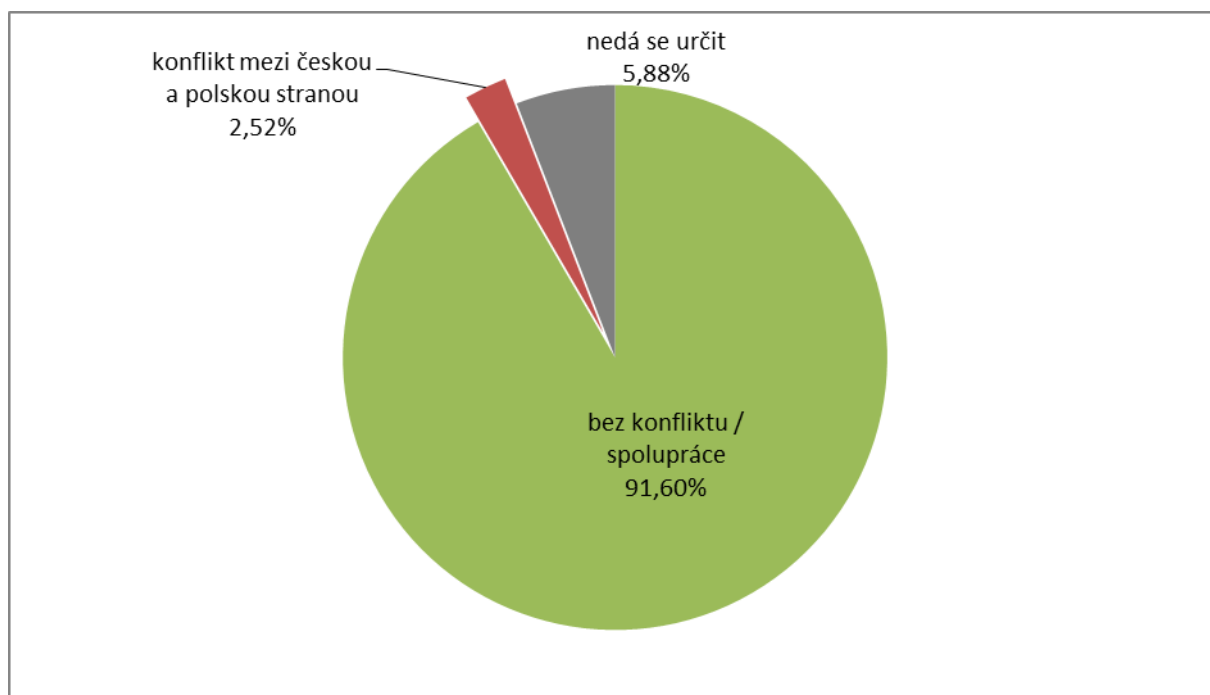
VO8: V jaké míře je přítomen ve zkoumaných obsazích **konflikt mezi českou** (většinou) a **polskou** (menšinou) stranou?

Hypotéza (**H8**) o minimální přítomnosti obsahu, který by se zabýval konfliktními situacemi mezi českou a polskou stranou, se potvrdila. Ani u jednoho listu nepřekročil takový obsah 5% podíl.

Graf 27. Přítomnost konfliktu v obsahu GL.

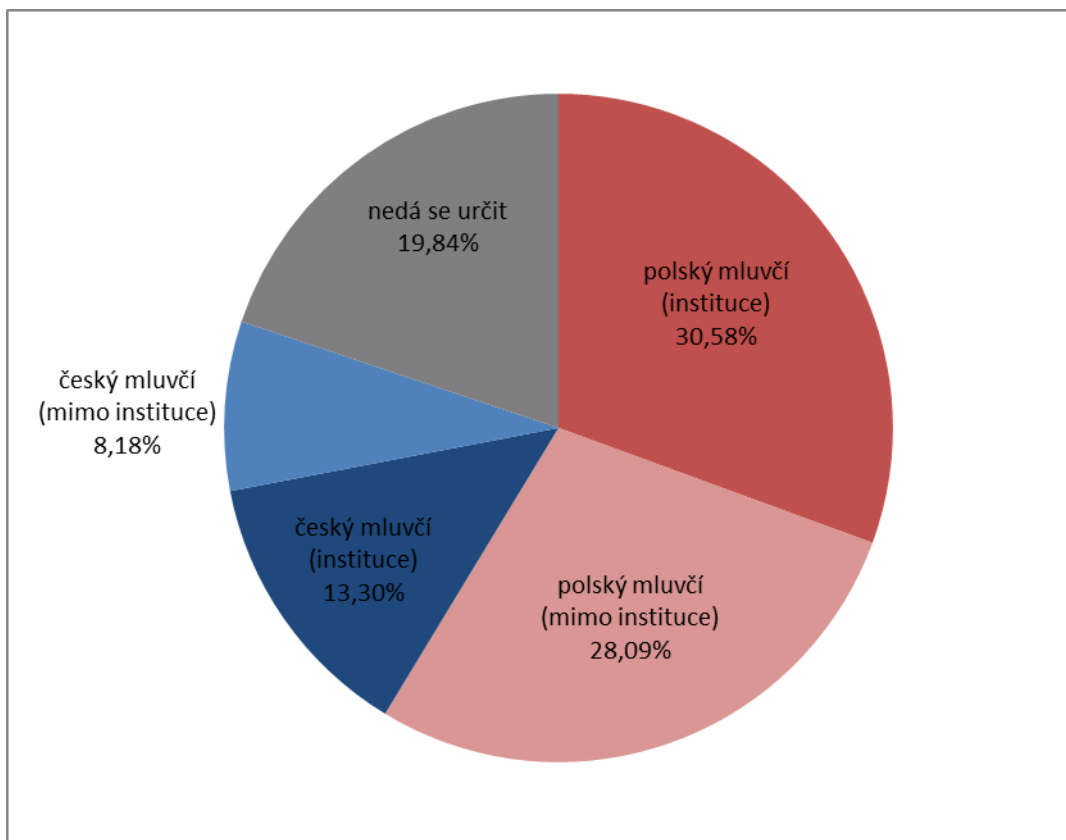
Graf 28. Přítomnost konfliktu v obsahu Zwrotu.

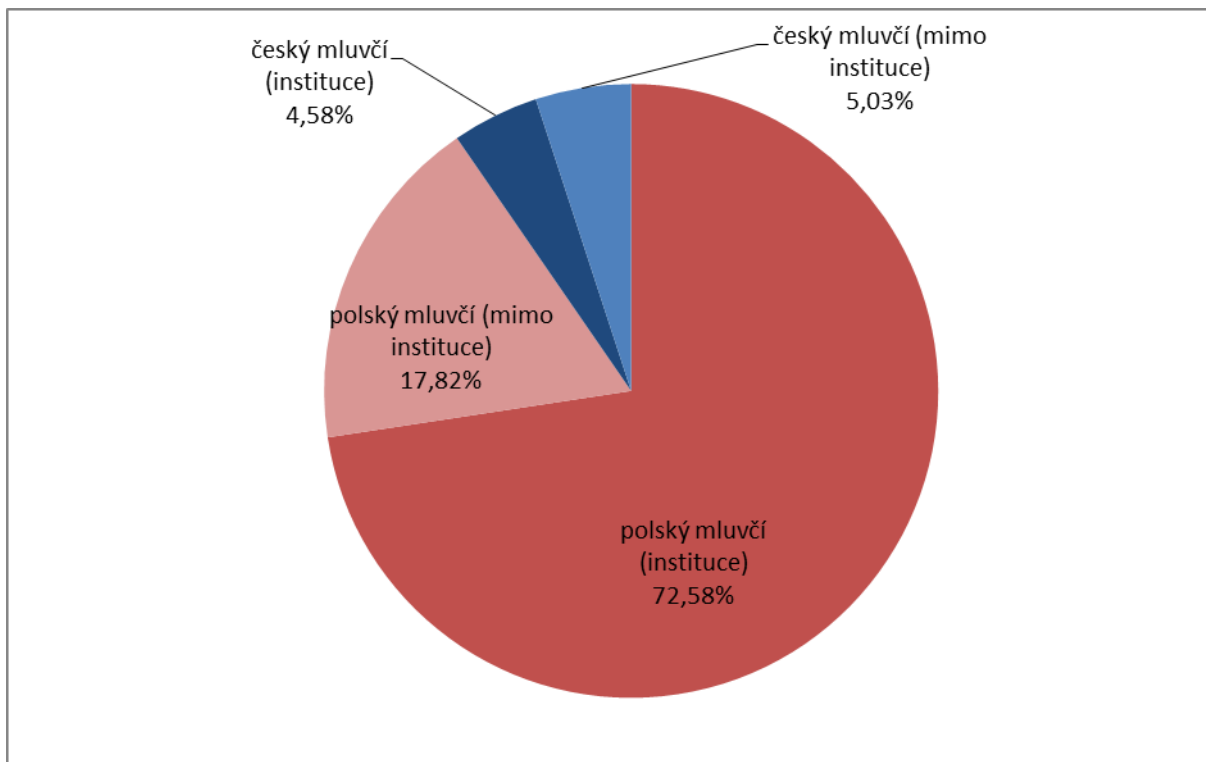
VO9: Kdo dostává **prostor pro vyjádření**?

Mluvčí polské národnosti dostávají více prostoru než čeští (**H9**). Mezi GL a *Zwrotem* zároveň panuje velký nepoměr: *Glos Ludu* cituje polské mluvčí v 58,62 %, *Zwrot* dokonce až v 90,4 %. Nepoměr nastal i v případě polských mluvčích reprezentujících organizaci či instituci: *Zwrot* dává těmto osobám prostor až v 72,58 % obsahu všech svých použitých citací. Možným důvodem je napojení *Zwrotu* na PZKO, kdy časopis tlumočí stanoviska funkcionářů organizace a jiných spřízněných spolků.

Graf 29. Podíly mluvčích v obsahu citací GL.

Graf 30. Podíly mluvčích v obsahu citací Zwrotu.

7. Závěr

HVO1: Jaká je obsahová struktura listu *Głos Ludu* a časopisu *Zwrot* v roce 2013?

HVO2: Jaký je rozdíl mezi těmito dvěma médii?

Povaha obou periodik se ukázala jako rozdílná. Polsky psaný tisk v České republice ovšem můžeme obecně charakterizovat jako obsahově rozmanitý s nezvykle velkým podílem témat z kultury. Zároveň je tisk pevně svázán s polskou komunitou, a to nejen ekonomicky a personálně, ale zejména svou agendou.

Zatímco v některých ohledech se listy shodují, jinde se naplno projevuje rozdílnost jejich zaměření, ekonomického pozadí i jejich periodicity, s níž vycházejí.

GL i *Zwrot* se shodně zaměřují na lokální dění a témata. V jejich obsahu mají přednost aktéři polské národnosti; události celorepublikové a aktéři české národnosti se vyskytují v menšině.

Zatímco *Zwrot* se zaměřuje na osoby významnější v rámci polské komunity, *Głos Ludu* si více všímá aktérů ostatních, tj. „běžných“ obyvatel polské národnosti. Stejně tomu je i s prostorem pro citace – *Zwrot* si vybírá spíše oficiální mluvčí.

Zásadní rozdíl je v opačném podílu publicistiky a zpravodajství: GL je více zpravodajský, *Zwrot* více publicistický. Dohromady ovšem vytvářejí poměrně vyvážený mix, který polskému čtenáři nabízí obě polohy. Jejich společná existence je pro kontinuitu života polské minority důležitá. Zpravodajství GL nabízí aktuální informace o dění v rámci menšiny i oblasti, kde menšina žije, publicistika *Zwrotu* zase nabízí dlouhodobější perspektivu a v procesu udržení národní identity hraje důležitou roli.

Z konkrétních témat dominuje kultura. Teprve za ní se řadí s větším odstupem další témata. *Głos Ludu* se jeví z hlediska struktury obsahu rozmanitější. Obě periodika jsou do velké míry apolitická.

Obecně můžeme říci, že polsky psaný tisk rozhodně nepředstavuje „polsky psanou mutaci“ běžných celostátních deníků a časopisů; má svá specifika, která jsou dána omezeným okruhem čtenářů, omezeným geografickým pokrytím i ekonomickou závislostí na státních prostředcích a finančních darech dobrovolníků.

8. Summary

The nature of both periodicals has proved as different. However, Polish press in Czech Republic can be generally characterized as varied content with an unusually large proportion of the topics on culture. At the same time the press is firmly tied to the Polish community, and not just economically and personally, but especially by its agenda.

While in some ways the periodicals agree in other they fully manifest the diversity of their orientation, economic background and the periodicity with which they are published.

GL and *Zwrot* are consistently focused on strictly local events and topics - on areas where the Polish minority lives. In their contents the priority is held by personalities of Polish nationality; nationwide events and personalities of Czech nationality appear minimally.

While *Zwrot* focuses on prominent people within the Polish community, *Glos Ludu* focuses more on other personalities, ie. the "usual" citizens of Polish nationality. It is similar with the space for quotes - *Zwrot* chooses rather official spokesmen.

The fundamental difference is in reverse proportion of journalism and news: *GL* is more about news, *Zwrot* is more journalistic. Together, however, they form a fairly balanced mix that offers Polish readers both positions. Their mutual existence is important for the continuity of life of the Polish minority. *GL*'s news provide current information on developments within the minority and the areas where the minority lives, *Zwrot*'s journalism offers a longer-term perspective and acts as a powerful catalyst for maintaining national identity.

As for specific topics it is dominated by culture, followed with a great distance by other topics. In terms of the structure of the content *Glos Ludu* appears as more varied.

Generally, we can say that Polish written press is definitely not just a 'Polish written mutation' of common national newspapers and magazines.

9. Literatura a prameny

Głos Ludu: Gazeta Polaków w Republice Czeskiej. LXVIII. ročník, 2013.

Zwrot. LXIV. ročník, 2013.

AMEZAGA, Josu; ARANA Edorta. *Minority Language Television in Europe: commonalities and differences between Regional Minority Languages and Immigrant Minority Languages*. s. 89-106. In: *Zer. Revista de estudios de comunicación*. Vol. 17 (2012), nr 32. ISSN 1137-1102.

BASTARDAS-BOADA, Albert. *Minority language communities in the age of globalisation: Rethinking the organisation of human language diversity*. In: *Minority Languages in Europe. Frameworks, status, prospects*. Bath : European Science Foundation Exploratory Workshop, 2001. 14 s.

CASPI, D., ELIAS, N. *Don't patronize me: media-by and media-for minorities*. In: *Ethnic and Racial Studies*, nr 1 (2011), s. 64.

CORMACK, Mike. *Minority Language Media in Western Europe*. In: *European Journal of Communication*, 3/1998, vol. 13. s. 33-52. ISSN 0267-3231.

GMEREK, Tomasz. *Media, edukacja i tożsamość etniczna – na przykładzie mniejszości Sami*. In: *Studia Edukacyjne (UAM)*, nr 23 (2012).

GRINAND, François; VAILLANCOURT, François. *The cost-effectiveness evaluation of minority language policies: Case studies on Wales, Ireland and the Basque Country*. Flensburg : European Centre for Minority Issues (ECMI), 1999. 114 s. ISBN 3-932635-12-4.

GUYOT, J. *Minority Language Media and the Public Sphere*. In *Minority Language Media: Concepts, Critiques and Case Studies*, eds. M. Cormack and N. Hourigan, 34-51. Clevedon: Multilingual Matters, 2007.

JAS-KOZIARKIEWICZ, Marta. *Podróże po mniejszym niebie. Dotowane pisma mniejszości niemieckiej w Polsce jako prasa środowiskowa po 1989 roku*. Varšava : Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, 2009. s. 304. ISBN 978-83-7545-129-0.

KOLASA, Władysław Marek. *Kierunki badań nad prasą mniejszości narodowych 1918–1939*. s. 59-82. In: *KLIO. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym*. nr 22 (3)/2012. ISSN 1643-8191.

KRUSZEWSKI Tomasz. *Współczesna prasa mniejszości etnicznych w Polsce w przestrzeni społecznej – wybrane obszary*. In: *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, nr 1 (2008). ISSN 2080-1807.

OJO, Tokunbo. *Ethnic print media in the multicultural nation of Canada. A case study of the black newspaper in Montreal*. In: *Journalism*. Londyń : SAGE Publications, 2006. Vol. 7(3). s. 343–361. ISSN 1464-8849.

RAIHMAN, Leonid. *Media Legislation, Minority Issues, and Implications for Latvia*. Riga : Latvian Human Rights Comitee, 2003. 56 s.

BITTNEROVÁ, Dana. *Smysl menšinových institucí v současné společnosti*. s. 17-35. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity. Elity, instituce, stát*. Praha : FHS UK, 2009. 360 s. ISBN 978-80-87398-03-6.

ČUKAN, Jaroslav. *Status minoritního spoločenstva – endogénne a exogénne faktory*. s. 11-22. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity. Kontinuita kulturní reprodukce*. Praha : FHS UK, 2012. 360 s. ISBN 978-80-87398-29-6.

GROCHALSKI, Stefan Marek. *System ochrony mniejszości narodowych – źródła prawa europejskiego*. s. 11-28. In: SENFT, Stanisław; TRZCIELIŃSKA-POLUS, Aleksandra. *Colloquium Opole. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce, Niemczech i Republice Czeskiej – tożsamość i perspektywy w jednoczącej się Europie*. Opole : Instytut Śląski w Opolu, 2007. 120 s. ISBN 978-83-7126-227-2.

KANDERT, Josef. *Menšiny – historické a současné přístupy*. s. 15-26. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam (eds.). *Etnické komunity. Integrace, identita*. Praha : FHS UK, 2011. 360 s. ISBN 978-80-873398-13-5.

ŠRAJEROVÁ, Oľga (ed.). *Národnostní menšiny na přelomu tisíciletí*. Opava . Slezský ústav, 2002. 308 s. ISBN 80-86224-40-6.

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha : Portál, 2007. 253 s. ISBN 978-80-7367-097-9.

Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010. 22 s. Praha : Úřad vlády ČR – Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, 2011. ISBN 978-80-7440-054-4.

GABAL, Ivan, et al. *Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace*. Praha : G plus G, 1999. 342 s. ISBN 80-86-103-23-4.

KADŁUBIEC, Karol Daniel, et. al. *Polská národní menšina na Těšínsku v České republice*. Ostrava : FF Ostravské univerzity, 1997. 317 s. ISBN 80-7042-479-6.

KADŁUBIEC, Karol Daniel. *Cieszyńsko-zaolziańska polszczyzna*. Katowice : Wojewódzka biblioteka publiczna w Katowicach, 1994. 44 s.

KLÍPA, Ondřej. *Kolektivní identita polské menšiny na českém Těšínsku. Preferovaná interoretace a modifikace prvků kolektivní identity Poláků v českém Těšínsku polskou menšinovou reprezentací a publicistikou*. s. 81-98. In: BITTNEROVÁ, Dana; Moravcová, Mirjam, et al. *Kdo jsem a kam patřím?* Praha : Sofis, 2005. 460 s. ISBN 80-902785-8-2.

MAŁYSZ, Bohdan; KASZPER, Roman (eds.). *Poláci na Těšínsku. Studijní materiál*. [online] Český Těšín : Kongres Polaków v RC, 2009. 128 s. ISBN 978-80-87381-00-7[cit./vid. 11. 4. 2015] Dostupné z: <http://www.polonica.cz/content/Polaci%20na%20Tesinsku.pdf>

NOWAK, Krzysztof. *Mniejszość Polska w Czechosłowacji 1945-1989. Między nacjonalizmem a ideą internacjonalizmu*. Cieszyn : Aknat, S.C., 2012. 613 s. ISBN 978-83-932942-3-7.

SOKOLOVÁ, Gabriela; HERNOVÁ, Šárka; ŠRAJEROVÁ, Oľga; BORÁK, Měčislav. *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy*. Opava : Tilia, 1997. 192 s. ISBN 80-86101-03-7.

ŠTIKA, Jaroslav. *Těšínsko, 5. díl. Těšínská lidová kultura a polská národnostní menšina*. Český Těšín : Tilia, 2003. 199 s. ISBN 80-86101-73-8.

BORÁK, Měčislav. *Očima Poláků. Historie a současnost československo-polských vztah a polská menšina v Československu v zrcadle polského tisku na Těšínském Slezsku v letech 1989-1992*. Opava : Slezská univerzita, 2010. 156 s. ISBN 978-80-7248-573-4.

KOLBEROVÁ, Urszula. *Głos Ludu – Gazeta Mniejszości Polskiej na Zaolziu*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2009. 194 s. ISBN 9987-80-7368-685-7.

KOLBEROVÁ, U. *Polskojęzyczne media na Zaolziu*. In: *Zeszyty Prasoznawcze*, Krakov, nr 4 (2013).

MARTINEK, Lubomír. *Česká literatura na stránkách přílohy Głosu Ludu Szyndzioly* (rukopis)

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 2011. 374 s. ISBN 978-80-2461-966-8.

SCHULZ, Winfried, et al. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha : Karolinum, 2011. 150 s. ISBN 978-80-2461-980-4.

SZCZEPANIAK, Karolina. *Zastosowanie analizy treści w badania artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*. In: *Acta Universitatis Lodzianensis*, nr 42 (2012).

TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha : Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2009. 416 s. ISBN 978-80-7367-466-3.

JIRÁK, Jan; BURTON, Graeme. *Úvod do studia médií*. Vyd. 1. Brno : Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6.

McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2009. 640 s. ISBN 978-80-7367-574-5

OSVALDOVÁ, Barbora, et al. *Zpravodajství v médiích*. Vyd. 2. Praha : Karolinum, 2011. s. 142. ISBN 978-80-246-1899-9.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2006. s. 192. ISBN 80-7367-096-8.

10. Seznam příloh

- Kódovací kniha (Głos Ludu, Zwrot, 2013)
- Kódovací arch (Głos Ludu, Zwrot, 2013)

PŘÍLOHY

Kódovací kniha

datum	Formát MMDD; MM
umístění (číslo strany)	1 – 8 (12); 2 – 52
rozsah (počet znaků)	XXXX
autor (jméno / zkratka)	X

obsah	zpravodajství (1)	aktualita (11)
		dlouhodobě probíhající událost (12)
		pozvánka / očekávaná událost (13)
	publicistika (2)	rozhovor (21)
		portrét (22)
		reportáž (23)
		(analýza) / komentář / glosa (24)
		fejton (25)
		recenze / kritika (26)
jiné (02)		
téma 1	politika (1)	česká politické subjekty (11)
		polské politické subjekty (12)
		politická aktivita PL spolků v ČR / KP RC (13)
		jiné (01)
	ekonomika (2)	stavebnictví (21)
		průmysl / služby (22)
		dotace / financování (23)
		jiné (02)
	sociální věci (3)	
	školství (4)	systém / provozní záležitosti (41)
		školní události (42)
		jiné (04)
	kultura (5)	lidová kultura / folklor (51)
		divadlo (52)
		film (53)
		hudba (54)
		činnost PZKO (55)
		jazyk (56)
		literatura / média (57)
		výtvarné umění / fotografie (58)
	jiné (05)	
	19. století – 1918 (61)	
	1919 – 1938 (62)	
	1938 – 1945 (63)	

	historie (6)		1945 – 1989 (64)			
			1989 – 2004 (65)			
			jiné (06)			
	náboženství (7)					
	zdravotnictví (8)					
	životní prostředí / zemědělství (9)					
	společenská kronika (10)					
	kriminalita / černá kronika (11)		zločin / přestupek (111)			
			požár (112)			
			dopravní nehoda (113)			
	sport (12)		fotbal (121)	Gambrinus liga (1211)		
				nižší soutěž (1212)		
				jiné (1210)		
			hokej (122)	Extraliga (1221)		
				nižší soutěž (1222)		
				jiné (1220)		
					volejbal (123)	
					basketbal (124)	
					florbal (125)	
					lyžování (126)	
					tenis (127)	
					amatérské podniky (128)	
					atletika (129)	
					házená (1210)	
		jiný (012)				
věda (13)						
doprava (14)						
turistika (15)						
téma 2	kopíruje téma 1					
charakter aktérů	ostatní / běžní lidé (1)					
	senioři (2)					
	děti a mládež (3)					
charakter aktérů	významná osobnost / osobnosti národnostního hnutí (4)					
	bez určení (0)					
etnicita aktérů	Poláci (1)					
	Češi (2)					
	Poláci i Češi (3)					
	jiná národnost / jiná kombinace (4)					
	bez určení (0)					
		Těšínsko (11)	Český Těšín (112)			
			Karviná (113)			
			Třinec (114)			
			Ostrava (115)			

areál	ČR (1)		Frýdek-Místek (116)
			Bohumín (117)
			Havířov (118)
			jiné (011)
		ostatní (12)	
	zahraničí (2)	Polsko (21)	
české příhraničí v Polsku (22)			
ostatní (02)			
původ obsahu	původní materiál / kmenoví redaktoři (1)		
	materiál vydaný z iniciativy národnostní organizace, např. PZKO (2)		
	materiály čtenářů (4)		
	materiál přebraný z polských médií (5)		
	materiál přebraný z českých médií (6)		
	bez určení (0)		
negativita	ano (1)		
	ne (0)		
přítomnost konfliktu	ano (1)		
	ne (0)		
citované osoby	polský mluvčí – instituce (počet znaků)		
	polský mluvčí – mimo instituce (počet znaků)		
	český mluvčí – instituce (počet znaků)		
	český mluvčí – mimo instituce (počet znaků)		

